

LITURGIJSKI ŽIVOT SVEĆENIČKIH KANDIDATA U ĐAKOVAČKOM SJEMENIŠTU (1907.-1987.)

ZVONKO PAŽIN*

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Đakovo, Hrvatska

UDK 262.1:262.3
(497.5 Đakovo)"1907.-1987."
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: listopad 2006.

Sažetak

Autor daje pregled liturgijskog života svećeničkih kandidata (tj. bogoslova, kako je tada bio uobičajeni naziv) u đakovačkom Sjemeništu od 1907. do 1987., na osnovu kronika (»teftera«) koju su pisali »duktori«, koordinatori sjemenišnog života iz redova samih bogoslova. Osobito je vrijedan »tefter« iz 1907., koji je prijepis starijih teftera. Autor proučava liturgijska slavlja u kojima su bogoslovi sudjelovali, bilo u Sjemeništu, bilo u katedrali, bilo diljem Biskupije. Najveći dio građe odnosi se na život »iza željezne zavjese«, što daje poseban ton liturgijskom životu i duhovnosti bogoslova. U prvom dijelu obrađuje se liturgijska godina, u drugom slavlja sakramenata i blagoslovina, a u trećem sjemenišni život obilježen liturgijom. Proučavana vrela su ujedno i dragocjeno svjedočanstvo liturgijske obnove koja je započela reformom Velikog tjedna (1952.-1955.), preko prilagodbi u duhu Drugoga vatikanskog sabora (1964.-1970.), do obnovljene liturgije s novim liturgijskim knjigama (1970.-1975.).

U dodatku autor donosi kritičko izdanje prvog dijela rukopisa duktorske kronike (»teftera«) koji obuhvaća prvih 36 stranica, a napisan je 1907. i čuva se u biblioteci Sjemeništa u Đakovu. Rukopis donosi dužnosti bogoslova vezane uz bogoslužje u Sjemeništu i katedrali te sjemenišne običaje tijekom liturgijske

* Doc. dr. sc. Zvonko Pažin, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku / Catholic Faculty of Theology in Đakovo, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Petra Preradovića 17, 31 400 Đakovo, Hrvatska / Croatia.

godine. Vrijednost rukopisa time je veća jer donosi običaje starije od svoga vremena, tj. bilježnica je zapravo prijepis starijih teftera, kako to uostalom i sam prepisivač bilježi. Drugi dio rukopisa, koji nije uvršten u ovo kritičko izdanje, obuhvaća stranice od 37. do 310. U njemu se nalaze popisi bogoslova na početku svake akademske godine (od 1907. do 1919.) i raspored asistencije bogoslova za pojedina bogoslužja u katedrali tijekom godine.

Ključne riječi: Bogoslovno sjemenište u Đakovu, svećenički kandidati, liturgija, liturgijska godina, liturgijska reforma, đakovačka katedrala.

UVOD

U ovom članku želimo dati pregled liturgijskog života bogoslova u razdoblju od 1907. do 1987., i to isključivo na osnovu kronika Sjemeništa koje se nazivaju »Duktorski tefteri« ili »Duktorski dnevni« . Na žalost, ne raspoložemo kronikama iz razdoblja 1920.-1945., te 1962.-1965. Napominjem da je od osobite važnosti najstariji Tefter, iz 1907., jer je on, kako se iz naslova iščitava, zapravo prijepis starijih *teftera*.¹ Nadalje, bilo bi svakako zanimljivo proučiti i arhiv u Bogoslovnog sjemeništa, što bi, svakako, nadilazilo obim i svrhu ovog priloga. Proučavamo liturgijska slavlja u kojima su bogoslovi sudjelovali bilo u sjemeništu, bilo u katedrali, bilo diljem naše biskupije, koliko je to već zabilježeno u kronikama.

U prvom smo dijelu obradili liturgijsku godinu, u drugom slavlja sakramenata i blagoslovina, a u trećem sjemenišni život obilježen liturgijom. Pri iščitavanju ovih kronika valja imati na pameti da je većina zapisa nastala u vremenima kada je Crkva bila proganjana, pa su kroničari, očito, provodili strogu autocenzuru kada se god radilo o nekim temama koje bi se mogle protumačiti kao politički opasne.²

Još nekoliko napomena: u ovome članku terminom »bogoslov« označavamo studenta teologije koji je ujedno bio i svećenički kandidat, jer u to vrijeme i nije bilo teologa-laika. Naglasit ćemo liturgijski život, a ne toliko duhovni život. Zato se neće posebno obrađivati konferencije i uobičajene molitve. Kada

---

¹ *Tefter svih prava i dužnosti mladeg klera u đakovačkom sjemeništu. Iz stare knjige prepisao: Stjepan Haberstock, bogoslov IV. godine.*

² Tako na završetku svoga mandata, nakon sudskog procesa poglavarima Sjemeništa, kroničar zapisuje: »Bio sam kratak! Vrlo je nezgodno u ove dane mnogo pisati. Razumjet će svatko, tko god je upućen, i kome je poznata afera o »jednom dnevniku«. (T59-62, 24, 26. II. 1960.)

citiramo vrela, prvo navodimo skraćenicu određenog dnevnika, zatim stranicu i, konačno, datum zapisa. Napominjemo da T45-49 ima posebnu paginaciju za svaku akademsku godinu.

Iskreno se nadam da će ovaj članak barem djelomično dati pohvalu svim naraštajima bogoslova i poglavara koji su u svojoj skrbi oko liturgije pokazali i brižnost i ljubav i mladenačko oduševljenje. Nadam se također da će to biti na poticaj i naraštajima koji dolaze. Na koncu zahvaljujem msgr. Josipu Bernatoviću, rektoru Sjemeništa, što mi je omogućio uvid u sjemenišne kronike.

PRVI DIO: LITURGIJSKA GODINA

Liturgijska je godina snažno obilježavala život u sjemeništu, što je osobito dolazilo do izražaja kada su bogoslovi boravili u sjemeništu i u božićno i uskršno vrijeme. U ovom ćemo dijelu prvo obraditi vazmeni , a zatim božićni krug liturgijske godine, da bismo u trećem poglavlju obradili svetkovine, blagdane i spomendane kroz godinu.

I. VAZMENI KRUG

U XX. st. bogoslužje Velikoga tjedna dva je puta doživjelo reformu. Pio XII. je 1951. *ad experimentum* uveo obnovljeno bogoslužje Velike subote, tj. vazmenog bdjenja, a 1955. za stalno je obnovio bogoslužje cijeloga Velikoga tjedna. Svi su ovi obredi kasnije, zajedno s ostalom obnovom, ponovno reformirani Misalom Pavla VI. 1970.

A. SVETO TRODNEVLJE

Sveto je trodnevlje (kao i cijeli Veliki tjedan) u XX. st. dva puta doživjelo reformu. Svakako, najveći je odjek imala prva od tih reformi: ona Pija XII. iz 1952. (na probu) i 1955. (konačna). Naime, bogoslužje Velikog četvrtka, Velikog petka i vazmeno bdjenje slavili su se do te reforme u prijepodnevnim satima. Pio XII. je ta najveća slavija u liturgijskoj godini ponovno vratio u večernje, odnosno u noćne sate, prema drevnoj tradiciji Crkve. Reforma iz 1970. te je obrede dodatno uskladila s cjelokupnom liturgijskom reformom.

1. Velika subota

Pokazat ćemo različita bogoslužja koja su se slavila toga dana: vazmeno bdjenje, »uskrsnuće«, prijenos Presvetoga i adoraciju u katedrali.

a) Vazmeno bdjenje

Sve do 1952., kada je nastupila reforma vazmenog bdjenja, koju je godinu ranije »na probu« odredio Pio XII., vazmeno se bdjenje slavilo na Veliku subotu prijepodne, u 7.30. Ta služba obično nije bila osobito svečana, tj. redovito nije bila *sub infula*.³ U razdoblju od 1946. do 1951. vazmeno bdjenje bilo je ujutro u 8 sati i trajalo je dva sata. Zanimljivo da je i na toj, po sebi najsvечиšanijoj, liturgiji pričest za one koji su htjeli – bila iza obreda.⁴

Od 1952. do 1955. na Veliku subotu u 23 sata bilo je bdjenje »na probu« (u to se vrijeme ono redovito nazivalo »uskrsna vigilijska«). Zanimljivo je da se u Đakovu pokušalo pomiriti novo i staro. U župnoj se crkvi bdjenje slavilo kao i ranije, na Veliku subotu ujutro, u 6.30 (kada su se bogoslovi pričješćivali), a u 18 sati bilo je »uskrsnuće« u katedrali, gdje je, »po novom«, bilo i bdjenje u 23 sata koje je trajalo do 1.30 sati. Naime, bdjenje u 23 sata bilo je potpuna novost, pa je postojala određena bojazan da se vjernici neće odazvati. Zato su zadržali i »bdjenje« po starom obredu, u jutarnjim satima u župnoj crkvi, i »uskrsnuće« u katedrali (u večernjim satima), gdje je onda po novom obredu slavljeno i bdjenje u 23 sata. O tome najiscrpnije svjedočanstvo daje zapis iz 1954. godine.⁵ Neki su se pričješćivali i poslije obreda u katedrali. Zanimljivo je obrazloženje: »Obredi... su počeli u 23 h. U katedrali je sve završilo oko 1.20 h. (...) Također smo u katedrali pri završetku obreda bili na sv. Pričesti, pa za Uskrs ne moramo rano ustati.«⁶

Godine 1956. konačno je stupilo na snagu novo bogoslužje Velikoga tjedna. Te je godine bdjenje bilo u 18 sati, nakon čega je slijedila tradicionalna pobožnost »uskrsnuća«. Osim te godine, od 1952. pa do 1970. bdjenje je uvijek započinjalo u 23 sata, kako je i predviđeno (započelo bi u subotu, da bi, po prilici, u prvim minutama nedjelje započela euharistijska služba). *Opća naredba kojom se obnavlja liturgijski obred Svete sedmice* jasno je određivala: »Svečano

³ Usp. T07, 27. *Infula* je drugo ime za mitru. Zato izraz *sub infula* znači da je službu vodio ili biskup ili opat koji je imao pravo nositi mitru (tzv. »mitronosac«).

⁴ T45-49, 10, 27. III. 1948.: »Velika subota. Ustajanje kao obično. Isti i razm. pa doručak. No tko hoće može ostati natašte pa se nakon obreda u katedrali pričestiti.«

⁵ T53-56, 19-20, 17. IV. 1954.: »Velika subota. U 6.30 u župnoj crkvi obredi Vel. subote. Asistencija, pjevači i drugi bogoslovi, koji su htjeli, otišli su u župnu crkvu. Čitav dan tempus liberum. Adoracija u katedrali. (...) U 6 sati »Uskrsnuće« – Radi ružnog vremena nije se izlazilo iz katedrale. Iza katedrale, bilo je u kapelici prenošenje Presvetoga. Iza večere vigilacija do ¼ 11 – tko je htio spavati, mogao je. U 11 sati Uskrsna vigilijska.« Usp. još: T49-52, 71, 12. IV. 1952., str. 71; T53-56, 19-20, 17. IV. 1954.; T53-56, 47, 9. IV. 1955.

⁶ T59-62, 30, 16. IV. 1960. To znači da su bogoslovi nedjeljom imali »svoju« misu u kapelici samo zato da se mogu pričestiti, jer se na svečanim misama u katedrali uglavnom nije pričješćivalo.

uskrsno bdjenje ima se održati u prikladan sat tako da svečana misa bdjenja počne oko pola noći između Svete subote i Uskrsa. Ako je gdje, radi posebnih mjesnih prilika, po sudu ordinarija, za vjernike zgodnije da se bdjenje obavi ranije, neka se ne počinje prije sumraka ili barem nipošto prije zalaska sunca.«⁷ Biskup Bäuerlein je to striktno provodio: ukoliko bi neki župnik htio to ranije učiniti, morao je tražiti pismeno dopuštenje od Ordinarijata, i to za svaku godinu posebno. Misal Pavla VI. iz 1970. nije tako strog: određuje da se bdjenje ima slaviti noću, i to tako da ne počne prije nego padne noć te da mora završiti prije svitanja sljedećeg dana.⁸ Dakle, kako više nije bilo pravilo da misa treba početi iza ponoći, u katedrali se već od 1971. vazmeno bdjenje slavilo »komotnije«, u 20 sati. Tako je to i danas.

b) »Uskrsnuće«

Do 1951., dok je bdjenje bilo na Veliku subotu prijepodne, slavila se pobožnost »uskrsnuća« navečer.⁹ Budući da je danas ovaj obred nepoznat, evo kako se on odvijao, prema *Đakovačkom obredniku iz 1878.*¹⁰

Navečer se zvoni. Svećenik obučen u roketu, bijelu štolu i bijeli plašt dođe s pjevačima do »Božjeg groba« i zapjeva, a pjevači prihvate: *Ustani, što spavaš, Gospodine, itd. (Ps 44,24-27)*. Nastavlja se zatim cijeli Psalam 139 (Gospodine, proničeš me svega i poznaješ). Okadi se Sakrament (koji bude izložen na »Božjem grobu«), svećenik ga uzme u ruke, otkrije veo i okrene Sakrament prema grobu i pjeva, a pjevači nastave: »Ustadoh i još s tobom jesam, na mene si ruku svoju stavio« (Ps 139,5-6). Kreće ophod prema glavnom oltaru. Kad tamo stigne, svećenik okrene Sakrament prema narodu i tri puta pjeva, svaki put višim glasom: *Mir vam ja jesam, aleluja!* Odg.: *Nemojte se bojati, aleluja!* Zatim kreće ophod uobičajenim putem izvan crkve. Pjevaju se uskrsne pjesme. Kad se vrate u crkvu, svećenik stavi Sakrament na oltar i pjeva *Tebe Boga hvalimo*. Slijedi *O tolika tajna to je*. Sakrament se okadi. Nakon rezponzorija slijedi molitva, blagoslov s Presvetim, koje se onda spremi. Pjeva se *Kraljice neba*, sa završnom molitvom.

⁷ *Obnovljeni obred Svete sedmice*, Vatikanska tiskara »Polyglotta«, 1967., točka 9, str. X.

⁸ Jednako određuje i najnoviji latinski tipski Misal iz 2002. (hrvatski prijevod još nije izišao)

⁹ Usp. T07, 27.

¹⁰ Usp. *Obrednik biskupije Bosansko-djakovačke i Srijemske, izdan po naredbipreuzvišenog, presvietloga i prečastnoga gospodina Josipa Jurja Strossmayera biskupa bosansko-djakovačkoga i Srijemskoga, itd.*, Zagreb, tisak dioničke tiskare, 1878., 227.-229.

Prije obreda »uskrsnuća« u katedrali je, prije reforme Pija XII., bio pjevani matutin.¹¹ Već 1948. godine pjevanog matutina nije više bilo.¹² Zanimljiva je Velika subota godine 1956. Tada je stupio na snagu novi obred vazmenoga bdjenja (koji se trebao slaviti navečer, odnosno u noći između Velike subote i Uskrsa). Te godine je bdjenje bilo u 18 sati, a završilo je procesijom po katedrali. Namjeravali su imati procesiju izvan katedrale, ali civilne vlasti nisu dopustile. Dakle, htjeli su obrede vazmenoga bdjenja završiti starom pobožnošću uskrsnuća.¹³ Očito su to učinili da bi ga spojili s uskrsnućem, koje je u puku bilo izuzetno popularno.¹⁴

c) Prijenos Presvetoga

Na Veliki četvrtak navečer Presveto se prenosilo iz svetohraništa bogoslovske i sestrinske kapelice u sjemenišnu sakristiju, a ponovno se pohranjivalo u odgovarajuće kapelice na Veliku subotu iza uskrsnuća, odnosno iza vazmenog bdjenja.¹⁵ Nakon liturgijske reforme iz 1970. ne spominje se više prijenos Presvetoga, jer to ni rubrike više nisu predviđale.

d) Adoracija u katedrali

Do godine 1955. (dakle, prije nego što je stupio na snagu obnovljeni Red Velikoga tjedna) na Veliku bi subotu bila adoracija u katedrali od 6 do 18 sati.¹⁶ Tijekom nekoliko sljedećih godina zabilježen je samo »ad libitum« pohod »Božjim grobovima« i kratka adoracija u đakovačkim crkvama,¹⁷ odnosno, u sjemenišnoj kapelici.¹⁸

---

¹¹ Usp. T45-49, 9-10, 20. IV. 1946.; T45-49, 20, 5. IV. 1947.

¹² T45-49, 27. III. 1948.: »Navečer nije bilo pjevanog matutinuma, već se polazi 20⁷ prije 6 na Uskrsnuće.«

¹³ T 53-56, 76, 31. III. 1956. »Velika subota. Ustajanje u 6 h. Zatim redovito do iza doručka, ređenici su kod groba u kapelici molili zajednički matutin, laude i primu. Iza ručka smo išli na probu u katedralu za proslavu Uskrsne vigilijske. Iza toga smo posjetili Božji grob u župn. crkvi i samostanskoj crkvi. Svuda smo obavili kratku adoraciju. Post i nemrs cijeli dan. U 18 h počeli su obredi uskrsnog bdjenja. Svijeta je bilo jako puno. Iza mise vigilijske bila je procesija samo po katedrali, jer dozvolu za van nismo dobili. Ometa noćni mir!!!«

¹⁴ Puk je spontano osjetio da je pravo bogoslužje ono koje se slavi na Veliku subotu navečer. Očito im nije bilo logično slaviti vazmeno »bdjenje« na Veliku subotu prijepodne, budući da su svi na vjeronauku učili da je Isusovo tijelo cijele subote ležalo u grobu.

¹⁵ Usp. T45-49, 9-10, 20. IV. 1946.; T45-49, 20, 5. IV. 1947.; T45-49, 10, 27. III. 1948.; T53-56, 19-20, 17. IV. 1954.; T56-58, 40, 5. IV. 1958.; D58-59, 41, 28. III. 1959.; T59-62, 30, 16. IV. 1960.; D65-66, 105-106, 9. IV. 1966.; T66-67, 17, 25. III. 1967.; D67-68, 38-39; 13. IV. 1968.; D68-70, 28, 5. IV. 1969.

¹⁶ Usp. Usp. T07, 27; T45-49, 9; 20. IV. 1946.; T45-49, 10, 27. III. 1948.; T49-52, 41, 23. III. 1951.; T49-52, 71, 12. IV. 1952.; T53-56, 19-20, 17. IV. 1954.; T53-56, 47, 9. IV. 1955.

¹⁷ Usp. T 53-56, 76, 31. III. 1956.; T56-58, 40, 5. IV. 1958.

¹⁸ Usp. D65-66, 105-106, 9. IV. 1966.

2. Uskrs

Nedjelja Uskrsnuća obilježena je svečanom misom u katedrali (konventual, abacijal ili pontifikal) na koju su išli svi bogoslovi.¹⁹ Zanimljivo da je sve do 1957. misa bila prvo u sjemeništu, da se bogoslovi mogu pričestiti, a onda bi išli na svečanu misu u katedralu. Od 1958. nije više bilo jutarnje mise u sjemeništu, jer je, kako vele zapisi, pričest bila na vigiliji.²⁰ Međutim, u razdoblju 1966.-1968. zabilježena je (druga) jutarnja pričest izvan mise, iako su sve svi pričestili na misi vigilije. To onda znači da se na svečanoj uskrsnoj misi u katedrali nisu pričješćivali (zbog euharistijskog posta od 3 sata, koji je stupio na snagu 1953.).²¹

Na Uskrs poslijepodne, u 15 sati (do 1950.), odnosno u 16 sati (do 1970.), u katedrali su bile pjevane vespere.²² Od 1971. bogoslovi više ne sudjeluju u kanoničkim vesperama, nego ih slave u svojoj kapelici.

Zabilježeno je da su bogoslovi oduvijek išli na Uskrs u asistenciju u samostan časnih sestara.²³ Od godine 1977. bogoslovi su nakon svečane uskrsne mise išli na praznike kući.²⁴

3. Veliki četvrtak

Toga dana slavi se misa posvete ulja, misa Večere Gospodnje, a bile su još i lamentacije, prijenos Presvetoga i adoracija u katedrali.

¹⁹Usp. T07, 27; T45-49, 10, 21. IV. 1946.; T45-49, 21, 6. IV. 1947.; T45-49, 10, 28. III. 1948.; T49-52, 72, 13. IV. 1952.; T53-56, 20, 18. IV. 1954.; T53-56, 47-48; 10. IV. 1955.; T53-56, 77, 1. IV. 1956.; T56-58, 41, 6. IV. 1958. D58-59, 41, 29. III. 1959.; T59-62, 30, 17. IV. 1960.; T59-62, 52, 2. IV. 1961.; D65-66, 106, 10. IV. 1966.; D67-68, 39-40, 14. IV. 1968.; D68-70, 29, 6. IV. 1969.; D69-70, 104, 29. III. 1970.; D72-73, 72, 22. IV. 1973. D73-74, 68, 14. IV. 1974.; D74-75, 99, 30. III. 1975.; D75-80, 36, 18. IV. 1976.; D75-80, 66, 10. IV. 1977.; D75-80, 109, 26. III. 1978.; D75-80, 173-174, 15. IV. 1979.; D80-87, 11, 6. IV. 1980.; D80-87, 62, 19. IV. 1981.; D80-87, 163, 3. IV. 1983.; D80-87, 210, 22. IV. 1984.; D80-87, 265, 7. IV. 1985.; D80-87, 331, 30. III. 1986.

²⁰Usp. T56-58, 41, 6. IV. 1958.

²¹Usp. D65-66, 106, 10. IV. 1966.; T66-67, 17, 26. III. 1967.; D67-68, 39-40. 14. IV. 1968.

²²Vespere su, zapravo, slavili kanonici, a bogoslovi su im pomagali u pjevanju. Tako, iako su vespere bile kanonička obveza, zapravo su ih slavili bogoslovi. Iz tih je vremena lamentacija da bogoslovi pjevaju vespere, a kanonici za to ubiru nagradu iz kanoničkih vinograda. Usp. T45-49, 21, 6. IV. 1947.; T45-49, 10, 28. III. 1948.; T49-52, 42, 25. III. 1951.; T49-52, 72, 13. IV. 1952.; T53-56, 20, 18. IV. 1954.; T53-56, 47-48, 10. IV. 1955.; T 53-56, 77, 1. IV. 1956.; T 56-58, 16, 21. IV. 1957.; D58-59, 41, 29. III. 1959.; T59-62, 30, 17. IV. 1960.; T59-62, 52, 2. IV. 1961.; T59-62, 92, 22. IV. 1962.; D65-66, 106, 10. IV. 1966.; T66-67, 17, 26. III. 1967.; D67-68, 39-40, 14. IV. 1968.; D69-70, 104, 29. III. 1970.

²³Usp. T45-49, 10, 28. III. 1948.; T59-62, 30, 17. IV. 1960.; D75-80, 66, 10. IV. 1977.; D75-80, 109, 26. III. 1978.; D80-87, 11, 6. IV. 1980.; D80-87, 163, 3. IV. 1983.; D80-87, 210, 22. IV. 1984.; D80-87, 331, 30. III. 1986.

²⁴Usp. D75-80, 66, 10. IV. 1977.

a) Misa posvete ulja

Prije reforme Pija XII. obred pranja nogu i posvete ulja bio je nakon prijepodnevne mise Večere Gospodnje.²⁵ U tome smislu jedan zapis tek lakonski veli: »U 9 h svečana Pontifikalna sv. Misa i *ostali obredi*.«²⁶ Reforma Velikog tjedna iz 1955. stupila je na snagu 1956. i odmah imamo zapis: »U 9 h pontifikal i posveta ulja (...) U 18 h opet pontifikal, propovijed, zajednička sv. Pričest.«²⁷ Sljedećih godina redovito imamo zapis da je u 9 sati bila *missa Chrismatis* (uz zajednički ručak biskupa i svećenika koji bi došli na tu misu).²⁸

b) Misa Večere Gospodnje

Kao što spomenusmo, sve do 1956. jedina misa Velikog četvrtka bila je misa Večere Gospodnje koja se slavila prijepodne (redovito u 9 sati). U sjemeništu, naravno, toga dana nije bilo mise.²⁹ Kroničar iz 1956., kada se po prvi puta navečer slavila misa Večere Gospodnje, lakonski veli *opet pontifikal*: »U 9 h pontifikal i posveta ulja. (...) U 18 h opet pontifikal, propovijed, zajednička sv. Pričest.«³⁰ Naglašava se da je i u sklopu te večernje mise pričest.³¹ Sljedećih se godina u zapisima kroničara uglavnom izrijeком razlikuje jutarnja misa posvete ulja i večernja misa Večere Gospodnje.³² Kroničar zapaža da je tih prvih

²⁵ Naravno, posveta ulja i pranje nogu bilo je u stolnim crkvama, a u ostalim crkvama iza mise bilo je samo pranje nogu, a sve je završavalo kompletorijem (povečerjem) i tek onda je sljedilo otkrivanje oltara. To što je ova prijepodnevna služba završavala povečerjem znak je da se po sebi misa Večere Gospodnje imala slaviti navečer, što je reformom iz 1955. i učinjeno.

²⁶ T49-52, 70; 10. IV. 1952. Usp. također: T53-56, 46, 7. IV. 1955.

²⁷ T 53-56, 76, 29. III. 1956.

²⁸ Usp. T56-58, 15-16, 18. IV. 1957.; T56-58, 40, 3. IV. 1958.; D58-59, 40, 26. III. 1959.; T59-62, 29, 14. IV. 1960.; T59-62, 52, 30. III. 1961.; T59-62, 91-92, 18. IV. 1962.; D65-66, 103-104, 7. IV. 1966.; T66-67, 16-17, 23. III. 1967.; D67-68, 37, 11. IV. 1968.; D68-70, 27, 3. IV. 1969.; D69-70, 104, 26. III. 1970.; D70-72, 38, 8. IV. 1971.; D70-72, 89, 30. II. 1972.; D72-73, 69, 19. IV. 1973.; D73-74, 65-66, 11. IV. 1974.; D74-75, 98, 27. III. 1975.; D75-80, 35, 15. IV. 1976.; D75-80, 65, 7. IV. 1977.; D75-80, 108, 23. III. 1978.; D75-80, 173, 12. IV. 1979.; D80-87, 10-11, 3. IV. 1980.; D80-87, 61, 16. IV. 1981.; D80-87, 108, 8. IV. 1982.; D80-87, 162, 31. III. 1983.; D80-87, 209-210, 19. IV. 1984.; D80-87, 263, 4. IV. 1985.; D80-87, 329, 27. III. 1986.

²⁹ Usp. T07, 25; T45-49, 8 18 IV. 1946.; T45-49, 19; 3. IV. 1947.; T49-52, 40-41; 22. III. 1951.; T49-52, 70; 10. IV. 1952.; T53-56, 19, 15. IV. 1954.; T53-56, 46, 7. IV. 1955.

³⁰ T 53-56, 76, 29. III. 1956. Misa Večere Gospodnje (in coena Domini) izrijeком se ne spominje ni sljedeće dvije godine. Usp. T56-58, 15-16, 18. IV. 1957.; T56-58, 40, 3. IV. 1958.

³¹ Jer je 1953. stupila na snagu odredba o trosatnom euharistijskom postu. Euharistijski je post prije toga bio od ponoći pa do pričesti.

³² D58-59, 40, 26. III. 1959.; T59-62, 29, 14. IV. 1960.; T59-62, 52, 30. III. 1961.; T59-62, 91-92, 18. IV. 1962.; D65-66, 103-104, 7. IV. 1966.; T66-67, 16-17, 23. III. 1967.; D67-68, 37, 11. IV. 1968.; D68-70, 27, 3. IV. 1969.; D69-70, 104, 26. III. 1970.; D70-72, 38, 8. IV. 1971.; D72-73, 69, 19. IV. 1973.; D73-

godina nakon reforme iz 1956. bio slab odaziv ljudi na ovu večernju misu, jer jednostavno na to nisu bili navikli.³³

c) Lamentacije

Tzv. *lamentacije* sastoje se od matutina i lauda, a slavile su se u Velikom tjednu u srijedu, četvrtak i petak. Međutim, formalno su to bili časovi četvrtka, petka i subote, s tim da se u srijedu poslijepodne slavila služba od četvrtka, u četvrtak od petka, a u petak od subote, i to u 16 sati. Budući da su se u starini matutin, i zatim laude, molili u ponoć, cijela služba *lamentacija*, odnosno matutina i lauda, zazivala se *Matutina tenebrarum*. Ova je služba bila znakovita. Evo kako je opisuje Kniewald: »Kod *Matutina tenebrarum* ima da gori 15 svijeća od običnog voska na trokutnom; iza svakog se psalma ugasi po jedna svijeća, a posljednja ostaje zapaljena, te se za vrijeme pjevanja *Benedictus* nosi iza žrtvenika, a onda se opet, goruća, vrati na svoje mjesto.«³⁴ Znakovito je također bilo i udaranje (šibama) po klupama na koncu lauda. To su činili i kanonici, ali i svi prisutni, što je osobito veselilo djecu koja su prije toga znala i svečano ukrašavati svoje šibe baš za tu prigodu. To se udaranje tumačilo strahom zbog Isusove smrti, ali i srdžbom na Židove koji su Isusa nevinog optužili. U đakovačkoj su katedrali, slično kao i kod redovitih nedjeljnih vespera, lamentacije slavili kanonici, ali su psalme, naravno, pjevali bogoslovi. Prema svjedočenju starijih, *lamentacije* su među bogoslovima bile osobito omiljene. Unatoč tomu u kronikama redovito stoje kratke zabilježbe da su lamentacije bile u 16 sati.³⁵ Od 1956., kada stupa na snagu *Obnovljeni obred svete sedmice*, u one se kronikama više ne spominju.

d) Prijenos Presvetoga

Na Veliki četvrtak poslije mise i poslije pranja nogu (i posvete ulja) ogoli se oltar. Nakon toga po sebi treba prenijeti Presveto iz svetohraništa. Do 1956. ta se misa slavila prijepodne. Poslijepodne, nakon lamentacija u katedrali, u sjemeništu se Presveto iz bogoslovske, kao i iz sestriinske kapelice svečano pre-

74, 65-66, 11. IV. 1974.; D74-75, 98, 27. III. 1975.; D75-80, 35, 15. IV. 1976.; D75-80, 65, 7. IV. 1977.; D75-80, 108, 23. III. 1978.; D75-80, 173, 12. IV. 1979.; D80-87, 10-11, 3. IV. 1980.; D80-87, 61, 16. IV. 1981.; D80-87, 108, 8. IV. 1982.; D80-87, 162, 31. III. 1983.; D80-87, 209-210, 19. IV. 1984.; D80-87, 263, 4. IV. 1985.; D80-87, 329, 27. III. 1986.

³³ Usp. D58-59, 40, 26. III. 1959.

³⁴ D. KNIEWALD, *Liturgika*, Zagreb, 1937., 164.

³⁵ Usp. T45-49, 8, 18. IV. 1946.; T45-49, 19, 3. IV. 1947.; T45-49, 9, 25. III. 1948.; T49-52, 40-41, 22. III. 1951.; T49-52, 70, 10. IV. 1952.; T53-56, 19, 15. IV. 1954.; T53-56, 46, 7. IV. 1955.

nosilo u sakristiju bogoslovske kapelice. Sve do *uskrsnuća* na prvom je katu *silentium*.³⁶ Od 1956. taj se obred u sjemeništu obavljao nakon mise Večere Gospodnje u katedrali.³⁷ Već 1970., s obnovljenom liturgijom, toga svečanog obreda u sjemeništu više nema, nego se Presveto prenosi u katedrali, na koncu mise Večere Gospodnje.

e) Adoracija nakon mise Večere Gospodnje

Od 1956. ne spominju se više *lamentacije*, a u uvedena je večernja misa Večere Gospodnje. Od te iste godine, prema odredbama *Obnovljenog obreda svete sedmice*, nakon te mise bilo je bdjenje do ponoći kod oltara sv. Dimitrija.³⁸ Bogoslovi od te godine, pa do danas, idu u katedralu na klanjanje i to tako da su do 1972. licejci bili na adoraciji od 22 do 23 sata, a bogoslovi od 23 do 24 sata. Od 1973. klanjanje je trajalo tri sata: gimnazijalci su bili od 21-22 sata, mlađi bogoslovi (»filozofi«) od 22-23, a stariji bogoslovi (»teolozi«) od 23-24. Ta klanjanja je vodio đakon ili svećenik, a nekoliko puta i biskup Kos.³⁹

f) Pitanje pričesti

Sve do 1953. bio je strogi euharistijski post od ponoći pa do pričesti. Kako na Veliki četvrtak nije bilo mise u sjemeništu, bogoslovi-pjevači (koji su na jutarnjoj misi Večere Gospodnje u katedrali bili zauzeti pjevanjem) pričestili bi se izvan mise ujutro u sjemeništu, a ostali bi se pričješćivali na svečanoj misi u katedrali u 9 sati. Tako su onda pjevači išli na doručak, a nepjevači nisu.⁴⁰ Od 1956., s novim obredom i novim odredbama o euharistijskom postu, doručak je

³⁶ Usp. T45-49, 8, 18. IV. 1946.; T45-49, 19, 3. IV. 1947.; T45-49, 9, 25. III. 1948.; T49-52, 40-41: 22. III. 1951.; T49-52, 70, 10. IV. 1952.; T53-56, 46, 7. IV. 1955.

³⁷ Usp. T 53-56, 76, 29. III. 1956.; T56-58, 15-16, 18. IV. 1957.; T56-58, 40, 3. IV. 1958.;

T59-62, 91-92, 18. IV. 1962.; T66-67, 16-17, 23. III. 1967.; D67-68, 37, 11. IV. 1968.; D68-70, 27, 3. IV. 1969.

³⁸ Usp. *Obnovljeni obred Svete sedmice, Naputak za pravilnu primjenu Obnovljenog obreda Svete sedmice*, Vatikanska tiskara »Polyglotta« 1967., XX b); XIII, c).

³⁹ Usp. T 53-56, 76, 29. III. 1956.; T56-58, 15-16, 18. IV. 1957.; T56-58, 40, 3. IV. 1958.; D58-59, 40, 26. III. 1959.; T59-62, 29, 14. IV. 1960.; T59-62, 52, 30. III. 1961.; T59-62, 91-92, 18. IV. 1962.; T66-67, 16-17, 23. III. 1967.; D67-68, 37, 11. IV. 1968.; D68-70, 27, 3. IV. 1969.; D69-70, 104, 26. III. 1970.; D70-72, 38, 8. IV. 1971.; D72-73, 69, 19. IV. 1973.; D73-74, 65-66, 11. IV. 1974.; D74-75, 98, 27. III. 1975.; D75-80, 35, 15. IV. 1976.; D75-80, 65, 7. IV. 1977.; D75-80, 108, 23. III. 1978.; D75-80, 173, 12. IV. 1979.; D80-87, 10-11, 3. IV. 1980.; D80-87, 61, 16. IV. 1981.; D80-87, 108, 8. IV. 1982.; D80-87, 162, 31. III. 1983.; D80-87, 209-210, 19. IV. 1984.; D80-87, 263, 4. IV. 1985.; D80-87, 329, 27. III. 1986.

⁴⁰ Usp. T45-49, 8, 18. IV. 1946.; T45-49, 19, 3. IV. 1947.; T45-49 25. III. 1948.; T49-52, 40-41: 22. III. 1951.; T49-52, 70: 10. IV. 1952.; T53-56, 46, 7. IV. 1955. Pjevanje je, dakle, bilo toliko važno da se nije smjelo »remetiti« pričješću. I danas, na žalost, ima takvih pjevača i zborovoda.

bio za sve, jer je euharistijski post skraćen na tri sata prije pričesti.⁴¹ Pričest je bila navečer, na misi Večere Gospodnje, što znači da prije podne na misi posve-
te ulja za bogoslove nije bilo pričesti.⁴² Poslije 1970. godine podrazumijeva se
pričest na obje mise, pa se izrijeком i ne spominje.

4. Veliki petak

Toga dana slavi se bogoslužje Velikoga petka, pobožnost križnoga puta, lamentacije, a bilo je i klanjanje u katedrali.

a) Bogoslužje Velikoga petka

Do reforme Pija XII. bogoslužje Velikoga petka bilo je prijepodne u 8 sati. Zanimljivo je da se u sklopu te službe bogoslovi nisu pričješćivali, što je vidljivo iz napomene da su doručkovali prije bogoslužja.⁴³ Evo što veli najstarija kronika iz 1907.:

Veliki petak. U katedralu se ide 5 časova poslije 7 ½. (...) Ako je posveć. biskup hebdomad, treba pisati da li je misa sub infula [obično nije]. Ako jest, onda ne treba: 1) pastoral; 2) gremial; 3) lucifer.⁴⁴

Zapažamo dvoje. Prvo, ovo se bogoslužje nije smatralo osobito svečan-
nim, jer ga redovito nije slavio biskup, a ni opat, što je vidljivo iz oznake da nije
sub infula (s mitrom). Drugo, ovo se bogoslužje naziva *misom*, što, naravno,
nije točno, jer je Veliki petak dan bez euharistije. Međutim, tadašnje bogoslužje
Velikoga petka ipak je na neki način htjelo biti nalik misi. Budući da je prošlo
više od 50 godina od reforme Pija XII., evo kraćeg prikaza bogoslužja Velikoga
petka prije te reforme.

Bogoslužje je započinjalo u tišini. Liturgijska je boja crna. Svećenik bi s
poslužiteljima došao do ogoljenog oltara i pred njim se prostro jedno vrijeme u
molitvi. Zatim bi akoliti stavili na oltar samo jedan oltarnik (inače su trebala biti
tri), a svećenik bi zatim poljubio oltar. Slijedila bi čitanja: Hoš 6,1-6, Izl 12,1-
11, Ps 139 i Muka po Ivanu. Pjevala bi se zatim sveopća molitva, a nakon toga

⁴¹Duktor se starao za to da upozori bogoslove da poslijepodne obdržavaju trosatni euharistijski post. Usp. T59-62, 29, 14. IV. 1960.; T59-62, 52, 30. III. 1961.; T59-62, 91-92, 18. IV. 1962.

⁴²Usp. T 53-56, 76, 29. III. 1956; T56-58, 15-16, 18. IV. 1957.; D58-59, 40, 26. III. 1959.; T59-62, 29, 14. IV. 1960.; T59-62, 52, 30. III. 1961.; T59-62, 91-92, 18. IV. 1962.; D65-66, 103-104, 7. IV. 1966.; T66-67, 16-17, 23. III. 1967. Euharistijski je post bio ublažen dekretom *Christus Dominus*, Pija XII., iz 1953.

⁴³Do 1953. vrijedio je euharistijski post od ponoći do pričesti, prema tome, tko bi ujutro doručkovao, nije se mogao pričestiti.

⁴⁴T07, 25.27.

bi se otkrivao križ te započelo klanjanje. Pričesti je prethodio obred sličan prikazanju u misi, koji se – prema istočnoj liturgiji – nazivao »liturgija pretposvećenih darova«. ⁴⁵ Hostije, posvećene prethodnoga dana, svećenik donese na oltar, postavi kalež i čestičnjak, a na pliticu stavi veliku hostiju sačuvanu od mise Velikog četvrtka. Zatim se ulije vino u kalež s nešto vode, izmoli molitve kao i inače i veli: »Molite, braćo, da moja i vaša žrtva bude ugodna Bogu, Ocu svemogućemu«. ⁴⁶ Nakon toga se moli Očenaš. Slijedi uobičajeni obred pričesti pri čemu se – kao i inače, jedan komadić hostije stavi u kalež. Kad dođe vrijeme pričesti, svećenik se pričesti hostijom, a zatim popije vino (naravno, neposvećeno) iz kaleža. Nakon toga očisti kalež i odlazi s oltara bez blagoslova, a oltar se ogoli. ⁴⁷

Kroničari do 1955. ne opisuju ovo bogoslužje, nego samo navode da se slavilo ujutro u 8 sati i da je prije toga bio doručak, tj. da se na bogoslužju nisu pričješćivali. ⁴⁸

S reformom Pija XII. bogoslužje Velikog petka slavilo se poslijepodne. Na tom su se bogoslužju, zbog ublaženog euharistijskog posta, bogoslovi (i puk) mogli pričestiti. Prve je godine (1956.) bogoslužje bilo u 16, a drugih godina u 17 sati. Obnovljeno je bogoslužje bilo veoma slično današnjem. Nije više bilo liturgije pretposvećenih darova. Nakon pričesti svećenika vjernici su molili »Ispovijedam se« i pričestili se. ⁴⁹ Kroničari također bilježe da je bogoslužje trajalo oko dva sata. Pojedini kroničari daju kratak opis: »Muka, molitve, otkrivanje i ljubljenje križa, sv. Pričest«, ⁵⁰ a ponajčešće kratko izvješćuju da su se u katedrali slavili obredi Velikoga petka. ⁵¹

⁴⁵ U istočnoj se liturgiji euharistija slavi tako da se priprema darova obavi prije same euharistije, a tek onda slijedi služba riječi i euharistijska služba.

⁴⁶ Očito je da je ovdje izraz »moja i vaša žrtva« posve neprimjeren, jer se ne slavi misa, nego samo obredi Velikog petka.

⁴⁷ Iz ovoga se vidi koliko su imali potrebu slaviti »misu« i na Veliki petak. U nekim je priručnim misalima čak stajalo: *Ad Missam praesancificatorum*.

⁴⁸ Usp. T 45-49, 8-9, 19. IV. 1946.; T45-49, 19-20, 4. IV. 1947.; T49-52, 41: 23. III. 1951.; T49-52, 70. 11. IV. 1952.; T53-56, 19, 16. IV. 1954.; T53-56, 47, 8. IV. 1955.

⁴⁹ Naime, sve do reforme iz 1970. vjernici su se na misi pričješćivali obredom pričesti za bolesnike koji je »umetnut u misu«. Zato se poziv »Evo Jaganjca Božjeg« ponavljao (prvo za svećenika, a nakon toga za vjernike) i zato je formula pričješćivanja bila ona za bolesnike »Tijelo Gospodina našega Isusa Krista sačuvalo dušu tvoju za život vječni.«

⁵⁰ Godine 1966.

⁵¹ Usp. T 53-56, 76, 30. III. 1956.; T56-58, 16. 19. IV. 1957.; T56-58, 40, 4. IV. 1958.; D58-59, 40-41, 27. III. 1949.; T59-62, 29, 15. IV. 1960.; T59-62, 52, 31. III. 1961.; T59-62, 92, 20. IV. 1962.; D65-66, 104-105, 8. IV. 1966.; T66-67, 17, 24. III. 1967.; D67-68, 38, 12. IV. 1968.; D68-70, 27-28, 4. IV. 1969.

Nakon reforme iz 1970. bogoslužje Velikoga petka nije se znatnije izmijenilo. U katedrali se slavilo u 17, a 1980. bilo je u 15,⁵² a 1981. u 18 sati. Kroničari za ovo bogoslužje donose tek nekoliko napomena. Koji put se spominje ime glavnog slavitelja a navode se i imena onih koji su pjevali Muku. Kroničar iz 1979. spominje u katedrali ustaljen običaj da za vrijeme obreda križ ljube svećenici, bogoslovi i redovnice, a iza obreda ostali puk.⁵³

b) Pobožnost križnog puta

Od 1956., nakon što je bogoslužje Velikoga petka prebačeno u poslije-podnevnne sate, uvela se u katedrali u 9 sati pučka pobožnost koja se sastojala od križnoga puta, propovijedi i ljubljenja moći svetoga križa. Za vrijeme ljubljenja moći pjevaju se prijekori »Puče moj«.⁵⁴ Kroničar iz 1958. navodi da je ova pobožnost trajala dva sata, odnosno sat i 45 minuta (1966.)

c) Klanjanje i lamentacije

Kroničar iz 1907. navodi precizno.

Treba narediti red klečanja na božjem grobu u katedrali od 10 – 8 na večer, a u sjemeništu od 11 ½ - 8 na večer – a bude i dulje.⁵⁵ Poslije podne 5 časova poslije 2 ¾ ide se procesionaliter božjim grobovima⁵⁶ (str. 27) u parokiju, sjemenište i katedralu.⁵⁷ Moli se žalosna krunica, predmole 2jica od gg. novica.⁵⁸

⁵²Liturgijska odredba veli da bi idealno vrijeme bilo upravo u 15 sati.

⁵³To je, naravno, krivo. Puk ima pravo cjelovito sudjelovati u obredima. Ukoliko bi se, zbog mnoštva puka, poklon križu suviše duljio, može se puk poučiti da se križ ne mora ljubiti (rubrike govore o »klanjanju križu«, a ne nužno o »ljubljenju križa«), nego da je dovoljno pokloniti mu se, što bi, onda, kraće trajalo. Za ovo razdoblje usp. D69-70, 104, 27. III. 1970.; D70-72, 38, 9. IV. 1971.; D72-73, 70, 20. IV. 1973.; D73-74, 66-67, 12. IV. 1974.; D75-80, 35, 16. IV. 1976.; D75-80, 65, 8. IV. 1977.; D75-80, 108-109, 24. III. 1978.; D75-80, 173, 13. IV. 1979.; D80-87, 11, 4. IV. 1980.; D80-87, 62, 17. IV. 1981.; D80-87, 108-109, 9. IV. 1982.; D80-87, 162, 1. IV. 1983.; D80-87, 210, 20. IV. 1984.; D80-87, 264, 5. IV. 1985.; D80-87, 29-30, 28. III. 1986.

⁵⁴Usp. T 53-56, 76, 30. III. 1956.; T56-58, 40, 4. IV. 1958.; D58-59, 40-41, 27. III. 1959.; T59-62, 29, 15. IV. 1960.; T59-62, 52, 31. III. 1961.; T59-62, 92, 20. IV. 1962.; D65-66, 104-105, 8. IV. 1966.; T66-67, 17, 24. III. 1967.; D67-68, 38, 12. IV. 1968.; D68-70, 27-28, 4. IV. 1969.; D69-70, 104, 27. III. 1970.; D70-72, 38, 9. IV. 1971.; D72-73, 70, 20. IV. 1973.; D73-74, 66-67, 12. IV. 1974.; D75-80, 35, 16. IV. 1976.; D75-80, 65, 8. IV. 1977.; D75-80, 108-109, 24. III. 1978.; D75-80, 173, 13. IV. 1979.; D80-87, 11, 4. IV. 1980.; D80-87, 62, 17. IV. 1981.; D80-87, 108-109, 9. IV. 1982.; D80-87, 162, 1. IV. 1983.; D80-87, 210, 20. IV. 1984.; D80-87, 264, 5. IV. 1985.; D80-87, 29-30, 28. III. 1986.

⁵⁵MP: Prekriženo: »a u sjemeništu od 11 ½ - 8 na večer – a bude i dulje«

⁵⁶MP: u župnu crkvu i samostansku kapelicu.

⁵⁷MP: Prekriženo: »u parokiju, sjemenište i katedralu.«

⁵⁸T07, 25.27.

Klanjanje u sjemeništu uskoro je dokinuto. Ostalo se zadržalo i kasnije. Do reforme Pija XII. bogoslužje Velikog petka započinjalo je u katedrali u 8 i završavalo oko 11 sati. Nakon toga su bogoslovi naizmjenice adorirali u katedrali sve do 20 sati. Tijekom poslijepodneva išli su zajednički u pohod Božjem grobu u katedralu, župnu crkvu i u samostansku crkvu. O tome najpreciznije govori kroničar iz 1946.:

U katedrali adoracija na Isusovom grobu, dva i dva u roketama. Poslije podne u 2 sata zajednička adoracija i ide se ovim redom. 1.) U katedrali gdje preorans moli litanije »Srca Isusovog«, 2.) U župsku crkvu gdje se mole litanije »Imena Isusovog« i 3.) u samostan gdje se mole litanije »lauretanske« Odmah iza može se zapjevati koja pjesma i izlazi se van. Na večer u 7 sati bila je u katedrali »ura klanjanja«, u glavnom se kroz pjesmu adoriralo.⁵⁹

Dakle, na Veliki je petak u tome razdoblju klanjanje bilo trostruko: a) naizmjenično klanjanje bogoslova od 10 do 20 sati u katedrali; b) zajednički pohod »Božjem grobu« u katedrali, župnoj i samostanskoj crkvi; c) u 19 sati zajedničko klanjanje u katedrali. Valja napomenuti da je u to vrijeme uz Božji grob bilo izloženo Presveto. Duhu sabranosti pridonosilo je i to što se toga dana na ručku prestanto čitalo.⁶⁰

Od 1956., kada su obredi bili poslijepodne, više se ne spominje cjelodnevno klanjanje niti pohod »Božjem grobu« u katedrali, župnoj i samostanskoj crkvi. Kroničari bilježe klanjanje u katedrali nakon obreda, do 21 sata, koje je bilo *ad libitum*, a prve dvije godine bilo je i u bogoslovskoj kapelici klanjanje, također *ad libitum*, do 22 sata.⁶¹

Godine 1968. klanjanje u katedrali od 20 do 21 sata za bogoslove postaje obvezatno (što kroničar nije propustio naglasiti). Te je godine uvedena i praksa da od 20 do 21 sata svaki tečaj adorira po 15 minuta. Kad su, nakon sedamdesetih godina, u sjemeništu boravili i petotečajci,⁶² oni su mogli birati skupinu s kojom će ići na klanjanje. Licejci su imali klanjanje od 19.30 do 20 sati.⁶³

---

⁵⁹ T 45-49; 8-9, 19. IV. 1946.

⁶⁰ Usp. T45-49, 19-20, 4. IV. 1947.; T45-49, 9-10, 26. III. 1948.; T49-52, 41: 23. III. 1951.; T49-52, 70. 11. IV. 1952.; T53-56, 19, 16. IV. 1954.; T53-56, 8. IV. 1955.

⁶¹ Usp. T 53-56, 76, 30. III. 1956.; T56-58, 40, 4. IV. 1958.; T66-67, 17, 24. III. 1967.

⁶² Donedavno su se bogoslovi redili nakon završene četvrte godine, a petu bi godinu, kao svećenici, privatno polagali sa župe.

⁶³ Usp. D67-68, 38, 12. IV. 1968.; D68-70, 27-28, 4. IV. 1969.; D69-70, 104, 27. III. 1970.; D70-72, 38, 9. IV. 1971.; D72-73, 70, 20. IV. 1973.; D75-80, 65, 8. IV. 1977.; D75-80, 108-109, 24. III. 1978. D75-80, 173, 13.

Iako se pretpostavlja da su u razdoblju do uključivo 1955. redovito bile lamentacije i na Veliki petak u 16 sati, ipak se one u tome razdoblju izrijeckom spominju samo tri puta.⁶⁴

B. VELIKI TJEDAN

Glede Velikog tjedna, imamo samo opis Cvjetnice i jednu kratku zabilježbu o Velikoj srijedi. Kronika iz 1907. bilježi da su na Cvjetnicu u 14 sati započinjale duhovne vježbe.⁶⁵ U kronikama do 1956. spominje se da su bogoslovi čitali Muku samo na »kleričkoj misi u 6 sati«⁶⁶ Čak je zabilježeno i određeno nesnalazjenje bogoslova u liturgiji Cvjetnice.⁶⁷

Od 1956. stupio je na snagu Obnovljeni obred Svete sedmice koji se mogao slaviti na hrvatskom jeziku. Oduševljenje je bilo uočljivo i kod bogoslova. Obred je bio bolji i skladniji, a k tome se slavio na hrvatskom jeziku. U kronikama se navode dijelovi obreda: blagoslov grančica, procesija i pjevana Muka (pri čemu se koji puta ističe i zasluga pjevača). U razdoblju do 1970. bogoslovi su na Cvjetnicu imali svoju redovitu misu u sjemenišnoj kapelici, a nakon toga su išli i u katedralu u 10 sati.⁶⁸

Nakon reforme iz 1970. bogoslovi su sudjelovali na svečanom bogoslužju Cvjetnice u katedrali (blagoslov graničica, procesija, pjevana Muka, u kojoj su sudjelovali bogoslovi, svečana misa). Od 1972. više nisu bili obvezatni ići i na misu u sjemeništu. Od 1975. stoji napomena da su po dva bogoslova čitali Muku na svakoj misi u katedrali.⁶⁹ Kroničar je zabilježio da se jedne godine

IV. 1979.; D80-87, 11, 4. IV. 1980.; D80-87, 62, 17. IV. 1981.; D80-87, 108-109, 9. IV. 1982.; D80-87, 162, 1. IV. 1983.; D80-87, 210, 20. IV. 1984.; D80-87, 264, 5. IV. 1985.; D80-87, 29-30, 28. III. 1986.

⁶⁴ Usp. T45-49, 19-20, 4. IV. 1947.; T45-49, 9-10, 26. III. 1948.; T49-52, 41; 23. III. 1951.

⁶⁵ Zanimljiva je napomena da su u Velikom tjednu za ručak i za večeru bogoslovi dobivali *simplex*, tj. čašu vina, »radi velikog umora«. Usp. T07, 25.

⁶⁶ Usp. T49-52, 39, 16. III. 1951.

⁶⁷ T49-52, 40. 18. III. 1951.: »Obrede prije Sv. Mise nije nitko bogoslovima detaljnije protumačio tako, da je i ove godine bilo dosta nepotrebnog guranja i komešanja.«

⁶⁸ Usp. T 53-56, 75, 25. III. 1956.; T56-58, 15. 14. IV. 1957.; T56-58, 39, 30. III. 1958.; D58-59, 40, 22. III. 1959.; T59-62, 10. IV. 1960.; T59-62, 52, 26. III. 1961.; T59-62, 91, 15. IV. 1962.; T66-67, 16, 19. III. 1967.; D68-70, 26, 30. III. 1969.

⁶⁹ Usp. D69-70, 103, 22. III. 1970.; D70-72, 37, 4. IV. 1971.; D70-72, 89, 26. III. 1972.; D72-73, 68, 15. IV. 1973.; D74-75, 97, 23. III. 1975.; D75-80, 34; 11. IV. 1976.; D75-80, 64, 3. IV. 1977.; D75-80, 107, 19. III. 1978.; D75-80, 172, 8. IV. 1979.; D80-87, 10, 30. III. 1980.; D80-87, 60.61, 12. IV. 1981.; D80-87, 107-108, 4. IV. 1982.; D80-87, 161, 27. III. 1983.; D80-87, 15. IV. 1984.; D80-87, 262, 31. III. 1985.; D80-87, 328, 23. III. 1986.

bogoslužje Cvjetnice poklopilo sa završetkom pučkih misija u đakovačkoj župi, pa je taj dan, uz večernje klanjanje i euharistijski blagoslov, bio naporan.⁷⁰ Zabilježeno je da su neki bogoslovi išli i na župe pjevati Muku.⁷¹

Uz Cvjetnicu, spomenimo samo blagdan Sedam žalosti Blažene Djevice Marije koji se slavio u subotu uoči Cvjetnice. Toga dana je bila velika ispovijed i započinjali su uskrсни praznici.⁷²

Velika se srijeda ističe po lamentacijama koje su u početku bile u 15 sati,⁷³ a kasnije u 16 sati.⁷⁴ Od 1956. više ih nema.

C. KORIZMA

Za ovo razdoblje u kronikama se navodi Sedamdesetnica, klanjanje vezano uz poklade, Čista srijeda, pobožnost križnoga puta, korizmene propovijedi i običaj vezan uz Glušnicu.

1. Sedamdesetnica

Prije reforme iz 1969. u kalendaru su bile tri pretkorizmene nedjelje, koje su svoje podrijetlo imale u monaškoj pobožnosti. Htio se, naime, nadoknaditi korizmeni post zbog toga što se negdje subote nisu računale kao dani posta. Drugi, pak, Veliki tjedan nisu računali u korizmu, pa su opet to htjeli nadoknaditi. Zato im je trebao još jedan tjedan. Tako je oko 520. god. nastala Pedesetnica.⁷⁵ Šezdesetnica 541.god., a Sedamdesetnica na prijelazu između 6. i 7. st. Ovu praksu, na koju je zacijelo veoma utjecao Istok, nalazimo potvrđenu već u Gelazijevu sakramentaru. Na Sedamdesetnicu je u katedrali bilo klanjanje na koje su bogoslovi išli dobrovoljno od 14 do 15 sati.⁷⁶

---

⁷⁰D80-87, 107-108, 4. IV. 1982.: Na svim misama se čita muka GNIK. Danas je i zadnji dan misija. Završetak je zaista bio svečan. Trajao je od 10.30-13.00. Malo previše. No nekako se ipak dalo izdržati. Poslije podne je slobodno do 17.00. Tada je počelo klanjanje do 18.45 kada je bio završni blagoslov (...). Danas je zaista bilo obilnosti.

⁷¹Usp. D75-80, 107, 19. III. 1978.

⁷²Usp. T07, 23; T45-49, 17, 27. III. 1947. Danas se ovaj spomendan pod imenom »BDM Žalosna slavi 15. IX..

⁷³Usp. T07, 25.

⁷⁴Usp. T45-49, 7. 17. IV. 1946.; T45-49, 18; 2. IV. 1947.; T45-49, 24. III. 1948.; T49-52, 40. 21. III. 1951.; T49-52, 69, 9. IV. 1952.; T53-56, 19, 14. IV. 1954.; T53-56, 46, 6. IV. 1955.

⁷⁵Naziv je nelogičan, ali jezik ima svoju logiku. Naime, ako se korizma naziva Četrdesetnica, onda su nedjelju prije toga nazvali Pedesetnica, onu prije nje Šezdesetnica, a onu prije Šezdesetnice – Sedamdesetnica.

⁷⁶Usp. T45-49, 8, 17. II. 1946.; D65-66, 78, 6. II. 1966.

2. Poklade

Poklade su se svojevremeno smatrale vrlo lošim i poganskim običajem, tijekom kojih se ljudi odaju pijanstvu i razuzdanim zabavama. U katedrali je kroz tri pokladna dana (nedjelja, ponedjeljak i utorak prije Čiste srijede) služena osobito svečana misa pred Presvetim (*coram Sanctissimo*), na kojoj su sudjelovali i bogoslovi.⁷⁷ Osim toga, bila je i adoracija, u početku u samoj katedrali,⁷⁸ kasnije u samostanu,⁷⁹ ali i u sjemenišnoj kapelici, i to cijelu noć: »Navečer od 9-10 smo imali u kapelici uru klanjanja zajednički, a onda naizmjenice po pola sata do 6h ujutro.«⁸⁰ Sve se ovo činilo »u zadovoljštinu za uvrede nanese ovih pokladnih dana«.⁸¹ Zbog toga bogoslovi tijekom poklada nisu išli u šetnju.⁸² Kasnije se, naravno, nije tako negativno gledalo na poklade: »Danas su poklade pa su se popodne trećoškolci spremili u 'bušare'. Vrlo uspješno. Bili su tako na večeri i obilazili kuću i dvor, već po tradiciji.«⁸³

3. Čista srijeda – Pepelnica

Po starom obredu na Čistu srijedu je pepeljenje bilo izvan mise. Najstariji zapis govori da je to bilo u katedrali prije konventuala,⁸⁴ a svi ostali izvješćuju da je za bogoslove obred pepeljenja bio u sjemenišnoj kapelici, iza mise. Bio je propis da oni koji imaju tonzure, svoje tonzure izrežu da bi duhovnik mogao pepeliti po tonzuri.⁸⁵ Evo kako jedan duktore opominje svog budućeg nasljednika:

»Duktore, moj dragi zamjeniče, upozori da oni koji nemaju tonzure podignu glavu kod pepeljenja, a koji imaju da je spuste, tako da vlč. spiritual može pepeliti po tonzuri.«⁸⁶

⁷⁷Usp. T07, 21.; T45-49, 14-15: 16. II. 1947.; T45-49, 15, 18. II. 1947.; T49-52, 36, 7. II. 1951.; T53-56, 1, 1. i 2. III. 1954.; T56-58, 36, 16. II. 1958.; T56-58, 36, 17. II. 1958.; T56-58, 36, 18. II. 1958.; D58-59, 32, 9. II. 1959.; D58-59, 32, 10. II. 1959.; T59-62, 25, 29. II. 1960.

⁷⁸Usp. T07, 21.; D58-59, 32, 10. II. 1959.

⁷⁹Usp. T45-49, 14-15: 16. II. 1947.; T56-58, 36, 17. II. 1958. U samostanu se ovo klanjanje zadržalo i kasnije, usp. D80-87, 102, 21. II. 1982.; D80-87, 318, 9. II. 1986.

⁸⁰T45-49, 13, 18. II. 1947.

⁸¹T59-62, 25, 29. II. 1960.

⁸²Usp. T45-49, 14-15, 16. II. 1947. Istina, u kronici iz 1907. čitamo da je šetnja bila na pokladni ponedjeljak i utorak, ali tada u biskupijskom parku, koji nije bio otvoren za javnost.

⁸³D80-87, 252-253, 19. II. 1985. »Pokladna je zabava završena početkom duhovne obnove koja započinje u utorak navečer.«

⁸⁴Usp. T07, 21.

⁸⁵Usp. T49-52, 36, 7. II. 1951.; T49-52, 68, 27. II. 1952.; D58-59, 32, 11. II. 1959.

⁸⁶D58-59, 32, 11. II. 1959.

Nakon liturgijske reforme obred pepeljenja bio je u sklopu mise.⁸⁷ Važnost ovome danu davala je i činjenica da je misu znao slaviti i biskup.⁸⁸ U zadnje se vrijeme uobičajilo da na Čistu srijedu bude duhovna obnova⁸⁹ ili barem pokorničko bogoslužje.⁹⁰

4. Križni put

Uz već spomenutu pobožnost križnog puta na Veliki petak prijepodne u katedrali (od 1956.), bogoslovi su tijekom korizme redovito u sjemeništu imali pobožnost križnog puta, najčešće petkom.⁹¹

5. Korizmene propovijedi

Prije liturgijske obnove, kada zbog euharistijskog posta nije moglo biti večernjih misa, u korizmi su bile veoma omiljene korizmene propovijedi koje su se održavale nedjeljom, u večernjim satima. Tako je to bilo i u katedrali u Đakovu, redovito u 18 sati. Koji puta su bile povezane i s blagoslovom. Bogoslovi su ih redovito pohađali.⁹²

6. Subota prije Nedjelje muke

U starom kalendaru nedjelja prije Cvjetnice zvala se Nedjelja Muke (Gluha nedjelja). U subotu prije te nedjelje obvezatno su se prekrivali slike i križevi u crkvama.⁹³ Uz tu odredbu evo jedne zanimljive napomene u najstarijoj kronici:

Subota prije Dominica Passionis. Sacelani pokrivaju slike i križeve velom.⁹⁴

Tko su to sacelani? Sacelan je kapelan, dvorski kapelan ili rektor neke crkve, dakle, svećenik. Međutim, iz konteksta se jasno vidi da je to bila neka

---

⁸⁷Usp. D73-74, 41, 27. II. 1974.; D74-75, 87, 12. II. 1975.; D75-80, 29, 3. III. 1976.; D80-87, 4, 20 II. 1980.; D80-87, 52, 4. III. 1981.; D80-87, 253, 20. II. 1985.

⁸⁸Usp. D74-75, 87, 12. II. 1975.; D75-80, 29, 3. III. 1976.

⁸⁹Usp. D80-87, 253, 20. II. 1985.

⁹⁰Usp. D80-87, 4, 20 II. 1980.

⁹¹Usp. D58-59, 35, 21. II. 1959.; T59-62, 26, 5. III. 1960.; T59-62, 29, 9. IV. 1960.; D72-73, 61, 10. III. 1973.; D73-74, 63, 6. IV. 1974.; D75-80, 59, 26. II. 1977.; D80-87, 255, 8. III. 1985.

⁹²Usp. T45-49, 7, 17. III. 1946.; T45-49, 16, 23. II. 1947.; T49-52, 37, 25. II. 1951.; T49-52, 68, 2. III. 1952.; T53-56, 17, 7. III. 1954.; T53-56, 45, 27. II. 1955.; T56-58, 36, 23. II. 1958.; D58-59, 33, 15. II. 1959.; T59-62, 27, 6. III. 1960.; T59-62, 50, 5. III. 1961.; T59-62, 88, 11. III. 1962.; T59-62, 89, 18. III. 1962.

⁹³Današnja odredba kaže da se taj običaj može zadržati, ali nije propisno.

⁹⁴T07, 23.

vrst sakristanske službe koju su bogoslovi vršili u katedrali. Nadalje, spominje se i služba »sacellanorum ductor«. Dakle, sacelana je bilo više.⁹⁵ Moguće je da su se sacelanima zvali i namještenici (laici) koji su služili kao katedralni sakristani.⁹⁶

D. VAZMENO VRIJEME

U vazmenom se vremenu posebno spominju Spasovo, prosni dani i Duhovi.

1. Spasovo

U počecima je to bila misa *sub infula*.⁹⁷ Inače, o ovome se danu ništa posebno ne zapisuje. Međutim, u kasnijim zapisima bilježi se da je dan đakonskog ređenja bio redovito na Spasovo,⁹⁸ odnosno na nedjelju iza Spasova,⁹⁹ a jednom je toga dana bilo i subđakonsko ređenje.¹⁰⁰

2. Prosni dani

Prosni su dani, poznati i kao »Male litanije«, bila tri dana prije Uzašašća. Ove pokorničke procesije prvi su puta bile održane u Vieni 470. god. nakon jedne pošasti, a u Rimu ih je uveo papa Leon III. (795.-816.).¹⁰¹ U katedrali su se do reforme iz 1970. nakon mise održavale pokorničke procesije prosnih dana. U počecima čak nije bilo ni predavanja. Od 1956. god. zbog procesije bi bogoslovi izgubili samo prva dva sata predavanja. Evo kako su se odvijale te procesije u Đakovu:

⁹⁵ U T07, 217 21. X: 1914. za službe u god. 1914./1915. uz ime Stjepan Jalovac, III. tečaj, dodana je oznaka službe »sacelan«. Nadalje, na str. 257., za god. 1915./1916., stoji: »Jalovac Stjepan, IV. god. sacellanorum ductor«, zatim zvjezdica, a u bilješki se tumači: »duktora, sacelanâ magistra i ceremonijara imenuje vlč. gosp. spiritual.« Nadalje, isti Stjepan Jalovac ređen je za svećenika 20. VII. 1917., u dobi od 24 god. (rođen je 1893., a umro u Osijeku kao župnik u Veliškovcima 1. XI. 1949.) Očito je, dakle, da se Stjepan Jalovac naziva sacelanom prije nego što je zaređen za svećenika. Za podatke o ovome svećeniku usp. A. JARM, *Dijecezanski svećenici koji su djelovali na sadašnjem području Biskupije Đakovačke i Srijemske od 1701. do 2003. godine*, Đakovo, 2003., 198.

⁹⁶ Tako pretpostavlja preč. Gejza Varga, kako mi je to usmeno pripovijedao.

⁹⁷ T07, 30.

⁹⁸ Godine 1947., 1950., 1951., 1952., 1962., 1966., 1968., 1969., 1970., 1972., 1977., 1980., 1984.

⁹⁹ Godine 1954., 1955., 1956., 1957., 1958., 1959., 1967.

¹⁰⁰ Godine 1948.

¹⁰¹ Iako ih je nakon liturgijske obnove naša Biskupska konferencija obnovila, ipak su prosni dani manje prisutni i doživljavani po našim župama, iako u današnje vrijeme nemaju pokornički značaj, jer on ne priliči vazmenom vremenu.

Preko prosnih dana nema škole, jer se ide na procesije. U osam sati je konventual, zatim kreće procesija i to ovim redom: 1. dan u župnu crkvu, 2. dan u samostan i 3. dan radi pijace ide samo po katedrali.¹⁰²

3. Duhovi

Na vigiliju Duhova, sve do 1954., u katedrali je prijepodne bio svečani konventual. Od 1954. ne spominje se više jutarnja svečana misa. Međutim, sve do 1961. redovito su bilježene svečane vespere vigilije Duhova. Dva puta (1950. i 1951.) zabilježeno je da je za bogoslove toga dana bila i obnova krsnog zavjeta.¹⁰³ Nakon liturgijske reforme zabilježeno je da je u sjemeništu bilo duhovsko bdjenje od 21.30 do 24 sata.¹⁰⁴

Na Duhove je u katedrali redovito pontifikal ili abacijal, samo izuzetno konventual.¹⁰⁵ Jedanput je toga dana zabilježeno ređenje.¹⁰⁶ Poslijepodne, kao i inače nedjeljom, bile su vespere, sve do liturgijske reforme.¹⁰⁷ Od 70-ih godina u katedrali je na Duhove redovito bila krizma.¹⁰⁸

II. BOŽIĆNI KRUG

Božićni se krug u sjemeništu osobito osjećao do konca sedamdesetih godina, jer su bogoslovi cijelo to vrijeme boravili i »božićevali« u njemu. Govori se o došašću, Badnjaku, Božiću, Staroj i Novoj godini, Bogojavljenju i Svijećnici.

1. Došašće

Za vrijeme došašća imamo samo dvije značajnije napomene. Najstarija kronika veli:

---

¹⁰² T45-49, 16, 27.-29. V. 1946. Usp. još: T07, 29; T45-49, 25, 12., 13., 14. V. 1947.; T49-52, 15-17 V. 1950.; T49-52, 77; 19. 20., 21. V. 1952.; T53-56, 22, 23.27. V. 1954.; T53-56, 51, 16., 1. i 18. V. 1955.; T53-56, 80, 7., 8. i 9. V. 1956.; T56-58, 43. 12. V. 1958.; T59-62, 32, 23. V. 1960.; T59-62, 55, 8. V. 1961.; T66-67, 20, 1. V. 1967.; D67-68, 50, 20. V. 1968.

¹⁰³ Usp. T07, 30; T45-49, 14, 17. V. 1948.; T49-52, 15, 27. V. 1950.; T49-52, 44, 12. V. 1951.; T49-52, 78. 31. V. 1952.; T53-56, 23, 5. VI. 1954.; T 53-56, 19. V. 1956.; T56-58, 44, 24. V. 1958.; D58-59, 48. 16. V. 1959.; T59-62, 33, 4. VI. 1960.; T59-62, 55-56, 20. V. 1961.

¹⁰⁴ Usp. D80-87, 174, 21. V. 1983.

¹⁰⁵ Usp. T56-58, 44, 25. V. 1958.: »U 10h konventual (jer nije biskup ni presvijetli kod kuće).«

¹⁰⁶ Bilo je to 1946. godina. Vjerojatno se radi o nižim redovima.

¹⁰⁷ Usp. T07, 30; T45-49, 18, 9. VI. 1946.; T45-49, 25, 25. V. 1947.; T49-52, 15, 28. V. 1950.; T49-52, 44, 13. V. 1951.; T49-52, 7. 1. VI. 1952.; T53-56, 23. 6. VI. 1954.; T53-56, 52. 29. V. 1955.; T 53-56, 81, 20. V. 1956.; T56-58, 44, 25. V. 1958.; D58-59, 48-49, 17. V. 1949.; T59-62, 33, 5. VI. 1960.; T59-62, 56, 21. V. 1961.

¹⁰⁸ Usp. npr. D80-87, 174, 22. V. 1983.

Advenat Na 1.^{vu} nedjelju »adventa« imaju klerici zajuttrak. Svaki dobije komadić kobasice i krvavice, te simplex vina. Na »simplex« ima duktor upozoriti vlč. g. vicerektora u predvečerje adventa. Ponedjeljkom, koji je bliži sv. Andriji, počimaju »Zornice«. Na prvoj i zadnjoj je cijela asistencija, inače samo djakon, subdjakon i akolite.¹⁰⁹

U jednom se kasnijem zapisu samo napominje da se adventski *introitus* »*Rorate coeli desuper*« pjeva iza ručka u kapelici.¹¹⁰

2. Badnjak

Badnjak je sve do 1969. u sjemeništu bio obilježen vesperama koje su bile u 15 sati (kasnije u 16), sve do 1969.¹¹¹ Navečer je bio pjevani martirologij (koji se inače čitao za večerom).¹¹² Od 1946. Badnja je večer bila rezervirana za božićnu tombolu. Prije odlaska na ponoćku u katedralu, bogoslovi su znali dobivati čaj. Zanimljivo je spomenuti kako ponoćka, kao osobito svečana misa, po sebi nije morala trajati dugo: 1946. trajala je manje od sat vremena.¹¹³ Ponoćka je bila pontifikal ili abacijal. U kronikama se potanko ne opisuje, osim da su bogoslovi pjevali u lađi s pukom. Koji put je naveden celebrant.¹¹⁴ Od 1970. bogoslovi su za božićne praznike odlazili kućama, a ostajala bi samo asistencija.¹¹⁵

3. Božić, Sv. Stjepan, Sv. Ivan i Nevina dječica

Na Božić je u sjemeništu bila jutarnja sv. Misa, do 1960.¹¹⁶ Dva puta (1966. i 1967.) zabilježeno je da su se bogoslovi ujutro u sjemeništu samo pričestili (izvan mise). Svečanu misu u katedrali je ponajčešće slavio biskup ili opat, tako da je misa uglavnom bila *sub infula*. Do 1970., poslijepodne su bile

¹⁰⁹ T07, 9.

¹¹⁰ T49-52, 30, 3. XII. 1950.

¹¹¹ Najstarija kronika govori o matutinu, usp. T07, 11.13.

¹¹² Usp. T49-52, 8, 22. XII. 1949.

¹¹³ Usp. T45-49, 9, 24. XII. 1946.

¹¹⁴ Usp. T07, 11.13; T45-49, 9, 24. XII. 1946.; T49-52, 8, 22. XII. 1949.; T49-52, 31, 24. XII. 1950.; T49-52, 63, 24. XII. 1951.; T53-56, 13, 24. XII. 1953.; T53-56, 39-40, 24. XII. 1954.; T 53-56, 68-69, 24. XII. 1955.; T56-58, 11, 24. XII. 1956.; T56-58, 31, 24. XII. 1957.; D58-59, 22, 24. XII. 1958.; T59-62, 16, 24. XII. 1959.; T59-62, 45, 24. XII. 1960.; T59-62, 75, 24. XII. 1961.; D65-66, 55, 24. XII. 1965.; D67-68, 24, 24. XII. 1967.; D69-70, 92, 24. XII. 1969.

¹¹⁵ Usp. D70-72, 20, 23. XII. 1970.

¹¹⁶ Spomenimo da su bogoslovi imali prisilne praznike zbog nedostatka ogrjeva od (21. XII. 1947. do 8. III. 1948., te od 21. XII. 1948. do ožujka 1949.) tako da za Božić i Novu godinu nisu bili u Đakovu.

vespere, kao i inače nedjeljom i svetkovinama. Svećenici koji su još studirali uglavnom su išli ispomagati za Božić po župama. Nakon godine 1970., budući da su bogoslovi (osim asistencije) bili na božićnim praznicima, nema posebnih zabilježbi o Božiću u sjemeništu.¹¹⁷ Na Sv. Stjepana dnevni red i raspored bogoslužje bilo je jednako kao i na Božić.¹¹⁸ Za Sv. Ivana i Nevinu dječicu zabilježbi ima samo u najstarijoj kronici, gdje se veli da je misa bila samo u katedrali.¹¹⁹

4. Stara i Nova godina

Prije reforme Pija XII. na Staru godinu poslijepodne u katedrali su bile vespere (kasnije večernjica), propovijed i *Te Deum*, a od 1958. misa zahvalnica i *Te Deum*. Od 1946. do 1969., od 23 do 24 sata, imali su bogoslovi u kapelici klanjanje. Godine 1946. i 1948. zabilježeno je i pojedinačno klanjanje do 6 sati ujutro na Novu godinu. Godine 1954. uveo se običaj da se u sklopu klanjanja (od 23 do 24 sata) pjevaju božićne pjesme na različitim jezicima. Jubilarne 1950. godine bila je u sjemeništu i novogodišnja ponoćka.¹²⁰ Slavlje Stare godine ne spominje se od 1970., jer su bogoslovi od te godine bili na praznicima.¹²¹ Na Novu godinu je prijedpodne redovito bio pontifikal;¹²² slijedilo je čestitanje biskupu i poglavarima, a poslijepodne su bile vespere u 15 ili u 16 sati.¹²³

5. Vigilija Bogojavljenja i Bogojavljenje

Vigilija Bogojavljenja obilježena je trima događajima: poslijepodnevnom vespereama u katedrali, blagoslovom vode i, na poslijetku, blagoslovom sjeme-

¹¹⁷Usp. T07, 13; T45-49, 10, 25. XII. 1946.; T49-52, 9, 25. II. 1949.; T49-52, 32, 25. XII. 1950.; T49-52, 63, 25. XII. 1951.; T53-56, 13, 25. XII. 1953.; T53-56, 40, 25. XII. 1954.; T53-56, 69, 25. XII. 1955.; T56-58, 12, 25. XII. 1956.; T56-58, 31, 25. XII. 1957.; D58-59, 22, 25. XIII. 1958.; T59-62, 45, 25. XII. 1960.; T59-62, 75, 25. XII. 1961.; D65-66, 56, 25. XII. 1965.; T66-67, 9, 25. XII. 1966.; D67-68, 24, 25. XII. 1967.; D69-70, 92, 25. XII. 1969.; D74-75, 70, 21. XII. 1974.

¹¹⁸Usp. T07, 13; T45-49, 10, 26. XII. 1946.; T49-52, 32, 26. XII. 1950.; T49-52, 63, 26. XII. 1951.; T53-56, 40, 26. XII. 1954.; D58-59, 23, 26. XII. 1958.

¹¹⁹Usp. T07, 13.15.

¹²⁰Usp. T49-52, 33, 31. XII. 1950.

¹²¹Usp. T07, 15; T45-49, 11, 31. XII. 1946.; T49-52, 9-10, 31. XII. 1949.; T49-52, 33, 31. XII. 1950. T49-52, 64, 31. XII. 1951.; T53-56, 14, 31. XII. 1953.; T53-56, 40-41, 31. XII. 1954.; T53-56, 70, 31. XII. 1955.; T56-58, 13, 31. XII. 1956.; T56-58, 32, 31. XII. 1957.; D58-59, 24, 31. XII. 1958.; T59-62, 17, 1959.; T59-62, 46, 31. XII. 1960.; T59-62, 76, 31. XII. 1961.; T66-67, 10, 31. XII. 1966.; D67-68, 25, 31. XII. 1967.; D69-70, 93, 31. XII. 1969.

¹²²Jedino najstarija kronika precizira da misa nije *sub infula*. Usp. T07, 15.

¹²³Usp. T45-49, 11, 1. I. 1947.; T49-52, 10, 1. I. 1950.; T49-52, 34, 1. I. 1951.; T49-52, 65, 1. I. 1952.; T53-56, 15, 1. I. 1954.; T53-56, 41, 1. I. 1955.; T53-56, 70, 1. I. 1956.; T56-58, 12, 1. I. 1957.; T56-58, 33, 1. I. 1958.; D58-59, 25, 1. I. 1959.; T59-62, 46, 1. I. 1961.; T59-62, 76, 1. I. 1962.; T66-67, 11, 1. I. 1967.

ništa. Ponajčešće je blagoslov predvodio duhovnik, a u asistenciji su bili tzv. »oficijalci« – bogoslovi koji su imali određenu službu u zajednici. S liturgijskom reformom iz 1970. nije više bilo vespera, ali je ostao blagoslov vode i blagoslov sjemeništa.¹²⁴ Na Bogojavljenje je prijedodne svečana misa, a poslijepodne (nakon vespera) blagoslov biskupskog dvora. U asistenciji su najstariji bogoslovi (ređenici), a blagoslov redovito završava zakuskom u biskupskom podrumu.¹²⁵

6. Grkokatolički Božić

Dva puta je u kronikama obilježen i grkokatolički Božić. Godine 1950. bogoslovi su umjesto predavanja išli u Piškorevce na svečanu božićnu grkokatoličku liturgiju, gdje su bili lijepo primljeni.¹²⁶

7. Božićni praznici

Od godine 1970. bogoslovi su išli kući za božićne praznike, a obvezna je bila ostati samo asistencija:

Odmah ujutro (23. XII.) moglo se ići kući na božićne blagdane koji su trajali od 13. XII. – 2. I. 71., po prvi puta u povijesti sjemeništa.¹²⁷

8. Svijećnica i Sv. Blaž

Stara kronika bilježi da se u katedrali vigilija Svijećnice slavila vesperama.¹²⁸ Na samu Svijećnicu bila je svečana misa i u sjemeništu i u katedrali (od

¹²⁴ Usp. T07, 15.17; T45-49, 12, 5. I. 1947.; T49-52, 10, 5. I. 1950.; T49-52, 34, 5. I. 1951.; T49-52, 65, 5. I. 1952.; T53-56, 15, 5. I. 1954.; T 53-56, 70, 5. I. 1956.; T56-58, 32, 5. I. 1957.; T56-58, 33, 5. I. 1958.; D58-59, 25, 5. I. 1959.; T59-62, 18, 5. I. 1960.; T59-62, 46, 5. I. 1961.; T59-62, 77, 5. I. 1962.; D65-66, 63, 5. I. 1966.; T66-67, 11, 5. I. 1967.; D67-68, 25, 5. I. 1968.; D69-70, 93, 5. I. 1970.; D70-72, 21, 5. I. 1971.; D70-72, 82, 5. I. 1972.; D72-73, 30, 5. I. 1973.; D73-74, 28, 5. I. 1974.; D74-75, 72, 5. I. 1975.; D75-80, 17, 5. I. 1976.; D75-80, 54, 5. I. 1977.; D75-80, 92, 5. I. 1978.; D75-80, 157, 5. I. 1979.; D75-80, 195, 5. I. 1980.; D80-87, 42, 5. I. 1981.; D80-87, 96, 5. I. 1982.; D80-87, 143, 4. I. 1983.; D80-87, 195, 5. I. 1984.; D80-87, 244, 5. I. 1985.; D80-87, 309, 5. I. 1986.; D80-87, 399, 5. I. 1987.

¹²⁵ Usp. T07, 17; T45-49, 12, 6. I. 1947.; T49-52, 10, 6. I. 1950.; T49-52, 34, 6. I. 1951.; T49-52, 65, 6. I. 1952.; T 53-56, 71, 6. I. 1956.; T56-58, 13, 6. I. 1957.; T56-58, 33, 6. I. 1958.; D58-59, 25, 6. I. 1959.; T59-62, 18, 6. I. 1960.; T59-62, 77, 6. I. 1962.; D65-66, 63, 6. I. 1966.; T66-67, 11, 6. I. 1967.; D67-68, 26, 6. I. 1968.; D69-70, 94, 6. I. 1970.; D70-72, 22, 6. I. 1971.; D70-72, 82, 6. I. 1972.; D72-73, 30, 6. I. 1973.; D73-74, 28, 6. I. 1974.; D74-75, 73, 6. I. 1975.; D75-80, 17, 6. I. 1976.; D75-80, 54, 6. I. 1977.; D75-80, 92, 6. I. 1978.; D75-80, 157, 6. I. 1979.; D75-80, 195, 6. I. 1980.; D80-87, 42, 6. I. 1981.; D80-87, 96, 6. I. 1982.; D80-87, 143, 6. I. 1983.; D80-87, 195, 6. I. 1984.; D80-87, 244, 6. I. 1985.; D80-87, 309, 6. I. 1986.; D80-87, 399, 6. I. 1987.

¹²⁶ T49-52, 10-11, 7. I. 1950. Usp. još: T53-56, 15, 6. I. 1954.

¹²⁷ D70-72, 20-21, 23. XII. 1970. Usp. još: D70-72, 81, 22. XII. 1971.

¹²⁸ Usp. T07, 19.

1972. samo u katedrali). Blagoslov svijeća i procesija su prije mise. Jednom se spominje da je toga dana bila i godišnja adoracija (1949.)¹²⁹ Na Sv. Blaža, 3. II., u bogoslovskoj kapelici slavi se uobičajeni blagoslov grla.¹³⁰

III. SVETKOVINE, BLAGDANI I SPOMENDANI KROZ GODINU

Obrađujemo prvo Gospodnje blagdane, a zatim blagdane BDM i svetaca koji su se posebno slavili u sjemeništu.

A. GOSPODNJE SVETKOVINE I BLAGDANI

1. Presveto Trojstvo

Stare kronike bilježe poslijepodnevne vespere uoči svetkovine Presvetog Trojstva,¹³¹ koja se slavi kao i svaka nedjelja. Jedne je godine još zabilježeno cjelodnevno klanjanje,¹³² a druge godine svečani blagoslov u kapelici.¹³³

2. Tijelovo

Najstariji zapis spominje poslijepodnevni matutin na vigiliju Tijelova.¹³⁴ Svetkovinu se uvijek svečano slavilo. Evo najstarijeg opisa:

Brašanjevo. U Katedrali infula. Asistencija treba potpuna. Treba narediti i facigere¹³⁵ [ako je moguće!], koji dolaze pred oltar tek poslije celebrantove pričesti i ostaju pred oltarom i onda, kada svi odu u sakristiju. Celebrant intonira »Pange lingua«, klerici nastavljaju i pjevaju dok ne izadju iz crkve. Na procesiji je sva asistencija osim gremialiste. Nema studija u jutro ni poslije ručka. Kroz cijelu osminu Tijelova ide jednostavna asistencija u katedralu u 8³/₄ na misu.¹³⁶

---

¹²⁹ Usp. T07, 19; T45-49, 13, 3. II. 1947.; T45-49, 17, 2. II. 1949.; T53-56, 42, 2. II. 1955.; T56-58, 35, 2. II. 1958.; D58-59, 30, 2. II. 1959.; T59-62, 21, 2. II. 1960.; T59-62, 48, 2. II. 1961.; D65-66, 76, 2. II. 1966.; D70-72, 87, 2. II. 1972.; D72-73, 44, 2. II. 1973.; D73-74, 34, 2. II. 1974.; D75-80, 21, 2. II. 1976.; D75-80, 97, 2. II. 1978.; D75-80, 163, 2. II. 1979.; D80-87, 47, 2. II. 1981.; D80-87, 149, 2. II. 1983.

¹³⁰ Usp. T07, 19, 21; T45-49, 13, 3. II. 1947.; T49-52, 36, 3. II. 1951.; T56-58, 35, 3. II. 1958.; T59-62, 21, 3. II. 1960.; D65-66, 76, 3. II. 1966.; D75-80, 164, 3. II. 1979.

¹³¹ Usp. T07, 30.

¹³² Usp. T49-52, 45, 20. V. 1951.

¹³³ Usp. T59-62, 98, 17, VI. 1962.

¹³⁴ Usp. T07, 30. Slično se navodi i kasnije, usp. T45-49, 15, 27. V. 1948.

¹³⁵ Tj. nosače baklji (op. a.)

¹³⁶ T07, 31.

Poslije mise bogoslovi su sudjelovali u procesiji. Oni su imali zadatak napraviti jednu sjenicu:

Bogoslovi moraju podići jednu sjenicu, a da se ne dogodi kao ove godine, da to bude u zadnji čas, to duktor mora odrediti već dan prije tri čovjeka (bogoslova), koji će dan prije nasjeći grančice za obložiti daske i još isti ih dan obložiti. U jutro samo imaju (samo) postaviti obložene daske na sjenicu i njihov je posao gotov. Nutarnje uređenje sjenice prepustiti časnim sestrama.¹³⁷

Tijelovska je procesija, do uključivo 1949., bila na samo Tijelovo, a od 1950. do 1980. u nedjelju iza Tijelova. Godine 1980., 1982. i 1985. zabilježena je tijelovska procesija na samo Tijelovo.¹³⁸ Svečano se obilježavala i Tijelovska osmina: bogoslovi su išli u katedralu na jutarnju sv. misu *coram Sanctissimo*.¹³⁹

3. Srce Isusovo

Blagdan Srca Isusova u katedrali se slavio konventualnom misom. U sjemeništu je uoči toga blagdana bila trodnevica, kada je bio svečani blagoslov. Godine 1956. svečana je misa bila u katedrali ujutro u 6 sati, *coram Sanctissimo*. Toga su dana bogoslovi obnavljali svoju posvetu Srcu Isusovu. Inače, u sjemeništu je redovito obilježavan i svaki prvi petak u mjesecu u čast Srcu Isusovu.¹⁴⁰

4. Krist Kralj¹⁴¹

Na Krista Kralja redovito je bio pontifikal, jer se tome blagdanu davalo veliko značenje.¹⁴² Godine 1946., 1947. i 1955. spominje se da su bogoslovi

¹³⁷ T45-49, 19-20, 20. VI. 1946.

¹³⁸ Usp. T45-49, 19-20, 20. VI. 1946.; T45-49, 15, 27. V. 1948.; T49-52, 16, 8. VI. 1950.; T49-52, 45, 24. V. 1951.; T49-52, 79, 12. VI. 1952.; T49-52, 80, 13. VI. 1952.; T49-52, 80, 15. VI. 1952.; T53-56, 24, 17. I. 1954.; T53-56, 52, 9. VI. 1955.; T53-56, 53, 13. VI. 1955.; T 53-56, 82, 3. VI. 1956.; T56-58, 45, 5. VI. 1958.; T56-58, 45, 8. VI. 1958.; D58-59, 50, 28. V. 1959.; T59-62, 56, 4. VI. 1961.; T59-62, 100, 24. VI. 1962.; D 65-66, 140, 12. VI. 1966.; D68-70, 67, 5. VI. 1969.; D68-70, 67, 8. VI. 1969.; D70-72, 52, 10. VI. 1971.; D75-80, 42-43, 17. VI. 1976.; D75-80, 43, 20. VI. 1976.; D75-80, 73, 12. VI. 1977.; D75-80, 125, 28. V. 1978.; D80-87, 19, 5. VI. 1980.; D80-87, 77, 18. VI. 1981.; D80-87, 120, 10. VI. 1982.; D80-87, 281, 6. VI. 1985.; D80-87, 348, 29. V. 1986.

¹³⁹ Usp. T49-52, 45, 24. V. 1951.; T49-52, 80, 13. VI. 1952.; T53-56, 53, 13. VI. 1955.

¹⁴⁰ Usp. T07, 31; T 53-56, 82, 5. VI. 1956.; T 53-56, 82, 8. VI. 1956.; T56-58, 45, 10. V. 1958.; D58-59, 51, 5. VI. 1959.; D68-70, 69, 13. VI. 1969.; D73-74, 105-106, 18. VI. 1974.; D75-80, 43, 22. VI. 1976.; D75-80, 74, 17. VI. 1977.; D75-80, 126, 30. V. 1978.; D75-80, 127, 2. VI. 1978.

¹⁴¹ Do reforme 1970. slavio se ovaj blagdan u nedjelju prije Svih svetih, a nakon toga posljednje nedjelje »kroz godinu«, odnosno u nedjelju prije Prve nedjelje došašća.

¹⁴² Podsjećamo da su do 1972. na sve nedjelje i važnije blagdane bogoslovi imali svoju misu u kapelici, a onda su išli i na svečanu misu u katedralu.

obnovili svoju posvetu Kristu Kralju.¹⁴³ Nakon liturgijske reforme toga dana se u katedrali slavi misa dijelom na latinskom jeziku.¹⁴⁴

B. SVETKOVINE, BLAGDANI I SPOMENDANI BDM I SVETACA

1. Marijanski blagdani¹⁴⁵

Od marijanskih blagdana kronike navode Lurdsku i Fatimsku Gospu, Blagovijest,¹⁴⁶ Mariju Kraljicu i Bezgrešno začće BDM. Ovaj ćemo potonji blagdan obraditi u posebnom naslovu, jer je to titul sjemenišne kapelice.

Lurdska Gospa (11. II.). Za blagdan Gospe Lurdske godine 1958. bila je trodnevnicom s procesijom,¹⁴⁷ a na sam dan svečana misa s procesijom.¹⁴⁸ Ovaj se blagdan u kronikama spominje još samo jedanput.¹⁴⁹

Blagovijest (25. III.). Najstariji zapis govori o vigiliji Blagovijesti, kad su se prijepodne slavile vespere.¹⁵⁰ Na sam dan Blagovijesti je konventual, a zabilježena je i adoracija u samostanu, na koju bogoslovi idu *ad libitum*.¹⁵¹

Fatimska Gospa (13. V.). Jedan zapis opisuje oduševljenje i razdraganost bogoslova kada je lik Fatimske Gospe donesen u sjemenište:

Dok smo bili na večeri došao je vlč. spiritual i objavio veliku radost – veliki posjet – Majka je došla k nama! Fatimska je Gospa došla u našu sredinu. Ostala je kod nas od 19.30 – 21.30. Cijelo to vrijeme bogoslovi je nisu napuštali. U 20.30 svečani blagoslov. Prije toga i poslije toga niza- la su se zrnca njezine krunice jedna za drugim, a razdragana srca pjevala su Majci. Najdirljiviji je bio rastanak s Njom. Stotina usana mladih ljudi

---

¹⁴³ Usp. T45-49, 5, 27. X. 1946.; T45-49, 5, 26. X. 1947.; T45-49, 10, 31. X. 1948.; T49-52, 4, 30. X. 1949.; T49-52, 25, 29. X. 1950.; T49-52, 57, 28. X. 1951.; T53-56, 7, 25. X. 1953.; T53-56, 34, 31. X. 1954.; T53-56, 61-61, 30. X. 1955.; T56-58, 6, 28. X. 1956.; T56-58, 27, 27. X. 1957.; D58-59, 8, 26. X. 1958.; T59-62, 9, 25. X. 1959.; T59-62, 41, 30. XI. 1960.; D65-66, 27, 31. X. 1965.; D67-68, 11, 19. X. 1967.; D70-72, 74, 21. XI. 1971.

¹⁴⁴ Usp. D80-87, 89, 22. XI. 1981.

¹⁴⁵ Ovdje termin »blagdan« uzimamo u širem smislu, a odnosi se na svetkovine, blagdane i spomendane.

¹⁴⁶ Prije reforme iz 1970. bio je to marijanski blagdan i zvao se Navještenje BDM.

¹⁴⁷ Usp. T56-58, 35, 9. II. 1958.

¹⁴⁸ Usp. T56-58, 35, 11. II. 1958.

¹⁴⁹ Usp. T59-62, 81, 11. II. 1962.

¹⁵⁰ U korizmi su prije reforme vespere bile prije podne. Usp. T07, 23.

¹⁵¹ T07, 23; T45-49, 17, 25. III. 1947.; T56-58, 39, 25. III. 1958.; D80-87, 206, 24. III. 1984.

utisnuše joj svoj poljubac. Vruće usne pritisnuše se na Njen lik moleći je da ostane s nama. O Majko, neka nam uvijek ostane u pamćenju ovaj Tvoj posjet!¹⁵²

*Marija Kraljica (31. V – 22. VIII).*¹⁵³ Unatoč »željeznoj zavjesi« su bili ohrabreni činjenicom da se u cijelom svijetu slave svetinje koje se u njihovoj državi prešućuju i izruguju. Zato je i sljedeći zapis pun entuzijazma:

Današnji dan (1. XI. 1954.) posebno je drag svim kršćanima zato što je danas Sv. Otac papa Pio XII. uspostavio blagdan Marijina Kraljevstva. Oko 12h je u bazilici sv. Petra u Rimu objavljeno krunisanje slike Majke Božje – koju je po predaji naslikao sv. Luka Evanđelista. Bogoslovi su slušali prijenos te svečanosti preko radija, te su na koncu primili papinski blagoslov. Među ostalom spiker je rekao nekoliko riječi o Mariji: »Jedina nada koja može da otkloni pravednu srdžbu Božju jeste Marija. Pred Marijom ima se slomiti svaki neprijateljski napadaj na kršćanstvo. Na Mariju se danas obraćaju svi narodi, na nju, Kraljicu neba i zemlje. U njoj je personificirano jedinstvo svih kršćana.« Prigodom krunjenja ljudi su svoje oduševljenje izražavali na razne načine: pljeskanjem, vikom, plačem, itd. U Rimu su se sakupili ljudi sa svih strana svijeta.¹⁵⁴

2. Bezgrešno začeće BDM (8. XII.)

Na vigiliju, 7. XII., redovito je bila svečana akademija u čast Bezgrešnog začeća BDM.¹⁵⁵ Spomenimo također da su bogoslovi 1953., u iščekivanju svete marijanske godine, cijelu noć, u skupinama, proveli i klanjanju.¹⁵⁶ Iza akademije redovito je bio blagoslov (u sklopu devetnice), odnosno svečana večernja.¹⁵⁷

Na sam blagdan bogoslovi su bili na svečanoj misi u sjemeništu i u katedrali,¹⁵⁸ a navečer je bio svečani blagoslov. Misa u sjemeništu bila je u

¹⁵² T56-58, 17, 29. IV. 1957.

¹⁵³ Pio XII. proglasio je ovaj blagdan povodom 100. obljetnice proglašenja dogme o Bezgrešnom začeću. Slavio se 31. V., a nakon reforme iz 1970., slavi se 22. kolovoza.

¹⁵⁴ T53-56, 34, 1. XI. 1954.

¹⁵⁵ U najstarijem zapisu nema spomena o akademiji, usp. T07, 8.

¹⁵⁶ Usp. T53-56, 12, 7. XII. 1953.

¹⁵⁷ Usp. D58-59, 18, 7. XII. 1958.; D75-80, 14, 7. XII. 1975.; D75-80, 52, 7. XII. 1976.; D75-80, 89, 7. XII. 1977.; D75-80, 151, 7. XII. 1978.; D80-87, 38-39, 7. XII. 1980; D80-87, 137-138, 7. XII. 1982.; D80-87, 239-240, 7. XII. 1984.; D80-87, 303, 7. XII. 1985.; D80-87, 390, 7. XII. 1986.

¹⁵⁸ Samo MP najstarijeg zapisa govori da su bogoslovi bili na svečanoj misi u sjemeništu, a u katedralu je išla samo asistencija, usp. T07, 8.

ranijim satima, a u katedrali redovito u 10 (odnosno u 10.30). U vremenu strog euharistijskog posta, bogoslovi su bili na tri mise. Evo primjera:

Blagdan bezgrešnog začeća bl. Dj. Marije – zaštitnice sjemeništa i kapelice. Ustajanje u 5.30. U 6 sati tiha sv. Misa i pod njom sv. Pričest i razmatranje. U 7 h doručak. U 8 h pontifikal u našoj kapelici. Imao je preuzvišeni g. biskup-ректор. U 10 h konventual u katedrali. U 11.30 akademija u auli.¹⁵⁹

Godine 1953. bogoslovi su bili toga dana na 4 mise.¹⁶⁰ No, godine 1958. Bogoslovi su toga dana bili čak na pet misa:

U 6 h recitirana misa, iza nje odmah tiha sv. misa i pod tom misom razmatranje. U 7.05 doručak. U 8 h preuzvišeni rektor imao je svečani pontifikal. Kapelica za tu svečanost bila je lijepo okićena. Bogoslovi su skladno pjevali Perossijevu Missu. U 10 h bili smo u katedrali na konventualu. Svečanu propovijed rekao je vlč. spiritual. Trajala je 40 min. (...) Slobodno do 18 h. U to vrijeme bili smo na abacijalnoj misi u katedrali.¹⁶¹

Svečana akademija znala je biti i na ovaj dan.¹⁶² Navečer je redovito bio svečani blagoslov, kasnije je bilo organizirano i klanjanje od 17 do 19 sati, a u to su bili uključeni večernja i blagoslov. Nakon reforme iz 1970. bogoslovi su imali pjevanu jutarnju.¹⁶³

3. Svi sveti (1. XI.)

Najstariji zapis spominje vigiliju Svih svetih s pjevanim matutinom.¹⁶⁴ Godine 1950. iščekivalo se proglašenje dogme o uznesenju BDM na nebo, te

---

¹⁵⁹T49-52, 61-62, 1951. Drugih su godina to riješili tako da je ujutro bila pričest izvan mise, doručak, pa svečana misa u sjemeništu i onda konventual u katedrali., usp. T49-52, 7, 8. XII. 1949.

¹⁶⁰Te godine, nakon dekreta »Christus Dominus«, prvi puta se spominje večernja misa. Usp. T53-56, 12, 8. XII. 1953

¹⁶¹Usp. D58-59, 19, 8. XII. 1958.

¹⁶²G. 1947.-1951; 1955.-1957.; 1966., 1969., 1970., 1973.

¹⁶³Usp. T07, 9-10; T45-49, str.8. 9. XII. 1946.; T45-49, 8. XII. 1947.; T49-52, 7, 8. XII. 1949.; T49-52, 30. 8. XII. 1950.; T49-52, 61-62, 1951.; T53-56, 12, 8. XII. 1953.; T53-56, 34. 8. XII. 1954.; T53-56, 67-68. 8. XII. 1955.; T56-58, 10. 8. XII. 1956.; T56-58, 30. 8. XII. 1957.; D58-59, 19, 8. XII. 1958.; T59-62, 14, 8. XII. 1959.; T59-62, 44, 8. XII. 1960.; T59-62, 71-72, 8. XII. 1961.; T66-67, 8, 8. XII. 1966.; D67-68, 22, 8. XII. 1967.; D69-70, 90, 8. XII. 1969; D70-72, 18, 8. XII. 1970.; D70-72, 78-79, 8. XII. 1971.; D72-73, 20. 8. XII. 1972.; D73-74, 23, 8. XII. 1973.; D74-75, 63, 8. XII. 1974.; D75-80, 14, 8. XII. 1975.; D75-80, 53, 8. XII. 1976.; D75-80, 89., XII. 1977.; D75-80, 152, 8. XII. 1978.; D75-80, 192-193, 8. XII. 1979.; D80-87, 39, 8. XII. 1980.; D80-87, 93, 8. XII. 1981.; D80-87, 138, 8. XII. 1982.; D80-87, 193, 8. XII. 1983.; D80-87, 240, 8. XII. 1984.; D80-87, 304, 8. XII. 1985.; D80-87, 390-391, 8. XII. 1986.

¹⁶⁴Usp. T07, 7.

toga dana nije bilo predavanja.¹⁶⁵ Na blagdan Svih svetih u katedrali je misa *sub infula*.¹⁶⁶ Prvih poslijeratnih godina bogoslovi su išli u katedralu na *abacijal*, a neki su išli u župnu crkvu na asistenciju, jer je tamo crkveni god.¹⁶⁷ Osobito je svečano bilo godine 1950.:

Svi sveti. Ustajanje u 5.30. U pol 9 sati počeo je prijenos iz Vatikana proslave prigodom proglašenja dogme o uznesenju Bl. Dj. Marije na nebo. Bogoslovi su u blagovaonici pratili prijenos preko zvučnika. Bio je to za nas doživljaj. Sv. Otac Papa Pio XII. proglasio je dogmu u 9.40 sati, a zamolio ga je za to kardinal Tisserant. Iza toga je slijedilo pjevanje Officija, a bogoslovi su otišli u katedralu na abacijal (viša asistencija je bila u župnoj crkvi) Kad smo se vratili u 11 sati iz katedrale, upravo je započela Missa koju je služio Sv. Otac. Prijenos je trajao do 12.40.¹⁶⁸

I sljedećih su godina bogoslovi uz redovitu jutarnju misu u sjemeništu išli na abacijal u katedralu, a neki na asistenciju u župnu crkvu. Do 1970. poslijepodne su bile uobičajene vespere. Neki su kroničari naglasili da se toga dana u kapelici može dobiti potpuni oprost *toties quoties* za duše u čistilištu.¹⁶⁹ Od 1974. bogoslovi su toga dana poslije mise mogli ići kući na praznike, pa se blagoslov grobova, koji je do tada bio na Dušni dan, slavi na blagdan Svih svetih.¹⁷⁰

4. Spomen svih vjernih mrtvih (2. XI.)

Toga je dana u katedrali rekvijem *sub infula* za sve pokojne.¹⁷¹ Do 1965. bogoslovi su prijepodne išli na rekvijem, a od 1966. rekvijem je bio navečer, tako da su predavanja bila redovita. Sve do 1974. bogoslovi su poslijepodne išli na blagoslov bogoslovskih i svećeničkih grobova.¹⁷² Blagoslivljali su duhovni-

¹⁶⁵ Usp. T49-52, 25, 31. X. 1950.

¹⁶⁶ Usp. T07.

¹⁶⁷ Usp. T45-49, 6, 1. XI. 1947.; T45-49, 11, 1. XI. 1948.; T49-52, 5, 1. XI. 1949.

¹⁶⁸ T49-52, 26-27, 1. XI. 1950.

¹⁶⁹ Usp. T49-52, 57, 1. XI. 1951.; T53-56, 9, 1. XI. 1953.; T53-56, 34, 1. XI. 1954.; T53-56, 62, 1. XI. 1955.; T56-58, 6, 1. XI. 1956.; T56-58, 27-28, 1. XI. 1957.; D58-59, 11, 1. XI. 1958.; T59-62, 10, 1. XI. 1959.; T59-62, 41, 1. XI. 1960.; D65-66, 28, 1. XI. 1965.; T66-67, 6, 1. XI. 1966.; D70-72, 11, 1. XI. 1970.; D70-72, 69, 1. XI. 1971.; D73-74, 12, 1. XI. 1973.

¹⁷⁰ Usp. D74-75, 33, 1. XI. 1974.; D75-80, 8, 1. XI. 1975.; D75-80, 83, 1. XI. 1977.; D75-80, 142, 1. XI. 1978.; D80-87, 31, 1. XI. 1980.; D80-87, 129, 29. X. 1982.; D80-87, 186, 30. X. 1983.; D80-87, 232, 31. X. 1984.; D80-87, 295, 31. X. 1985.

¹⁷¹ Prije, kao i danas, toga dana svaki svećenik može slaviti tri mise. Zato su bogoslovi često ujutro bili na dvije mise, a zatim su išli i na rekvijem u katedrali.

¹⁷² U najstarijem zapisu tek MP spominje pjevanje na groblju, tj. blagoslov grobova. Usp. T07, 9.

ci, a redovito im je pomagao netko od mladomisnika ili đakona.¹⁷³ Od 1960., tri dana iza Dušnog dana bogoslovi idu u katedralu na rekvijem za sve pokojne biskupe, kanonike i svećenike.¹⁷⁴

5. Obljetnica posvete katedrale (1. X.)

Obljetnica posvete katedrale spominje se u svih kroničara. Najstariji zapis veli:

Oko 1. listop. vraćaju se klerici u sjemenište. 1^{ve} nedjelje listop. je Dedicatio Eccl. catedr. Misa je sub infula.¹⁷⁵

Nakon rata redovito je početkom listopada bio u katedrali abacijal o posveti stolne crkve.¹⁷⁶ Međutim, od 1954. godine ponajčešće je to bio pontifikal, tj. biskupska misa.¹⁷⁷

6. Blagdani svetaca

Sv. Toma Akvinski (28. I.). U bogoslovskoj se kapelici redovito slavila svečanija sveta misa povodom spomendana Sv. Tome Akvinskog, zaštitnika teologa, iako postoje samo dva izričita zapisa u kronikama.¹⁷⁸

Sv. Josip (19. III.). Za samu svetkovinu Sv. Josipa stoji samo jedna zabilježba o svečanoj konventualnoj misi u katedrali.¹⁷⁹ Međutim, od 1956. bilježe se na spomen Sv. Josipa Radnika (1. V.), kad se slavila svečana misa na oltaru Sv. Josipa u katedrali.¹⁸⁰

¹⁷³ Od 1974. je, zbog praznika koje su provodili kod kuće, blagoslov grobova bio dan ranije.

¹⁷⁴ Usp. T45-4, 6, 2. XI. 1946.; T45-49, 6, 3. XI. 1947.; T45-49, 11, 2. XI. 1948. T49-52, 6, 2. XI. 1949.; T49-52, 27, 2. XI. 1950.; T53-56, 10, 2. XI. 1953. T53-56, 35, 2. XI. 1954.; T53-56, 63, 2. XI. 1955.; T53-56, 7-9, 2. i 3. XI. 1956.; T56-58, 28, 2.-5. XI. 1957.; D58-59, 11-12, 3.-6. XI. 1958.; T59-62, 10, 2. XI. 1959.; T59-62, 41-42, 2.-4. XI. 1960.; T59-62, 66, 2.-4. XI. 1961.; D65-66, 29-30, 2.-4. XI. 1965.; T66-67, 6, 2.-4. XI. 1966.; D67-68, 13-14, 2.-4. XI. 1967.; D68-70, 8-9, 2.-6. XI. 1968.; D68-70, 87-88, 3.-6. XI. 1969.; D70-72, 11, 2. XI. 1970.; D70-72, 70, 2. XI. 1971.; D73-74, 12, 2.-3. XI. 1973.; D74-75, 34-38, 2. -6. XI. 1974.; D75-80, 9, 2.-5. XI. 1975.; D75-80, 48, 2. XI. 1976.; D75-80, 83, 2.-5. XI. 1977.; D75-80, 143, 2.-4. XI. 1978.; D80-87, 84-85, 30. X.-5. XI. 1981.; D80-87, 130, 2.-4. XI. 1982.; D80-87, 233, 3. XI. 1984.; D80-87, 295, 2.-3. XI. 1985.; D80-87, 372, 2. XI. 1986.

¹⁷⁵ T07, 5.

¹⁷⁶ Usp. T45-49, 3, 3. X. 1948.; T49-52, 3, 2. X. 1949.; T49-52, 24, 1. X. 1950.; T49-52, 53, 7. X. 1951.; T53-56, 31, 3. X. 1954.; D73-74, 5, 7. X. 1973.

¹⁷⁷ Usp. T53-56, 58, 2. X. 1955.; T56-58, 3, 7. X. 1956.; T56-58, 25, 6. X. 1957.; T59-62, 5, 4. X. 1959.; T59-62, 39, 2. X. 1960.; T59-62, 63, 1. X. 1961.; D67-68, 6, 1. X. 1967.; D75-80, 78, 2. X. 1977.; D75-80, 132, 1. X. 1978.; D80-87, 25, 5. X. 1980.

¹⁷⁸ Usp. D73-74, 33, 28. I. 1974.; D74-75, 82, 28. I. 1975.

¹⁷⁹ Usp. T07, 23.

¹⁸⁰ T53-56, 79, 1. V. 1956.; T59-62, 93, 1. V. 1962.; T66-67, 20, 1. V. 1967.; D67-68, 46, 1. V. 1968.

Sv. Marko (25. IV.). Na Sv. Marka slave se *Velike litanije*. Riječ je o pokorničkim procesijama. Uveo ih je na blagdan Sv. Marka još papa Liberije (352.-366.) kao ustuk poganskim procesijama (*ambarvalia*) za dobar uspjeh sjetve; u našim krajevima poznatije kao blagoslov polja, kada se u procesiji ide izvan crkve u polje gdje se slavi blagoslov. U našoj je biskupiji taj ophod s blagoslovom usjeva bio bogatiji i razvijeniji nego u standardnom Rimskom obredniku.¹⁸¹ U Đakovu se do 1966. toga dana u katedrali slavila jutarnja misa u 8 sati, nakon čega je bila procesija. Bogoslovi toga dana ili uopće nisu imali predavanja ili nisu imali prva tri sata. Poslije rata, nekoliko puta uspjelo se da procesija ide van, do jedne njive kod groblja (1946., 1947. 1951., 1952.), inače je blagoslov bio u katedrali (očigledno zbog poteškoća s državnim vlastima).¹⁸² Od 1966., na Sv. Marka slavila se u katedrali večernja sv. misa i »blagoslov žita«. Zadnji spomen toga obreda je u kronici iz 1978.¹⁸³

Sv. Florijan (4. V.). Prema đakovačkim obrednicima iz 1878. i 1933., na dan Sv. Florijana, nakon sv. mise kreće ophod do kipa sveca, gdje bude molitva za zaštitu od požara i poplave, po zagovoru istoga sveca. Ta je procesija u svoje vrijeme bila očito veoma važna, jer bogoslovi toga dana nisu imali predavanja. Međutim, taj se ophod spominje samo u dva navrata: 1907. i 1946. Vrlo je vjerojatno da procesija kroz grad jednostavno nije bila dopuštena. Evo kako to opsuje najstarija kronika:

4. V.: Florijanovo. Ustaje se u 5 ½. Prijeko se ide 5 časova poslije 7½. Procesija ide kipu sv. Florijana – u župnoj crkvi bude tiha misa. Poslije podne šetnja.¹⁸⁴

¹⁸¹ Obred je u Rimskom obredniku kratak i jednostavan, usp. *Rimski obrednik izdan po naredbi pape Pavla V. i pregledan brižljivošću drugih papa, a oblašču svetog G. N. pape Pija XI, udešen prema Zborniku kanonskog prava, po tipskom izdanju rimskom.* Tisak nadbiskupske tiskare, Zagreb, 1929., 321-323. U đakovačkim je obrednicima puno bogatiji i dulji, usp. *Obrednik biskupije Bosansko-Djakovačke i Srijemske izdan po naredbi preuzvišenoga i prečastnoga Gospodina Josipa Jurja Strossmayera biskupa Bosansko-djakovačkoga i Srijemskoga itd.,* Tisak dioničke tiskare, Zagreb, 1878., 230-242; *Priručni obrednik, dodatak Rimskom obredniku za Đakovačku biskupiju,* Tisak biskupijske tiskare, Đakovo, 1933., 61-71.

¹⁸² Usp. T07, 27; T45-49, 11, 25. IV. 1946.; T45-49, 23, 25. IV. 1947.; T49-52, 14, 25. IV. 1950.; T49-52, 43, 25. IV. 1951.; T49-52, 74, 25. IV. 1952.; T53-56, 20, 25. IV. 1954.; T53-56, 50, 25. IV. 1955.; T53-56, 78, 25. IV. 1956.; T56-58, 16, 25. IV. 1957.; T56-58, 42, 25. IV. 1958.; D58-59, 45, 25. IV. 1959.; T59-62, 31, 25. IV. 1960.; T59-62, 54, 25. IV. 1961.

¹⁸³ Usp. D65-66, 115-116, 25. IV. 1966.; D67-68, 43, 25. IV. 1968.; D69-70, 109, 25. IV. 1970.; D70-72, 42, 25. IV. 1971.; D72-73, 74, 30. IV. 1973.; D73-74, 75, 25. IV. 1974.; D75-80, 67, 25. IV. 1977.; D75-80, 117, 25. IV. 1978.

¹⁸⁴ T07, 29. Dakle, mimo odredbi iz Obrednika, misa je bila poslije procesije. Godine 1946. misa je bila u katedrali, a onda je procesija išla do župne crkve, usp. T45-49, 13, 4. V., 1946.

Sv. Ivan Nepomuk (16. V.). U kronici iz 1907. spominje se da se na blagdan Sv. Ivana Nepomuka bogoslovi u 9 sati išli u katedralu na konventual. U kasnijim zapisima ne spominje se ovaj blagdan.¹⁸⁵

Sv. Antun (13. VI.). Ovaj se spomen svečano slavio. Toga dana u samostanu je proštenje, koje kronika iz 1907. u prvoj verziji ne spominje:

13. VI.: Antunovo. U vigiliji u 6 sati večernja kod nas. Na sam dan pjevana misa u 6 s. te u 10 s., zatim večernja u 2 sata. Študija nema cio dan. Sacelanim pripada na antunovo 2 Kr. i sav maslac što dodje u milostinju.¹⁸⁶

Međutim, taj je dio u kronici prekrizen, a na margini olovkom dopisano:

Antunovo se slavi u samostanu. U sjemeništu je misa obično kao svaki dan. U samostan ide (u 10 h) potpuna asistencija. (Missa sub infula).¹⁸⁷

U svim kasnijim zapisima stoji da je u samostanu toga dana proštenje. Svećenici propovijedaju, a bogoslovi asistiraju na misama u 6 i u 10 sati. Toga dana redovito nije bilo predavanja (koja tih dana ionako završavaju).¹⁸⁸

Sv. Alojzije (21. VI.). U kronici iz 1907. spominje se da su bogoslovi na dan sv. Alojzija, zaštitnika klerika, imali pjevanu misu i pričest.¹⁸⁹

Petrovo 29. VI.). O Petrovu nema puno građe. Toga je dana u katedrali bila svečana biskupska misa. Tako to bilježe kronike iz 1907., 1946., 1947., 1952. i 1960. U svim ostalim godinama, toga je dana bilo ređenje: godine 1951. biskupsko ređenje biskupa Bäuerleina, a svih ostalih godina ređenje prezbitera, tako da će o Petrovu biti više riječi kada budemo govorili o ređenju prezbitera.¹⁹⁰

Sv. Dimitrije (26. X.). U počecima je blagdan Sv. Dimitrija bio običan radni dan, a u katedralu je išla samo jednostavna asistencija,¹⁹¹ a kasnije se o

---

¹⁸⁵Usp. T07, 29.

¹⁸⁶T07, 29.

¹⁸⁷T07, 29.

¹⁸⁸Usp. T45-49, 18-19, 13. VI. 1946.; T49-52, 16, 13. VI. 1950.; T49-52, 80, 13. VI. 1952.; T53-56, 83, 13. VI. 1956.; T56-58, 45, 13. VI. 1958.; T59-62, 57, 13. V. 1961.; D75-80, 73, 13. VI. 1977.; D75-80, 130, 13. VI. 1978.; D75-80, 181, 13. VI. 1979.; D80-87, 179, 13. VI. 1983.; D80-87, 283, 13. VI. 1985.; D80-87, 352, 13. VI. 1986.

¹⁸⁹Usp. T07, 32.

¹⁹⁰Usp. T07, 32; T45-49, 21, 29. VI. 1946.; T45-49, 29, 29. VI. 1947.; T49-52, 82, 29. VI. 1952. T59-62, 34, 29. VI. 1960.

¹⁹¹Usp. T07, 5.

njoj ne govori.¹⁹² Međutim, duhovnik Ćiril Kos uveo je toga dana ujutro svečanu misu u sjemeništu, a navečer svečani blagoslov.¹⁹³ Kasnije su bogoslovi ipak u 8 sati išli na konventual u katedralu.¹⁹⁴ Od 1966. (osim 1974.) toga su dana bogoslovi išli na večernju misu u katedralu.¹⁹⁵ Godine 1985. (Metodova godina) bogoslovi su sudjelovali na dvodnevnoj proslavi Sv. Dimitrija u Mitrovici.¹⁹⁶

Sv. Jozafat (14. XI). Na spomen Sv. Jozafata u sjemenišnoj kapelici slavljena je grkokatolička liturgija i blagoslov po istočnom obredu.¹⁹⁷

DRUGI DIO: SLAVLJA SAKRAMENATA I BLAGOSLOVINA

U ovom ćemo dijelu prvo obraditi euharistijska slavlja, zatim euharistijska klanjanja. Opširnije ćemo obraditi slavlja ređenja kako su se ona slavila prije i poslije reforme. Slijedi kraći pregled načina slavljenja sakramenta pomirenja. Posebno ćemo obraditi slavlje časoslova i različitih blagoslovina, s posebnim naglaskom na zavjetno hodočašće Gospi Dragotinskoj.

A. EUHARISTIJSKO SLAVLJE

1. Redovna misa

U uobičajenom dnevnom redu sve do 1972. bogoslovi su uvijek – i radnim danom i svetkovinama – imali ujutro svoju redovnu misu, a onda eventualno drugu misu u katedrali. Od 1953. javlja se velika novina – večernja sveta misa. U sjemeništu se uvijek nastojalo da se misa što bolje slavi. Tako je zabilježeno da su bogoslovi dobivali latinske misale da bi bolje mogli pratiti latinsku misu.¹⁹⁸ Nakon saborskog dokumenta *Sacrosanctum concilium* i nakon osnutka

¹⁹² Usp. T45-49, 5, 26. X. 1946.; T45-49, 9, 26. X. 1948.

¹⁹³ Usp. T49-52, 56, 26. X. 1951.; T53-56, 32, 26. X. 1954.; T53-56, 61, 26. X. 1955.; T56-58, 6, 26. X. 1956.

¹⁹⁴ Usp. T56-58, 27, 26. X. 1957.; D58-59, 9, 27. X. 1958.; T59-62, 41, 26. X. 1960.; T59-62, 65, 26. X. 1961.

¹⁹⁵ Usp. T66-67, 5, 26. X. 1966.; D67-68, 11, 26. X. 1967.; D68-70, 86, 27. X. 1969.; D70-72, 9, 26. X. 1970.; D70-72, 68, 26. X. 1971.; D74-75, 27, 26. X. 1974.; D75-80, 47, 26. X. 1976.; D75-80, 81, 26. X. 1977.; D75-80, 141, 26. X. 1978.

¹⁹⁶ Usp. D80-87, 293-294, 25-27. X. 1985. Slično je bilo i sljedeće godine, usp. D80-87, 369, 26. X. 1986.

¹⁹⁷ Usp. T53-56, 65, 25. XI. 1955.; T 53-56, 8, 14. XI. 1956.

¹⁹⁸ Usp. T56-58, 26, 11. X. 1957.; D65-66, 89, 9. III. 1966.

Vijeća za provedbu liturgijske konstitucije Sacrocanctum concilium, liturgija se pojednostavljivala i prilagođavala da bi puk što prije osjetio plodove Sabora. Najvažnija, i svakako najpoznatija, promjena bila je uvođenje narodnoga jezika u bogoslužje: 7. III. 1965., na prvu korizmenu nedjelju djelomično je uveden narodni jezik u misu, a 31. I. 1967. u potpunosti je uveden narodni jezik u misu i u obred ređenja. Druga novost bilo je postavljanje oltara prema narodu, tako da je svećenik bio okrenut licem prema puku.¹⁹⁹ Tako je i sjemenišna kapelica bila preuređena prema novim propisima. Dok se u kapelica uređivala, misa je bila u auli i tamo je već bio oltar uređen prema novim propisima.²⁰⁰ Preuređena kapelica blagoslovljena je 29. X. 1965.²⁰¹

Dva dana prije uvođenja novoga reda mise bogoslovi su *sub umbra* u katedrali vježbali pjevani red mise.²⁰² Kada je na prvu nedjelju došašća, 30. XI. 1969., uveden novi red, skupina bogoslova sudjelovala je na svakoj misi kako bi pomogli puku da se što bolje snađe. Isto su tako činili i sljedeće nedjelje.²⁰³ Spomenimo i to da je od početka godine 1970. promijenjena satnica nedjeljne konventualne mise u katedrali. Više se nije slavila u 10, nego u 10.30 sati.²⁰⁴

Od godine 1972. nedjeljom nije bilo jutarnje mise u sjemeništu, bogoslovi su išli samo na misu u katedralu.²⁰⁵ Osim toga, 20. II. 1974. odlučeno je, između ostaloga:

Dopuštaju se, po želji nekih bogoslova, mise ujutro nedjeljom,²⁰⁶ a ostaje obavezna konventualna misa. Potreban je dogovor s p. duhovnikom ili bilo kojim profesorom ili poglavarom.²⁰⁷

¹⁹⁹ Među ondašnjim bogoslovima kružila je sljedeća anegdota. Onoga dana kada je u katedrali prvi puta služena misa tako da je svećenik bio okrenut prema puku, svi su o tome živo raspravljali. Tako su onda – više u šali – zapitali sjemenišnog vratara, običnog i jednostavnog čovjeka, što on misli o toj promjeni. Njegov je odgovor bio veoma bistar: »Je, kak' se toga prije nisu setili!«

²⁰⁰ Usp. D65-66, 16, 13. X. 1965.; D65-66, 16, 14. X. 1965.

²⁰¹ Usp. D65-66, 26, 30. X. 1965.

²⁰² Usp. D69-70, 89, 28. XI. 1969.

²⁰³ Usp. D69-70, 89, 30. XI. 1969.; D69-70, 91, 14. XII. 1969.

²⁰⁴ Usp. D69-70, 94, 11. I. 1970.

²⁰⁵ Usp. D72-73, 9, 12. XI. 1972.; D72-73, 21, 10. XII. 1972.; D72-73, 24, 17. XII. 1972.; D72-73, 31, 7. I. 1973.

²⁰⁶ To su bile tzv. mise »ad libitum«.

²⁰⁷ D73-74, 37-39, 20. II. 1974.

Bogoslovi su se zajedno s duhovnikom trudili da se misa plodonosno slavi. Najilustrativniji je jedan zapis iz 1974.:

Danas smo se dogovorili s p. Duhovnikom: - mijenjanju aklamacija poslije podizanja i to svaki tjedan druga.; - zahvala za sv. pričest i dalje ostaje 10 min. s tim što će se tijekom tjedna mijenjati razni načini zahvale: npr. u tišini, drugi put s pjevanjem, treći put animacijom đakona, četvrti put zahvalom iza mise i sl. Jedanput tjedno bit će latinska misa, sa promjenjivim dijelovima koji će biti na hrvatskom. Nepromjenjive dijelove treba umnožiti na matricu.; - ponekad da lektori naprave uvod u Misu. Đakoni kod svake mise vrše đakonsku službu.²⁰⁸

Da bi se ostvarilo zajedništvo, i kućno i euharistijsko, poglavari i profesori su se trudili sudjelovati u koncelebriranoj misi zajedno s bogoslovima.

Koncelebracija poglavara – pod misom, to će biti od sada svaki dan. Za misu se treba pripremiti i biti pažljiv – ne kao neki jutros. Misa s poglavarima. Što reći? Samo: »Kako je lijepo i ugodno kad braća žive zajedno.«²⁰⁹

Bogoslovi su, naravno, za vrijeme mise bili zaduženi za čitanja, ali i pripremali uvode za njih.²¹⁰ Godine 1974. određeno je da jedanput tjedno bude misa na latinskom,²¹¹ što se uglavnom održavalo.²¹² Koncem 1979. uvedena je subotom ujutro zajednička misa s jutarnjom u kojoj sudjeluju profesori, poglavari, gimnazijalci, časne sestre i bogoslovi (*missa communis*).²¹³ Ta se misa redovito slavila sljedećih godina, iako se iz kronika vidi da bogoslovi i nisu bili zadovoljni ovakvim misama.²¹⁴ Zajedničkim misama često je predsjedao biskup Kos, a nije ih bilo u vremenu »interšticija«.²¹⁵

Od jesni 1974., subotom u 18.00 sati bio je homiletski (odnosno »liturgijski«) sastanak, na kojem su bogoslovi zajedno s rektorom razgovarali o sutraš-

²⁰⁸ D74-75, 12, 7. X. 1974.

²⁰⁹ D80-87, 6, 3. III. 1980.

²¹⁰ Usp. npr. D80-87, 25, 6. X. 1980.; D80-87, 70, 12. V. 1981.

²¹¹ D74-75, 8, 4. X. 1974. Usp. također. D80-87, 175, 24. V. 1983.; D80-87, 179, 14. VI. 1983.

²¹² Usp. D75-80, 59, 25. II. 1977.; D75-80, 140, 24. X. 1978.; D80-87, 89, 22. XI. 1981.; D80-87, 144, 11. I. 1983.; D80-87, 310, 8. I. 1986.

²¹³ D75-80, 190-191, 22. XI. 1979.

²¹⁴ Usp. npr. D75-80, 193, 15. XII. 1979.; D80-87, 43, 10. I. 1981.; D80-87, 72, 30. V. 1981.; D80-87, 81, 10. X. 1981.; D80-87, 124, 9. X. 1982.; D80-87, 183, 15. X. 1983.

²¹⁵ Usp. npr. D80-87, 247, 19. I. 1985.; D80-87, 282, 8. VI. 1985.

njim misnim čitanjima i tako se pripravljali za nedjeljnu misu.²¹⁶ Već sljedeće godine sastanak je bio po tečajevima,²¹⁷ a od 1978. u dvije skupine («filozofi» i »teolozi».)²¹⁸

Bogoslovi su uglavnom vrlo skladno služili na bogoslužjima u katedrali. Jedne godine ceremonijar se osobito potrudio da se katedralne ceremonije saberu i zapišu u obliku malog priručnika, izdanog ciklostilom. Očito je da od dobrog uvijek može biti bolje, što kroničar duhovito bilježi:

Ceremonije su otipkane i škripta su gotova, od danas po vojničkom sistemu u asistenciju.²¹⁹

2. Posebne mise

Grkokatolička liturgija. U sjemeništu se slavila i grkokatolička liturgija, vezano uz Svjetsku molitvenu osminu za jedinstvo kršćana,²²⁰ ili u drugo doba godine.²²¹

Misa na mađarskom. U sjemeništu je bilo i bogoslova Mađara. Oni su povremeno imali misu i na mađarskom jeziku, iako to kroničari nisu baš redovito bilježili.²²²

Misa za dobročinitelje. Prve nedjelje u mjesecu u katedrali se redovito slavila misa za dobročinitelje. Tada je to za bogoslove bila jedina nedjeljna misa i u razdoblju kada su inače imali i u sjemeništu jutarnju nedjeljnu misu. Nakon 1972. ta se misa više ne spominje.²²³

Mise za slijepce. U sjemeništu su se slavile i mise za slijepce, što je kroničar jednom zabilježio.²²⁴

---

²¹⁶ Usp. npr. D75-80, 7, 25. X. 1975.

²¹⁷ Usp. npr. D75-80, 9, 8. XI. 1975. D75-80, 59, 26. II. 1977.; D75-80, 84, 12. XI. 1977.; D75-80, 90, 17. XI. 1977.

²¹⁸ Usp. npr. D80-87, 33, 15. XI. 1980.

²¹⁹ D80-87, 37, 3. XII. 1980.

²²⁰ Usp. T 53-56, 72, 24. I. 1956.

²²¹ Usp. T59-62, 79, 28. I. 1962.; D65-66, 28, 1. XI. 1965.; D65-66, 41-42, 29. XI. 1965.; D75-80, 11, 17. XI. 1975.

²²² Usp. D67-68, 24, 28. XII. 1967.

²²³ Usp. D67-68, 37, 7. IV. 1968.; D68-70, 83, 5. 10. 1969.; D70-72, 5, 4. X. 1970.; D70-72, 11, 1. XI. 1970.; D70-72, 52, 6. VI. 1971.; D70-72, 63, 3. X. 1971.; D72-73, 5, 5. XI. 1972.

²²⁴ Usp. D75-80, 111, 2. IV. 1978.

Mlade mise. U počecima su mladomisnici slavili mladu misu u Đakovu, jer u onim teškim vremenima često nije bilo moguće slaviti svečanu mladu misu u rodnoj župi mladomisnika.²²⁵ Osobito je lijepa gesta koju su kolege učinili jednom mladomisniku:

Danas je kolega Kancelarić, mladomisnik imao prvu sv. misu u sjemenišnoj kapelici. Kolege su mu nastojale taj dan učiniti što ljepšim i svečanijim, pa su stoga u počast mladomisniku održali i malu akademiju u auli u 9 sati.²²⁶

Godine 1960. bilježi se prva mlada misa izvan Đakova, što je nakon toga redovit slučaj. Valja pripomenuti da su u kronikama, naravno, zabilježena samo ona mladomisnička slavlja koja su se na župama slavila za vrijeme akademske godine.²²⁷

Dijamantni jubilej biskupa Akšamovića bio je, naravno, vrijedan da ga kroničar podrobnije opiše:

Danas je Đakovo doživjelo veliki jubilej. Naime, preuzv. biskup Dr. a. Akšamović je danas sa (svečanom) tihom misom proslavio svoj dijamantni jubilej. Biskupu su pomogli asistirati gosp. preč. kanonici presvijetli Sokol i preč. Šverer. Od ostale asistencije bili su stanti đakon vlč. Hefer i vlč. Jelinčić J. Katedrala je bila prigodno ukrašena zelenilom tako da je odavala lijepu sliku Špalir bogoslova od sedesa do oltara bio je skladno formiran. Prije 10h svećenstvo iz Đakova zauzelo je svoja mjesta kod oltara i to sa strane poslanice. Biskupova rodbina bila je s protivne strane, tj. sa strane evanđelja. Mjesto propovijedi preuzv. jubilarca kod oltara pozdravio je učenim govorom preuzv. Stjepan Bäuerlein. U katedrali je bilo prilično svijeta. Iza sv. mise održano je primanje u crvenom salonu. Po starom ceremonijalu dijamantnog jubilarca je pozdravio ispred svećenstva veliki prepošt presvijetli Sokol, a ispred bogoslova a vlč. duktora Hefer, ispred sestara u samostanu č. Majka. Na koncu bogoslovi su otpjevali »Hrvatski narode, hvali Gospoda«. U zahvalnom kratkom nagovoru starac jubilarac bio je oduševljen svime i duboko potresen.²²⁸

²²⁵ Usp. T45-49, 11, 28. IV.1946.; T45-49, 26, 28. VII. 1946.; T56-58, 42, 20. IV. 1958.; T56-58, 47, 29. VI. 1958.; D58-59, 55, 30. VI. 1959.; T59-62, 27, 7. III. 1960.

²²⁶ T45-49, 5, 6. X. 1947. Usp. još T49-52, 35, 15. I. 1951.

²²⁷ Usp. T59-62, 27, 7. III. 1960.; D65-66, 69, 19. I. 1966.; D75-80, 131, 17. VI. 1978.; D80-87, 182, 9. X. 1983.; D80-87, 222, 7. X. 1984.; D80-87, 288-289, 6. X. 1985.; D80-87, 376, 16. XI. 1986.

²²⁸ D58-59, 52-53, 14. VI. 1959.

3. Rekvijemi

O rekvijemima na dušni dan i sljedeća tri dana već je bilo govora. Ovdje ćemo spomenuti još neke značajnije mise zadušnice.

Rekvijem za cara Franju Josipa. Najstariji kroničar piše: »21. XI, dan smrti Nj. Vel. Franje Josipa I. Spava se do ½ 6. Requiem u 9 sati. Nema škole do podne.«²²⁹

Requiem za biskupa Mandića. O rekvijemu za biskupa Mandića, osnivaču Sjemeništa i visokog bogoslovnog studija u Đakovu imamo dvije bilješke u najstarijoj kronici. Za datum 16. siječnja stoji:

16. I. Ustaje se u 5½; u sjemeništu nema mise, nego je u katedrali. Mi-ssa de Requiem za + biskupa Mandića. Prisustvuje i cijeli profesorski zbor.²³⁰

Vidljivo je, dakle, da su se i bogoslovi i profesori sa zahvalnošću redovito sjećali svoga utemeljitelja.

Requiem za papu. Kroničar donosi opširnu bilješku povodom smrti pape Pija XII.

Danas također nije bilo škole i zato je ustajanje bilo u 5.30. U 9 h bio je u katedrali svečani pontifikalni requiem za pokojnog papu Pija XII. Istome je prisustvovalo sve svećenstvo Đakova i dva svećenika iz bliže okolice. U 11 h u auli bila je svečana komemorativna sjednica profesorskog zbora sjemeništa, kojoj su također i bogoslovi prisustvovali. (...) Oko 16 h počele su sve kršć. stanice vršiti prijenos sa sahrane pokojnog pape.²³¹

Na žalost, do nas nije došla kronika (ili ne postoji) iz vremena smrti pape Ivana XXIII., tako da ne znamo jesu li i što kroničari o tome pisali. Pavao VI. i Ivan Pavao I. umrli su za vrijeme školskih praznika, tako da u kronici o tome nama ništa zapisano.

Requiem za Strossmayera. Najstarija kronika za dan 8. travnja u popisu rekvijema donosi:

---

²²⁹ T07, 8. (MP prekriziženo).

²³⁰ T07, 17. U istom svesku stoji popis svih misa za pokojne: *Missae de Requiem*. U tom popisu za datum 16. siječnja opet stoji: 16. siječ: *Pro dñcto Antonio Mandić, Episcopo*. U istom retku MP stavlja oznaku za bilješku i u njoj veli: »Ovomu prisustvuju klerici i gg. profesori. Dobrotvor sjemeništa.« (T07, 34)

²³¹ D58-59, 5-6, 13. X. 1958.

8. trav.: Pro dfcto : Iosepho Georg. Strossmayer, Episcopo.²³²

Nadalje, svi kroničari redovito bilježe rekvijem za biskupa Strossmayera. Osobito je svečano bilo povodom 50. obljetnice njegove smrti:

23. IV. 1955. U 8 h ujutro bila je svečana sv. Misa zadušnica u stolnoj crkvi. Danas je 50 godišnjica smrti velikog našeg biskupa, prosvjetitelja svoga naroda, istaknutog patriote i širokogrudnog mecene Dr. Josipa Jurja Strossmayera.²³³

24. IV. 1955. U 11 h poslije konventuala svečana komemorativna akademija u kripti stolne crkve na grobu J. J. Strossmayera sa ovim programom: 1. Crkveni obred: Oslobodi, Gospode – molitva; 2. Spomen govor: govori Dr. A. Akšamović, biskup; 3. Deklamacija Strossmayeru: Šuljak Andrija, deklamator; 4. Strossmayer graditelj katedrale: govori Dr. Ivan Rogić, kanonik; 5. Melodram: Hrvatski narod hvali Gospoda. Istoga dana poslije podne u 5 sati bilo je svečano otvorenje Strossmayerove izložbe u galeriji stolne crkve, a otvorio ju je Presvijetli Sokol Josip. Navečer je imao blagoslov u našoj kapelici preuzv. gospodin D. Gabrijel Bukatko i bogoslovi su pjevali pošto su već naučili, jer je to 3. blagoslov ove godine. Također je biskup tom prilikom održao jedan mali nagovor.²³⁴

Do 1968. g., kada je rekvijem bio ujutro u 8 sati, bogoslovi zbog toga nisu imali prva dva sata.²³⁵ Od 1968. rekvijem je bio navečer, s time da zbog uskrsnih blagdana nije uvijek bio 8. travnja.²³⁶

Requiem za biskupa Akšamovića. Bogoslovi su redovito bili na rekvijemu za biskupa Akšamovića, koji se slavio u vrijeme biskupa Bäuerleina (jer je Akšamović bio njegov predšasnik). Do 1965. bila je to jutarnja misa, zbog koje bogoslovi nisu imali prva dva sata.²³⁷ Od 1966. rekvijem je navečer,²³⁸ a

²³² T07, 34.

²³³ T53-56, 49, 23. IV. 1955.

²³⁴ T53-56, 49-50, 24. IV. 1955.

²³⁵ Usp. T45-49, 6, 8. IV. 1946.; T49-52, 73, 22. IV. 1952.; T53-56, 19, 8. IV. 1954.; T59-62, 91, 7. IV. 1962.; D65-66, 112, 18. IV. 1966.; T66-67, 18, 8. IV. 1967.

²³⁶ Usp. D67-68, 43, 24. IV. 1968.; D68-70, 37, 15. IV. 1969.; D69-70, 107, 8. IV. 1970.; D73-74, 64, 8. IV. 1974.; D75-80, 36, 26. IV. 1976.

²³⁷ Usp. T59-62, 39, 6. X. 1960.; T59-62, 64, 5. X. 1961.; D65-66, 12, 8. X. 1965.

²³⁸ Usp. T66-67, 3, 8. X. 1966.; D67-68, 7, 5. X. 1967.; D68-70, 6, 9. X. 1968.; D68-70, 84, 8. X. 1969.; D70-72, 6, 8. X. 1970.; D70-72, 64, 6. X. 1971.

slavio se i nakon smrti biskupa Bäuerleina.²³⁹ Kronike ne spominju rekvijeme za biskupa Bäuerleina, budući da je on umro u kolovozu kada bogoslovi imaju praznike.

Kronika bilježi i rekvijem za omiljenog bivšeg rektora Mayera koji je stradao u prometnoj nesreći:

Ujutro je bio svečani pjevani requiem za pokojnoga rektora Dr. Emila Mayera. Asistenciju su dali najstariji bogoslovi, a celebrant je bio vlč. Karliček.²⁴⁰

4. Propovijedi bogoslova

Starija godišta bogoslova imala su u nedjeljama prije Božića i Uskrsa propovijedi u katedrali na misama ujutro u 6 sati. Zbog toga je i nedjeljom bilo ustajanje u 5 sati, jer su svi išli na tu misu. Od 1956. na tu misu i propovijed su išla samo tri najstarija tečaja. Od 1971. te su propovijedi u 7 sati ujutro. Kako su se u ono vrijeme i inače održavale tematske propovijedi, tako su i bogoslovi imali zadanu temu o kojoj su trebali propovijedati (npr. članci Vjeronanja).²⁴¹

B. EUHARISTIJSKO KLANJANJE

1. Godišnje klanjanje u sjemeništu

Najstarija kronika godišnje klanjanje stavlja u nedjelju iza osmine Tijelova.²⁴² Godine 1948. kao redoviti dan klečanja navodi se Svijećnica, a budući da te godine na Svijećnicu bogoslovi nisu bili u Đakovu, klanjanje je preneseno na nedjelju Dobrog Pastira, 11. IV.²⁴³ Sve ostale kronike godišnje klanjanje u bogoslovskoj kapelici stavljaju u drugu nedjelju svibnja. Ukoliko to zbog nekih drugih događaja nije bilo zgodno, slavilo se nedjelju prije ili nedjelju poslije.

---

²³⁹ Usp. D73-74, 6, 8. X. 1973.; D80-87, 124, 7. X. 1982.

²⁴⁰ D70-72, 8, 20. X. 1970.

²⁴¹ Usp. T45-49, 12, 21. XI. 1948.; T45-49, 22, 6. III. 1949.; T49-52, 6, 27. XI. 1949.; T49-52, 30, 3. XII. 1950.; T49-52, 36, 18. II. 1951.; T49-52.; 56, 16. X. 1951.; T49-52.; 60, 18. XI. 1951.; T53-56, 11, 29. XII. 1953.; T53-56, 17, 7. III. 1954.; T53-56, 37, 28. XI. 1954.; T53-56, 65, 27. XI. 1955.; T 53-56, 10, 2. XII. 1956.; T56-58, 14, 10. III. 1957.; T56-58, 29, 1. XII. 1957.; T56-58, 36., 23. II. 1958.; T59-62, 12, 29. XI. 1959.; T59-62, 44, 11. XII. 1960.; T59-62, 50, 5. III. 1961.; T59-62, 71, 3. XI. 1961.; T59-62, 82, 18. II. 1962.; D65-66, 45, 5. XII. 1965.; D65-66, 94, 18. III. 1966.; T66-67, 7, 27. XI. 1966.; T66-67, 8, 4. XII. 1966.; T66-67, 19, 16. IV. 1967.; D67-68, 21, 3. XII. 1967.; D67-68, 33, 10. III. 1968.; D70-72, 75, 22. XI. 1971.; D72-73, 61, 11. III. 1973.; D73-74, 21, 2. XII. 1973.; D74-75, 120, 25. V. 1975.; D80-87, 4, 24. II. 1980.; D80-87, 53, 8. III. 1981.

²⁴² Usp. T07, 32.

²⁴³ T45-49, 12 11. IV. 1948.

Godišnje sjemenišno klanjanje odvijalo se uglavnom tako da je ujutro bila svečana misa i izlaganje Presvetoga, a onda su se tijekom cijelog dana u kapelici izmjenjivale skupine, tako da su neki bili u kapelici za vrijeme konventuala u katedrali na koji su svi drugi redovito išli. Prvi sat adoracije redovito je bio namijenjen za kolege bogoslove koji su bili u vojsci.²⁴⁴ Oko 18 sati slijedio je svečani blagoslov i procesija po prvom katu. Ilustracije radi, donosimo po-droban opis adoracije iz 1969. godine:

Nedjelja. Klečanje u sjemeništu. Ustajanje u 6 sati. U 6.20 jutarnja molitva, a iza toga propovijed vicerektora vlč. Gejze Varga. U 7 sati pontifikalna Sveta misa koju je služio Presv. Msgr. Josip Sokol.²⁴⁵ Nakon Sv. mise izlaže se Presveto. Bogoslovi odmah idu na doručak, a licejci ostaju na adoraciji. Od 8.30 do 10.30 adoriraju licejci, I. pripravní tečaj. Bogoslovi redovno idu u katedralu. Od 10.30 do 11.30 adoriraju licejci, II. pripravní tečaj. Od 11.30 do 12.30 adoracija za profesore i poglavare sjemeništa i za ostale đakovačke svećenike. Od 12.30-13.30 adoracija za I. tečaj bogoslovije. Od 13.30 do 14.30 adoracija za časne sestre i kućno osoblje. Od 14.30 do 15.30 adoracija za II. tečaj bogoslovije. Od 15-30 do 16-30 adoracija za III. tečaj bogoslovije. Od 16.30 do 17-30 adoracija za IV. i V. tečaj bogoslovije. U 17.30 počela je procesija sa Presvetim kroz prvi kat sjemeništa. Jedanput smo obišli hodnicima I. kata okolo i vratili se u kapelicu. Nakon procesije održao je završnu propovijed prof. dr. Ilija Živković. Nakon toga blagoslov kojeg je vodio Preč. Rudolf Šverer.²⁴⁶

2. Zavjetni dan i godišnje klanjanje u Đakovu

Stara kronika kaže da je 30. lipnja (po starom kalendaru bilo je to Pavlovo) u Đakovu bio zavjetni dan²⁴⁷ i »klečanje«, tj. klanjanje:

²⁴⁴U ona vremena bilo je naporno i dugo služiti vojni rok, pogotovo za bogoslove, na koje se u vojsci gledalo prijekim okom.

²⁴⁵Ova je misa zabunom nazvana »pontifikalnom«. Budući da je J. Sokol bio »opat«, svečana misa koju je on služio zvala se »abacijal«.

²⁴⁶D68-70, 51-53, 11. V. 1969. Usp. također T49-52, 77, 18. V. 1952.; T53-56, 21, 9. V. 1954.; T53-56, 50, 8. V. 1955.; T 53-56, 79, 6. V. 1956.; T56-58, 17-18, 12. V. 1957.; T56-58, 42, 11. V. 1958.; D58-59, 48-49, 17. V. 1959.; T59-62, 55, 14. V. 1961.; T59-62, 95, 20. V. 1962.; D65-66, 121, 8. V. 1966.; T66-67, 21, 14. V. 1967.; D69-70, 111, 10. V. 1970.; D70-72, 45, 9. V. 1971.; D70-72, 90, 14. V. 1972.; D72-73, 77, 6. V. 1973.; D73-74, 100-101, 9. VI. 1974.; D74-75, 114, 8. V. 1975.; D75-80, 40, 23. V. 1976.; D75-80, 69, 8. V. 1977.; D75-80, 121, 14. V. 1978.; D75-80, 178, 20. V. 1979.; D80-87, 115, 9. V. 1982.; D80-87, 192-173, 15. V. 1983.; D80-87, 212, 13. V. 1984.; D80-87, 274, 12. V. 1985.; D80-87, 347, 25. V. 1986.

²⁴⁷Svaka župa u našoj biskupiji ima godišnje klanjanje (»klečanje«), ali i svoj *zavjetni dan*, što nije isto. Zavjetni dan župljani obično izaberu kao posebnu molitvu protiv ne vremena, pa se taj dan u seoskim

30. VI.: Pavlovo. U Đakovu zavjetni dan. U katedrali klečanje. Poslije podne u 6 sati svečani ophod. Prijeko se ide 5 časova poslije 5³/₄.²⁴⁸

I kronika iz 1946. naglašava da je to zavjetni dan i klečanje. Iz istog zapisa je vidljivo da je klanjanje toliko važno da se i đakonsko ređenje stavlja u neuobičajeno vrijeme:

Ređenje za đakonat. Pošto je danas Pavlovo, te je ujedno i zavjetni dan đakovačke župe i Adoratio SS. to se ređenje ne može obaviti u 7 sati kao do sada, nego je bilo u 5 sati ujutro. Ustajanje u 4 sata, u 1/2 5 zvoni za jutarnju molitvu, a odmah iza jutarnje molitve se polazi u katedralu. Iza ređenja slobodno sve do konventuala. Ostali bogoslovi su se pričestili kod nas u kapelici,²⁴⁹ kada su se vratili sa ređenja.²⁵⁰

Klanjanje u katedrali bilo je od 6 do 18 sati, a bogoslovi su se cijeli dan izmjenjivali po skupinama. Navečer je bio blagoslov i procesija po trgu. Tek nakon toga bogoslovi su mogli ići na praznike.²⁵¹

Godine 1975. zabilježeno je da je godišnje klanjanje u katedrali druge nedjelje u listopadu. Dakle, više se ne spominje zavjetni dan,²⁵² govori se samo o godišnjem klanjanju.²⁵³ Bogoslovi imaju samo jedan sat klanjanja i to ponajčešće od 13 do 14 sati.²⁵⁴

---

sredinama veoma poštovao. S druge je, pak, strane dan godišnjeg klanjanja zamišljen tako da tijekom cijele godine pojedine župe imaju euharistijsko klanjanje, tako da bude »pokrivena« cijela godina.

²⁴⁸ T07, 32.

²⁴⁹ Očito izvan mise.

²⁵⁰ T45-49, 21-22, 30. VI. 1946.

²⁵¹ Usp. T45-49, 28, 30. VI. 1947.; T49-52, 82, 30. VI. 1952.; T53-56, 54, 30. VI. 1955.; T 53-56, 85, 30. VI. 1956.; T56-58, 19, 30. VI. 1957.; T56-58, 47, 30. VI. 1958.; T59-62, 34, 30. VI. 1960.; T59-62, 58, 30. VI. 1961.; T59-62, 101-102, 30. VI. 1962.; D68-70, 79, 30. VI. 1969.; D73-74, 114, 30. VI. 1974.

²⁵² Blagdan Sv. Pavla, lat. *In commemoratione S. Pauli*, 30. Lipnja, dokinut je reformom iz 1969.

²⁵³ Tako se i u važećem Direktoriju veli da je godišnje euharistijsko klanjanje u katedrali u Đakovu druge nedjelje listopada. Usp. *Direktorij za slavljenje Euharistije i liturgije časova (...) za liturgijsku godinu 2006./2007.*, Đakovo, 2006., str. VIII.

²⁵⁴ Usp. D75-80, 10, 16. XI. 1975.; D75-80, 135, 8. X. 1978.; D75-80, 186, 14. X. 1979.; D80-87, 26, 12. X. 1980.; D80-87, 81, 11. XI. 1981.; D80-87, 125, 10. X. 1982.; D80-87, 182, 9. X. 1983.; D80-87, 225, 14. X. 1984.; D80-87, 290, 13. X. 1985.; D80-87, 361, 12. X. 1986.

C. SLUŽBE I REĐENJA

1. Uvodne opaske

a) Ređenja prije reforme 2. vatikanskog sabora

Radi boljeg razumijevanja ovoga naslova, samo ćemo ukratko podsjetiti kako su bili ustrojeni tzv. niži i viši redovi prije zadnje reforme.²⁵⁵ Tonzura je bio obred kojim se ulazilo u klerički stalež. Niži redovi su bili *vratari*, *lektori*, *egzorcisti* i *akoliti*, (Istok je poznao samo lektore i subđakone.) U starini su to bile prave službe u zajednici, a kasnije tek prelazni stupnjevi na putu do svetog Reda. Sve do 1200. godine subđakonat se smatrao nižim redom, a onda ga je Inocent III. ubrojio u više redove. Viši redovi su bili subđakonat, đakonat, prezbiterat i episkopat. U ovom našem kraćem prikazu nećemo posebno opisivati đakonat, prezbiterat i episkopat, jer su u svojoj biti i danas isti kao i prije.

- *Tonzura*. Već pri koncu kršćanske starine ulazak u klerički ili monaški stalež bio je vezan uz šišanje – tonzuru (lat. *tondere* = šišati). Tonzura se nije smatrala nižim redom, već samo ulaskom u duhovni stalež. Tom je prilikom kandidat dobio roketu kao znak duhovne odjeće.
- *Vratari* (lat. *ostiarius*; *ostium* = vrata). U starini su imali zadatak paziti da netko neovlašten ne uđe na bogoslužni sastanak. U doskorašnjem su obredu ređenja oni dobivali ključeve crkve, a trebali su u određenom trenutku otvoriti i zatvoriti vrata i pozvoniti. To je, dakle, u neku ruku, bila služba zvonara ili sakristana.
- *Lektori* (čitači). Imali su zadatak navješćivati Božju riječ. Njima se u obredu predavala knjiga čitanja. Čitanje evanđelja ostalo je pridržano đakonu.
- *Egzorcisti*. U starini su obavljali pretrksne egzorcizme. Ta je služba u praksi posve nestala, a zadržala se samo kao formalni niži red. Pri ređenju je kandidatu bila uručivana knjiga egzorcizama (najčešće Obrednik).
- *Akoliti* (= pratioci). Oni se, kao službenici oltara, mogu usporediti s današnjim ministrantima. U ređenju su dobivali svijećnjake i posudice za vino i vodu.
- *Subđakonsko ređenje*. Subđakon se smatrao đakonovim pomoćnikom, osobito u euharistijskom slavlju. Subđakonat je dobio na značenju nakon što

²⁵⁵ Usp. *Pontificale Romanum summorum pontificum jussu editum a Benedicto XIV. et Leone XIII. pont. max. recognitum et castigatum*, editio prima post typicam (sine cantu), Ratisbonae, neo eboraci et cincinatii sumptibus, chartis et typis Friderici Pustet, s. Sedis Apost. et s. Rit. congr. typographi, MDCCCXCI (1891.), 4-53.

je u 13. st. bio povezan s preuzimanjem obveze celibata, pa je tada i uvršten u više redove. Nije bilo polaganja ruku, tijekom ređenja kandidatima je bio predavan prazan kalež i plitica, posudice za vino i vodu, knjiga poslanica i bogoslužna odjeća: naramenik, alba i tunicela (nalik jednostavnijoj dalmatici).²⁵⁶

b) Ređenja nakon reforme

Godine 1968. Izlazi *editio typica* novog reda ređenja đakona, prezbitera i biskupa.²⁵⁷ Tek 1972. u apostolskom pismu *Ministeria quaedam* i *Ad pasendum* Pavao VI. određuje da se dokinu četiri niža reda, a da se uvedu službe lektora i akolita, koji preuzimaju ulogu subđakona u euharistijskom slavlju. Subđakonat se dokida, a preuzimanje obveze celibata povezuje se s đakonskim ređenjem. Umjesto tonzure, uvodi se Obred primanja među kandidate za đakonat i prezbiterat.²⁵⁸ Izričito se kaže da ove službe mogu preuzeti samo muškarci. Ovdje ćemo samo ukratko podsjetiti na današnje službe, na primanje među kandidate i ređenje.

- *Postavljanje čitača.* Čitača postavlja biskup ili viši duhovni poglavar, bilo tijekom mise, bilo izvan nje. Nakon evanđelja kandidati budu prozvani, stanu pred biskupa, a on im se obrati nagovorom. Nakon izrečene molitve biskup kandidatu svečano predaje knjigu Svetoga pisma. Obred se može slaviti izvan mise ili tijekom mise.
- *Postavljanje akolita.* Akolit je prvi poslužitelj svećeniku i đakonu kod oltara. On je izvanredni djelitelj pričesti. Akolite, kao i čitače, postavlja biskup ili viši duhovni poglavar. Nakon evanđelja kandidati budu prozvani, stupe pred biskupa koji onda održi homiliju. Nakon što izrekne molitvu, biskup kandidatima predaje posudice s kruhom i vinom. Obred se treba slaviti pod misom.

²⁵⁶ Subđakonu je bilo dopušteno prati purifikatorije (tj. rupčice za kalež). Naime, to nije bilo dopušteno laicima, nego samo njima ili višima (đakonu, svećeniku...).

²⁵⁷ Usp. *Pontificale Romanum, ex decreto Sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum. De ordinatione diaconi, presbyteri et episcopi.* Editio typica, Libreria editrice vaticana, 1968.; *Rimski pontifikal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću Pavla VI. Službe u Crkvi; Ređenja; Posvete; Zavjetovanja,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988. (prema tipskom izdanju iz 1972.); *Rimski pontifikal prerađen odlukom Svetog općeg sabora Drugog vatikanskog, objavljen vlašću pape Pavla VI., preuređen brigom pape Ivana Pavla II., Ređenje biskupa, prezbitera i đakona,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000. (prema tipskom izdanju iz 1989.).

²⁵⁸ Lat. *admissio.*

- *Primanje među kandidate za đakonat i prezbiterat.* Riječ je o obredu određenom za one koji su već primili službe čitača i akolita i koji stoje pred đakonskim ređenjem. Ovaj obred nije propisan za one koji se zavjetuju u redovničkim ustanovama. Slavlje se upriličuje pod misom ili izvan nje, a predvodi ga biskup ili viši duhovni poglavar. Odmah nakon evanđelja biskup održi homiliju. Nakon toga kandidati budu prozvani, a biskup ih javno upita hoće li svoju pripravu tako privesti kraju da postanu prikladnima za službu u Crkvi po svetome Redu. Kada kandidati odgovore potvrdno biskup obred zaključi molitvom.
- *Đakonat i prezbiterat.* Novi se red od staroga razlikuje samo u tome što je prihvaćanje obveze celibata, koje je prije bilo u sklopu subđakonskog ređenja, danas uvršteno u red đakonskog ređenja. Ova ređenja smatramo dovoljno poznatima, pa ih nema potrebe u ovome članku potanje opisivati.

2. Tonzura, niži redovi i subđakonat u Đakovu prema starom Pontifikalu

Da bismo mogli bolje razumjeti označavanje godina studija, valja imati na pameti da su postojala dva načina brojanja. U počecima se licej (3. i 4. razred sadašnje gimnazije) nazivao pripravnim tečajem, odnosno prvi tečaj, tako da je 1. pripravnih tečaj ili, jednostavno, 1. tečaj, zapravo bio 3. razred gimnazije; 2. tečaj su bili maturanti; 3. tečaj je zapravo bio 1. godina studija teologije., itd., da bi npr. 6. tečaj bio zapravo 4. godina bogoslovije. Kasnije je licej bio licej, odnosno, gimnazija, a bogoslovija se računala od 1. tečaja. Toga se načina računanja i mi držimo u ovome tekstu. Postojala je još jedna podjela. Prve dvije godine studija teologije nazivale su se popularno »filozofija«, a studenti »filozofima« i imali su zajedno predavanja u ciklusu od dvije godine. Ostale tri godine (3., 4. i 5.) popularno su se nazivale teologijom, a studenti »teolozima« i imali su zajedno predavanja u ciklusu od 3 godine.

U Đakovu su se u vrijeme biskupa Bäuerleina podjeljivali (u istom obredu) ostijarijat i lektorat, bogoslovima 2. godine, ekzorsistat i akolitat bogoslovima 3. godine (opet u istom obredu). Stari je običaj rimske liturgije da se niži redovi podjeljuju na kvatrenu subotu, što se u Đakovu nije uvijek održavalo. U 4. su se godini dijelili odvojeno viši redovi. Najčešće je to bilo tako da je na Bijelu nedjelju bio subđakonat (prethodile su šestodnevne duhovne vježbe), na Spasovo đakonat (prethodile su trodnevne duhovne vježbe), a na Petrovo prezbiterat (prethodile su opet šestodnevne duhovne vježbe). Naime, sve do 1972. biskup Bäuerlein je za svećenike redio bogoslove koji bi završili 8 ili 9

semestara. Često je bio slučaj da je biskup u istom obredu različitim skupinama bogoslova dijelio i tonzuru i sve niže redove.

a) Tonzura i niži redovi

U Đakovu se tonzura podjeljivala u prvoj godini studija. Od toga je trenutka kandidat smatran klerikom i smio je nositi talar i roketu.²⁵⁹ Oznaka »prva tonzura« u našim kronikama značila je da je biskup prvi puta »ošišao« klerika, a nakon toga je on, cijeli život sam održavao (tj. šišao) svoju tonzuru.²⁶⁰ Biskup Bäuerlein je u početku (kao i biskup Akšamović) u jednom obredu dijelio tonzuru i sva četiri niža reda.²⁶¹ Jednom prigodom su u istom slavlju podijeljeni: tonzura, sva četiri niža reda i subđakonat.²⁶² Kasnije su se ređenja ipak razdvajala. Posebno je bila tonzura.²⁶³ Sva četiri niža reda dijelila su se i bez tonzurre.²⁶⁴ Ipak, ponajčešće biskup je dijelio zajedno prva dva niža reda,²⁶⁵ a drugom prilikom druga dva niža reda.²⁶⁶ U jednom slučaju kroničar jednostavno nije zapisao o kojim se (nižim) redovima radi.²⁶⁷

b) Subđakonat

Kroničari su tri puta zabilježili »momačku«, odnosno »ređeničku« večer ređenika uoči subđakonata, odnosno đakonata (kada su preuzimali obvezu celibata). Prvi je puta to kroničar nazvao »momačka večer«,²⁶⁸ da bi već sljedeće godine bilo naglašeno kako je prikladnije govoriti o »ređeničkoj« večeri.²⁶⁹ Di-

---

²⁵⁹ Danas to baš nije jasno određeno. Kleričku odjeću nose kandidati koji nikakvim liturgijskim činom nisu od Crkve kao takvi priznati.

²⁶⁰ Usp. T59-62, 88, 11. III. 1962.; D67-68, 30, 3. III. 1968.

²⁶¹ Usp. T45-49, 11, 4. IV. 1948. T49-52, 14, 16. IV. 1950.; T49-52, 69, 30. III. 1952.; T53-56, 9, 29. X. 1953.; T53-56, 19, 4. IV. 1954.; T53-56, 46, 27. III. 1955.; T56-58, 15, 7. IV. 1957.; T56-58, 39, 23. III. 1958.; D58-59, 38, 15. III. 1959.

²⁶² Usp. T49-52, 28, 19. XI. 1950.; T 53-56, 77, 8. IV. 1956.

²⁶³ Usp. D58-59, 38, 8. III. 1959.; T59-62, 25, 28. II. 1960.; T59-62, 52, 25. III. 1961.; T59-62, 88, 11. III. 1962.; D65-66, 86, 6. III. 1966.; T66-67, 13, 29. I. 1967.; D67-68, 30, 3. III. 1968. D69-70, 100, 1. III. 1970.; D70-72, 30, 7. III. 1971.; D70-72, 89, 20. II. 1972.

²⁶⁴ Usp. T59-62, 27, 13. III. 1960.; T59-62, 51, 12. III. 1961.

²⁶⁵ Usp. T59-62, 89, 18. III. 1962.; D65-66, 91, 13. III. 1966.; T66-67, 15, 5. III. 1967.; T66-67, 15, 12. III. 1967.; D67-68, 33, 10. III. 1968.; D70-72, 32, 14. III. 1971.; D70-72, 89, 27. IV. 1972.

²⁶⁶ Usp. T45-49, 13, 18. IV. 1948.; T59-62, 89, 25. III. 1962.; T59-62, 15, 19. XII. 1959.; D65-66, 94-95, 20. III. 1966.; D69-70, 101, 8. III. 1970.; D70-72, 89, 5. III. 1972.

²⁶⁷ Usp. D67-68, 21, 3. XII. 1967.

²⁶⁸ Usp. T66-67, 17, 26. III. 1967.

²⁶⁹ Usp. D67-68, 39-40, 14. IV. 1968.

leme vezane uz tu večer (koja se, očito, nije redovito održavala) možda najbolje ilustrira treći kroničar:

Iza večere su braća bogoslovi išli pjevati ređennicima u sobe. Slavljenje »momačke večeri« se otešlo do kasno uvečer. Čini mi se da je to slavljenje ipak bilo protkano sutrašnjim blagdanom, odnosno ređenjem, u znaku ređenja. Pjesme koje možda nisu s tim u skladu bi se mogle protumačiti i kao šala, a ne kao neka egzistencijalna nostalgija za onim što prolazi i čega se đakonomat odriče. Svakako, vrlo je mali korak i zato velika opasnost da se to izrodi u nešto što ipak ne odgovara duhu ređenja. Slaviti »momačku večer« onako kako se pod tim izrazom shvaća i što se pod njim podrazumijeva uoči đakonskog ređenja bi svakako bilo nešto zabrinjavajuće. Sami ređenici u mnogome ovome daju svoj osobni pečat.²⁷⁰

Subđakonsko ređenje u Đakovu redovito je bilo ujutro u 7 sati u katedrali (samo je 1946. bilo u kapelici). Podrazumijeva se da su bogoslovi nakon toga u 10 sati ponovno išli na konventual ili abacijal u katedralu. Zabilježeno je i jedno ređenje ujutro u 6 sati, a drugi puta u 7.30. Najčešće je to bilo na Bijelu nedjelju.²⁷¹ Kroničari iz pedesetih godina opisuju pravo oduševljenje i radost ređenika i njihovih kolega. Kao primjer, navodimo subđakonsko ređenje iz 1956.:

U 7 h je preuzv. g. biskup podijelio prvu tonsuru, ostijarijat, lektorat, egzorcistat i akolitat.²⁷² A s. red subđakonata za đakovačku biskupiju su primili: Kerčov Nikola, Maršić Mato, Radielović Boško. Schön Stjepan (...) Biskup je po običaju održao lijepi nagovor na kraju kao čestitku. Iza konventuala bila je lijepa akademija, koju su bogoslovi priredili svojim subđakonima. Prisutni su bili i roditelji ređenika. Uspjeh akademiji je povećalo i to što je akademija tajno spremljena pa nitko od subđakona nije za to znao. (...) Dao Bog, da svi koji su danas primili bilo koji red uznapreduju i dalje prema svom uzvišenom cilju.²⁷³

²⁷⁰ D80-87, 280-281, 5. VI. 1985.

²⁷¹ Usp. T45-49, 3, 16. III. 1946.; T45-49, 23, 27. IV. 1947.; T45-49, 14, 6. V. 1948.; T49-52, 28, 19. XI. 1950.; T49-52, 42, 1. IV. 1951.; T49-52, 73, 20. IV. 1952.; T53-56, 20, 25. IV. 1954.; T53-56, 48, 17. IV. 1955.; T53-56, 77, 8. IV. 1956.; T56-58, 17, 28. IV. 1957.; T56-58, 41, 13. IV. 1958.; D58-59, 42, 5. IV. 1959.; T59-62, 18, 3. I. 1960.; T59-62, 53, 9. IV. 1961. T59-62, 92, 29. IV. 1962.; D65-66, 52, 19. XII. 1965.; D65-66, 110-111, 17. IV. 1966.; T66-67, 3, 9. X. 1966.; T66-67, 18, 2. IV. 1967.; D67-68, 43, 21. IV. 1968.; D68-70, 35, 13. IV. 1969.; D69-70, 106, 5. IV. 1970.; D70-72, 18, 8. XII. 1970.; D70-72, 90, 9. IV. 1972.

²⁷² Ove su godine zbog hladnoće zimski praznici dulje potrajali, pa biskup tonsuru i niže redove nije dijelio uoči Gluše nedjelje, nego je to ove godine spojio sa subđakonomat.

²⁷³ T 53-56, 77, 8. IV. 1956.

Sljedećih su godina akademije poslije subđakonskog ređenja postale uobičajene sve do 1969., a od 1970. do 1972. više se ne spominju.

Zabilježeno je i gašenje jedne tradicije. Do 1959. ređenici su tjedan dana prije subđakonskog ređenja dvorili za stolom:

Od ove godine – dispensom i odobrenjem Preuzv. Rektora ukinuta je tradicija, da ordinandi dvore jedan tjedan pred ređenje subđakonata. Što je bilo, bilo – više biti ne će!!!²⁷⁴

3. Službe i *admissio* prema važećem Pontifikalu

a) Lektorat

Nakon određenih nejasnoća, treba li obred *admissio* staviti na početku svećeničke formacije ili na kraju, vrlo brzo se, kako se to može iščitati iz Pontifikala, započelo s praksom da se prvo podijele službe lektorata i akolitata, a onda, za svećeničke kandidate slijedi obred *admissio*. U Đakovu je služba lektorata jednom podijeljena u kapelici.²⁷⁵ Najčešće je to ipak bilo u katedrali.²⁷⁶ Međutim, to se bogoslužje slavilo i u Dragotinu,²⁷⁷ Osijeku 3,²⁷⁸ Slavovskom Brodu 2,²⁷⁹ Sikirevcima,²⁸⁰ Štitaru,²⁸¹ Vinkovcima 1²⁸² i Vrpolju.²⁸³ Češće se događalo da je biskup podjeljivao lektorat i akolitat u istom obredu dvjema skupinama bogoslova.²⁸⁴ Sam obred kroničari podrobnije ne opisuju.

b) Akolitat

Zanimljivo je da je biskup Kos u bogoslovskoj kapelici uveo u službu akolita jednoga kandidata dok je još bio imenovani, a ne zaređeni biskup.²⁸⁵

---

²⁷⁴ T59-62, 15, 19. XII. 1959.

²⁷⁵ Tom je prigodom to bilo na latinskom, usp. D73-74, 55, 21. III. 1974.

²⁷⁶ Usp. D73-74, 80, 4. V. 1974.; D75-80, 90, 11. XII. 1977.; D75-80, 195, 6. I. 1980.

²⁷⁷ Usp. D75-80, 69, 13. V. 1977.

²⁷⁸ Usp. D80-87, 92-93, 6. XII. 1981.

²⁷⁹ Usp. D80-87, 141, 19. XII. 1982.

²⁸⁰ Usp. D80-87, 207, 25. III. 1984.

²⁸¹ Usp. D80-87, 237, 25. XI. 1984.

²⁸² Usp. D80-87, 301, 1. XII. 1985.

²⁸³ Usp. D80-87, 380, 23. XI. 1986.

²⁸⁴ Usp. D75-80, 69, 13. V. 1977.; D75-80, 195, 6. I. 1980.; D80-87, 38, 7. XII. 1980.; D80-87, 92-93, 6. XII. 1981.; D80-87, 141, 19. XII. 1982.; D80-87, 207, 25. III. 1984.; D80-87, 301, 1. XII. 1985.; D80-87, 380, 23. XI. 1986.

²⁸⁵ Usp. D73-74, 43, 2. III. 1974.

Još dva puta je taj obred bio u bogoslovskoj kapelici.²⁸⁶ Nakon toga akolitat se slavio u katedrali.²⁸⁷ Ova se služba dijelila i izvan Đakova: u Dragotinu,²⁸⁸ Osijeku 3,²⁸⁹ Slavanskom Brodu 2,²⁹⁰ Sikirevcima,²⁹¹ Štitaru,²⁹² Rokovcima,²⁹³ Vinkovcima 1²⁹⁴ i Vrpolju,²⁹⁵ gdje se redovito dijelila zajedno s lektoratom, što je nekoliko puta bio slučaj i u Đakovu.²⁹⁶ Ni ova slavlja kroničari podrobnije ne opisuju.

c) Primanje među kandidate za đakonat i prezbiterat (*admissio*)

Obred primanja među kandidate za đakonat i prezbiterat upriličavan u počecima je bio u katedrali,²⁹⁷ jedanput je zabilježen u sjemeništu,²⁹⁸ više puta po župama: Osijek 7,²⁹⁹ Osijek 1,³⁰⁰ Osijek 3,³⁰¹ Slavonski brod 2,³⁰² Štitar³⁰³ i Privlaka,³⁰⁴ s tim da su U Osijeku 1 i 3, Slavanskom Brodu 2 i u Štitaru tijekom istog slavlja drugi kandidati bili postavljeni u službu lektora i u službu akolita. Dakle, na župama su se uglavnom organizirala zajednička slavlja, očito radi veće svečanosti.

²⁸⁶ Usp. D73-74, 58, 28. III. 1974.; D73-74, 81, 6. V. 1974.

²⁸⁷ Usp. D73-74, 107, 20. IV. 1974.; D75-80, 38, 9. V. 1976.; D75-80, 91, 18. XII. 1977.; D75-80, 195, 6. I. 1980.; D80-87, 38, 7. XII. 1980.

²⁸⁸ Usp. D75-80, 69, 13. V. 1977.

²⁸⁹ Usp. D80-87, 92-93, 6. XII. 1981.

²⁹⁰ Usp. D80-87, 141, 19. XII. 1982.

²⁹¹ Usp. D80-87, 207, 25. III. 1984.

²⁹² Usp. D80-87, 237, 25. XI. 1984.

²⁹³ Usp. D80-87, 240, 9. XII. 1984.

²⁹⁴ Usp. D80-87, 301, 1. XII. 1985.

²⁹⁵ Usp. D80-87, 380, 23. XI. 1986.

²⁹⁶ Usp. D75-80, 195, 6. I. 1980.; D80-87, 38, 7. XII. 1980.; D75-80, 69, 13. V. 1977.

²⁹⁷ Usp. D73-74, 60, 31. III. 1974.; D74-75, 50, 24. XI. 1974.; D75-80, 8, 1. XI. 1975.; D75-80, 32, 21. III. 1976.; D75-80, 143-144, 5. XI. 1978.; D75-80, 92, 6. I. 1979.; D75-80, 195, 5. I. 1980.

²⁹⁸ Usp. D75-80, 55-56, 20. I. 1977.

²⁹⁹ Usp. D75-80, 69, 15. V. 1977.

³⁰⁰ Usp. D80-87, 40, 14. XII. 1980.

³⁰¹ Usp. D80-87, 92-93, 6. XII. 1981.

³⁰² Usp. D80-87, 141, 19. XII. 1982.

³⁰³ Usp. D80-87, 237, 25. XI. 1984.

³⁰⁴ Usp. D80-87, 376, 16. XI. 1986.

4. Đakonsko i prezbitersko ređenje prema starom i novom Pontifikalu

a) Đakonsko ređenje

U Đakovu je đakonsko ređenje načelno bilo na Spasovo, odnosno u nedjelju iza Spasova. U sadašnjem Pontifikalu se naglašava: »Ređenje đakona (ili prezbitera ili biskupa) neka se obavi u nazočnosti što većeg broja vjernika nedjeljom ili blagdanom, osim ako drugačije ne savjetuju dušobrižnički razlozi.«³⁰⁵ Kako takve odredbe prije nije bilo, u Đakovu se sve do 1970. đakonsko ređenje nikada nije slavilo na pontifikalu u 10 sati, nego ujutro u 7 (ili u 7.30).³⁰⁶ Međutim, biskup Bäuerlein je na svoj način unaprijed postupao prema uputi sadašnjega Pontifikala. Naime, od 1954., pet godina zaredom, đakonska su ređenja bila po župama, uz veliko sudjelovanje i oduševljenje vjernika. To je zacijelo bilo veliko ohrabrenje za vjernike i velika potpora za ređenike. Osobito je lijepo opisano prvo takvo ređenje:

Ustajanje u 4.15. Svi bogoslovi idu jutarnjim vlakom u Osijek. U 10 sati svečani pontifikal – pod kojim su subđakoni primili sv. red đakonata. Divan je bio prizor koji se je odigravao u osječkoj gornjogradskoj župnoj crkvi! – Naroda vrlo mnogo, oduševljenje vanredno, biskupa je svaki vjernik s posebnim poštovanjem susretao, kad je išao ulicom od župnog stana do crkve, vjernici u špaliru, klečeći – ljubeći mu reverendu – vikali su živio biskup! Živila Katolička crkva! Vratili smo se popodnevnim vlakom.³⁰⁷

Jednako je svečano i dirljivo bilo i u Vinkovcima 1955.,³⁰⁸ U Osijeku 2 1956.,³⁰⁹ Županji 1957.,³¹⁰ Slavonskom Brodu 1958.³¹¹ te u Čepinu 1959.³¹² Nakon nemilih događaja u listopadu 1959., kada su neki poglavari i bogoslo-

---

³⁰⁵ Usp. *Rimski pontifikal...*, *Prethodne napomene*, br. 1.

³⁰⁶ Usp. T45-49, 4, 24. III. 1946.; T45-49, 25, 15. V. 1947.; T45-49, 16, 11. VII. 1948.; T49-52, 15, 16. V. 1950.; T49-52, 31, 17. XII. 1950.; T49-52, 44, 3. V. 1951.; T49-52, 78, 22. V. 1952.; T59-62, 21, 31. I. 1960.; T59-62, 55, 11. IV. 1961.; T59-62, 96, 31. V. 1962.; D 65-66; 129, 22. V. 1966.; T66-67, 5, 30. X. 1966.; D68-70, 57, 15. V. 1969.; D69-70, 111, 7. V. 1970. Jednom je đakonsko ređenje bilo čak u 5 sati ujutro, zato što je toga dana bio zavjetni dan i klečanje u katedrali, usp. T45-49, 21-22, 30. VI. 1946.

³⁰⁷ T53-56, 22, 30. V. 1954.

³⁰⁸ Usp. T53-56, 51, 22. V. 1955.

³⁰⁹ Usp. T 53-56, 80, 13. V. 1956.

³¹⁰ Usp. T56-58, 18, 2. VI. 1957.

³¹¹ Usp. T56-58, 43, 18. V. 1958.

³¹² Usp. D58-59, 47, 9. i 10. V. 1959.

vi bili pritvoreni i osuđeni na zatvorske kazne, te postojala stvarna opasnost da se sjemenište zatvori, vjerojatno je postojala bojazan da velika ređenička slavlja po župama isprovociraju sukobe s tadašnjim vlastima. Tako je sljedeće đakonsko ređenje je bilo opet izvan Đakova, tek 1967., u Valpovu³¹³ i 1968. u Slavonskom Brodu.³¹⁴

Godine 1969. prvi puta je bilo ređenje po novome obredu, i to na hrvatskom jeziku.³¹⁵ Kao i kod subđakonata, i na đakonsko ređenje dolazila je rodbina i župljani ređenika; smješteni su bili u dvorištu sjemeništa, a kasnije u jednoj od učionica. Običaj je bio da jedan od novozaređenih đakona uvečer predvodi svečani blagoslov. Od 1971. ređenje je najčešće u Đakovu i u načelu nije bilo vezano ni uz kakav poseban dan u godini, a redovito je bilo u 10.30,³¹⁶ uz nekoliko iznimaka.³¹⁷ Đakonsko je ređenje bilo u Srijemskoj Mitrovici 1976. prigodom prenošenja relikvija sv. Anastazije,³¹⁸ te 1986. povodom Metodove godine.³¹⁹ Izvan Đakova ređenje je bilo još samo u Slavonskom Brodu³²⁰ i u Valpovu.³²¹

b) Prezbitersko ređenje

Da bismo osjetili dah teških poratnih vremena, evo prvog (hrabrog) opisa:

Ređenje svećenika. Ustajanje kao i obično u 5 sati. Jutarnja molitva u ½ 6, zatim meditacija. Pod meditacijom je ujedno sv. misa pod kojom je i zajednička sv. pričest. u ¼8 je ređenje. Iza ređenja obični dnevni red. Ove godine su ređena trojica, za našu biskupiju samo jedan. Današnje je ređenje trebalo biti još prošle godine, ali radi izvanrednih prilika su zakasnili. Neki su bili u vojsci, a jedan je bio zatvoren. Među ta tri ređenika bio je i jedan franjevac iz Bosne. U podne idu preuzvišenom biskupu na ručak.³²²

³¹³ Usp. T66-67, 20, 7. V. 1967.

³¹⁴ Usp. D67-68, 50, 23. V. 1968.

³¹⁵ Usp. D68-70, 57, 15. V. 1969.

³¹⁶ Usp. D70-72, 21, 3. I. 1971.; D73-74, 27, 26. XII. 1973.; D74-75, 28, 27. X. 1974.; D74-75, 75, 12. I. 1975.; D75-80, 60, 6. III. 1977.; D75-80, 70, 19. V. 1977.; D75-80, 94, 15. I. 1978.; D75-80, 145, 12. XI. 1978.; D75-80, 189, 11. XI. 1979.; D80-87, 16, 15. V. 1980.; D80-87, 52, 1. III. 1981.; D80-87, 194, 16.-18. XII. 1983.; D80-87, 215-216, 31. V. 1984.; D80-87, 258, 17. III. 1985.; D80-87, 281, 6. VI. 1985.

³¹⁷ Usp. D70-72, 90, 11. V. 1972.; D72-73, 73, 29. IV. 1973.; D75-80, 36, 25. IV. 1976.

³¹⁸ Usp. D75-80, 47, 23. X. 1976.

³¹⁹ Usp. D80-87, 343, 11. V. 1986.

³²⁰ Usp. D80-87, 94, 13. XII. 1981.

³²¹ Usp. D80-87, 138-139, 8. XII. 1982.

³²² T45-49, 4-5, 6. IV. 1946.

Danas neshvatljivu neugodnost imala su i trojica ređenika 1956.: četiri dana prije svećeničkog ređenja pozvani su u rezervu (vojnu vježbu), tako da im je propalo ređenje. Umjesto deseterice, na Petrovo su te godine ređena sedmorica:

Jutros su otputovali u Osijek u rezervu vlč. g. pref. Kopic, zatim vlč. Domitrović i Jemrić; ređenici Matanović, Kamenjaš i Schön i petotečajci Pavić i Obran. Svi su veseli i odani u Božju Providnost jer znadu da »oni-ma koji ljube Boga sve se okreće na dobro«. Vrag je uvijek bio i ostat će slijep.³²³

U poratnim vremenima prezbiterstvo je ređenje bilo u različite dane.³²⁴ Međutim, od biskupa Bäuerleina pa nadalje, kad god je to bilo zgodno, ređenje je bilo na Petrovo.³²⁵ Osobito je svečano bilo 1961.:

Petrovo: četvrtak – veliki blagdan, svećeničko ređenje.(...) Mladomisnici su svi bili pozvani na ručak u biskupski dvor, jer je danas ujedno deseta godišnjica biskupovanja preuzvišenog Msgr. Stjepana Bäuerleina. Zato je u 17 sati u sjemenišnoj auli bila priređena akademija u čast jubilaraca. Novozaređeni svećenici su poslije podne podijelili svoj mladomisnički blagoslov u samostanu č. sestara. Poslije akademije bio je svečani blagoslov i zahvalnica koju je održao preuzv. Ordinarij, a poslije toga su novozaređeni svećenici podijelili poglavarima i bogoslovima mladomisnički blagoslov.³²⁶

Zbog izvanrednih prilika nakon uhićenja profesora i poglavara, ređenje je 1960. bilo ranije.³²⁷ Ređenja su bila izvan Petrova i u nekim drugim prigodama, kao kad su npr. ređenici zbog vojske završavali studij u prvom semestru.³²⁸ U vrijeme biskupa Bäuerleina đakoni su se redili za svećenike sa završenih 8 se-

---

³²³ T53-56, 84, 25. VI. 1956.

³²⁴ Usp. T45-49, 4-5, 6. IV. 1946.; T45-49, 16, 11. VII. 1948.; T49-52, 35, 14. I. 1951.

³²⁵ Usp. T53-56, 24, 29. VI. 1954.; T53-56, 54, 29. VI. 1955.; T 53-56, 85, 29. VI. 1956.; T56-58, 19, 29. VI. 1957.; T56-58, 47, 29. VI. 1958.; D58-59, 54, 29. VI. 1959.; T59-62, 58, 29. VI. 1961.; T59-62, 101, 29. VI. 1962.; D67-68, 57, 29. VI. 1968.; D68-70, 77, 29. VI. 1969.; D73-74, 113, 29. IV. 1974.; D75-80, 132, 29. VI. 1978. Napominjemo da u više navrata kroničari – koji su redovito bili i ređenici – jednostavno nisu zabilježili dan ređenja u Đakovu. To je postalo još očitije onda, kada su bogoslovi nakon završenih ispita – a prije Petrova – mogli ići kući na praznike. U tom bi slučaju kroničar redovito zaključivao dnevnik sredinom lipnja.

³²⁶ T59-62, 58, 29. VI. 1961.

³²⁷ Usp. T59-62, 26-27. 6. III. 1960.

³²⁸ Usp. D65-66, 67-68, 16. I. 1966.; D67-68, 36, 24. III. 1968.; D73-74, 56, 24. III. 1974.; D74-75, 94, 9. III. 1975.; D75-80, 115, 16. IV. 1978.; D80-87, 182, 2. X. 1983.; D80-87, 288, 1. X. 1985.

mestara (1960. neki čak i sa završenih 7 semestara), s time da je mladi svećenik sa župe privatno polagao 9. i 10. semestar. U akademskoj godini 1966./67. po prvi puta su tako zaređeni svećenici ostali u sjemeništu (dakle, nisu dobili dekret za kapelana ili župnika), gdje su s ostalima redovito pohađali predavanja i polagali ispite.³²⁹ Godine 1973., na insistiranje mladih profesora, a nekoliko mjeseci prije svoje smrti, biskup Bäuerlein izdaje dekret po kojem se bogoslovi mogu ređiti za svećenike nakon cjelovito završenoga studija od 10 semestara.³³⁰ Zabilježeno je jedno ređenje izvan Đakova – u Drenovcima.³³¹ U Đakovačkoj je katedrali jednom bilo i ređenje grkokatoličkih kandidata, po istočnom obredu.³³²

5. Biskupsko imenovanje i ređenje

Kronike iz razdoblja koje obuhvaćamo spominju imenovanje i ređenje biskupa Bäuerleina 1951. i biskupa Kosa 1974. Imenovanje i ređenje biskupa Bäuerleina opisano je prilično lapidarno:

18. VI. 1951.: Velika radost, jer smo saznali da je preč. g. Stjepan Bäuerlein imenovan biskupom đakovačkim. Radi priprema za konsekraciju nema ispita za ljetni semestar, nego se mora samo kolokvirati.³³³

29. VI. 1951.: Konsekracija preuzvišenog gosp. Msgr-a Stjepana Bäuerleina u katedrali.³³⁴

Međutim, godišnjica ređenja posebno je obilježena:

Petrovo. Poslije sv. Mise otpjevali smo zahvalu Gospodinu za prošlu godinu »Te Deum«. U 10 h svečana pontifikalna Misa. Danas je prva godišnjica biskupskog posvećenja preuzv. g. Msgr. Stjepana Bäuerleina. Poslije konventuala su duktor, viceduktor i magister išli čestitati preuzv. prvu godišnjicu i predali mu kitu duhovnog cvijeća, koju su bogoslovi kroz tri dana, kao trodnevnicu prikazali za našeg biskupa. Preuzvišeni se zahvalio s nekoliko snažnih i lijepih misli.³³⁵

³²⁹ Usp. D67-68, 6, 30. IX. 1967.

³³⁰ Usp. D72-73, 67, 3. IV. 1973. Nakon ovog dekreta, nekima je odgođeno ređenje dok ne polože sve ispite pa su, umjesto na Petrovo, bili ređeni na jesen.

³³¹ Usp. D75-80, 103, 5. III. 1978.

³³² Usp. T53-56, 37, 21. XI. 1954.

³³³ T49-52, 46, 18. VI. 1951.

³³⁴ T49-52, 46, 29. VI. 1951.

³³⁵ T49-52, 82, 29. VI. 1952.

O imenovanju i ređenju biskupa Kosa kroničar opširnije izvješćuje. Njegovo imenovanje poklapa se sa završetkom ispita i promulgacijom:

9. II. 1974.: Subota. Iza završetka ispita iz prava, a to je bilo oko 11.00 sati bila je promulgacija i odmah smo mogli ići kući. U 12.00 svečano uz zvuke zvona naše katedrale objavljeno je, označeno je da je đakovačka biskupija dobila svog biskupa u osobi preuzvišenog gospodina Msgr. Ćirila Kosa. Zaista uz radosnu vijest završio je ovaj semestar.³³⁶

Imenovani biskup Kos išao je u Vukovar na duhovne vježbe zajedno s kandidatima za prezbiterско ređenje.³³⁷ Učestale su probe pjevanja i ceremonija za obred ređenja,³³⁸ a u katedrali se održavala trodnevnicа uoči biskupskog ređenja.³³⁹ Kroničar s oduševljenjem opisuje dan ređenja:

D73-74, 52-53, 17. III. 1974. Nedjelja. Ređenje biskupa Ćirila. Ujutro je bilo ustajanje u 6.00. U 6.20 jutarnja molitva te u 6.30 misa. Iza toga zajednički doručak te odlazak na svoja dežurna mjesta. U 9.30 počela se skupljati asistencija. U 10.00 je počela procesija iz dvora, koja je krenula u katedralu. Ne bih se zadržao na opisivanju toga slavlja, nego bih uzgred spomenuo da je bilo oko 15.000 ljudi. U katedralu stane 7.000 ljudi. Ostalo vidi u »Obavijestima Đ. B.« koja će vjerojatno iznijeti 1/74/II sem. Cijela svečanost je završila oko 12.30. Iza toga oko 13.20 bio je svečani ručak za goste. Bogoslovi su dobili nešto za prigristi i popiti, a redovni je ručak morao izostati. Oko 15.20 počela je akademija. Prilažem raspored u arhiv 2/74II.sem. U 19.00 večera zajedno s licejcima, te u 19.30 punkte.³⁴⁰

6. Izbor i ustoličenje pape i papin dan

U razdoblju koje obrađujemo, kronike opisuju izbor dvojice papa: Ivana XXIII. i Ivana Pavla I.³⁴¹ Osobito se oduševljenje i odanost papi vidi u opisu izbora i ustoličenja Ivana XXIII.:

---

³³⁶D73-74, 35, 9. II. 1974.

³³⁷Usp. D73-74, 44, 3. III. 1974.

³³⁸Usp. D73-74, 46, 5. III. 1974.

³³⁹Usp. D73-74, 51, 14. III. 1974.

³⁴⁰D73-74, 52-53, 17. III. 1974.

³⁴¹Izbor i ustoličenje Pavla VI. i Ivana Pavla I. bilo je u vrijeme ljetnih praznika.

28. X. 1958. »Habemus papam« (...) U kapelici je bio svečani blagoslov i te Deum u znak velike odanosti i duboke zahvalnosti za dokončan sretan izbor sv. Oca.³⁴²

29. X. 1958. U čast izbora Pape Ivana XXIII – danas nije bilo škole (...) U kapelici je bila svečana sv. Misa na čast sv. Oca. Misu je rekao vlč. Duhovnik.³⁴³

4. XI. 1958. Danas je svečano u Rimu okrunjen sv. Otac Papa Ivan XXIII. (...) Danas u kapelici bila je svečana sv. Misa u čast Ivanu XXIII. (...) Nije bilo škole. (...) Bili smo u katedrali na svečanoj konventualnoj sv. Misi. Na koncu sv. Mise bio je Te Deum i papinska himna.³⁴⁴

13, 8. XI. 1958. (...) U 17h bila je svečana akademija u čast Krista Kralja i sv. Oca Ivana XXIII.³⁴⁵

Nakon iznenadne smrti Ivana Pavla I. u katedrali je bila misa za sretan ishod izbora novoga pape.³⁴⁶ Izbor novoga pape živo je opisan:

16. X. 1978. ponedjeljak (...) imali smo misu u 18.15, odnosno prije krunicu. Upravo pred kraj sv. Mise, baš pred pričest, zazvonila su zvona katedrale koja su oglasila da smo dobili novoga papu, ali tada još nismo mogli znati koja je to osoba. Svi smo bili radosni i odmah nakon pričesti otpjevali smo »Tebe, Boga, hvalimo. Nakon završetka sv. Mise trčali smo do radija da što prije čujemo koga smo dobili i u prvim trenucima smo čuli da je to krakovski kardinal, Poljak Karol Wojtyła. Pod večerom smo slušali radio Vatikan koji je lijepo emitirao, a potom smo na televiziji isto u kraćoj smo reportaži i prikazu vidjeli što je naša televizija pozdrav i blagoslov sa papinog prozora.³⁴⁷

Već sljedećeg dana slavio je biskup u katedrali misu zahvalnicu.³⁴⁸

³⁴²D58-59, 10, 28. X. 1958.

³⁴³D58-59, 10, 29. X. 1958.

³⁴⁴D58-59, 11-12, 4. XI. 1958.

³⁴⁵D58-59, 13, 8. XI. 1958.

³⁴⁶Usp. D75-80, 135, 8. X. 1978.

³⁴⁷D75-80, 137, 16. X. 1978.

³⁴⁸Usp. D75-80, 138, 17. X. 1978.

U sjemeništu i u katedrali svečano se obilježavao *papin dan*, o čemu svjedoče kronike sve do 1961.³⁴⁹ U katedrali se slavila svečana pontifikalna misa, a u sjemeništu je bila akademija. Osobito je bogata bila proslava 1954.:

14. III. 1954.: Nedjelja. Proslava petnaestogodišnjice vladanja Pape Pija XII.. U 10 h bio je Pontifikal, a u 11.30 h Akademija u čast Njegove Svetosti Pija XII. Pretežni dio akademije održao se na latinskom jeziku, što je dosad unicum. Inače ostavila u svim posjetiocima vrlo lijep dojam. Čitavu akademiju prožimala je misao: Papa Pio XII. i Marija.³⁵⁰

D. SAKRAMENT POMIRENJA

Kronike ne govore ništa posebno o ispovijedi bogoslova. Podrazumijeva se da je duhovnik uvijek bio na raspolaganju za ispovijed, a tako i drugi svećenici. Međutim, koncem 1970. umjesto uobičajene ispovijedi, uvedena je u sjemeništu »penitencijalna služba« (pokorničko bogoslužje):

18. XII. 1970. Petak. (...) Poslije podne »Penitencijalna služba«. Bogoslovi su imali božićnu ispovijed. Bogoslužje je počelo u 3.30 pod vodstvom o. Duhovnika, a čitali su se odlomci iz Sv. Pisma. Onda se prešlo na ispovijedanje. Novost je da su pozvana dvojica ispovjednika sa župe i to: o. fra Nikola Horvat iz Osijeka i Boško Radelović iz Brodske Varoši.³⁵¹

Otada se pokorničko bogoslužje uglavnom slavilo dva puta mjesečno.³⁵² Koncem sljedeće godine na sastanku sjemenišnog vijeća (tri poglavara i pet bogoslova) i službeno je odlučeno da se za pokorničko bogoslužje određuje 2. i 4. srijeda, te da trebaju biti na raspolaganju različiti svećenici.³⁵³ Uskoro je pokornički dan postao petak.³⁵⁴ Od siječnja je 1982., u načelu, jednoga petka bilo

³⁴⁹ Nakon toga se još samo jednom spominje papin dan. Usp. D80-87, 26, 12. X. 1980.

³⁵⁰ T53-56, 18, 14. III. 1954. Usp. još: T45-49, 16.; 16. III. 1947.; T49-52, 38, 4. III. 1951.; T53-56, 45, 7. III. 1955.; T56-58, 15, 17. III. 1957.; T56-58, 38, 16. II. 1958.; T59-62, 10, 28. X. 1959.; T59-62, 10, 8. XI. 1959.; T59-62, 42, 6. XI. 1960.; T59-62, 66, 5. XI. 1961.

³⁵¹ D70-72, 20, 18. XII. 1970.

³⁵² Da ne opterećujemo bilješke, ne navodimo sve kroničarove zabilježbe o pokorničkom bogoslužju. Usp. npr. D70-72, 22, 20. I. 1971.; D70-72, 32, 17. III. 1971.; D70-72, 36, 31. III. 1971.; D70-72, 40, 14. IV. 1971.; D70-72, 44, 5. V. 1971.; D70-72, 46, 12. V. 1971.

³⁵³ Zapisnik o tome je, kao zaseban list, umetnut u Dnevnik. Usp. D70-72, 75, 22. XI. 1971.

³⁵⁴ Opet ne donosimo sve zabilježbe kroničara o pokorničkim bogoslužjima, nego samo neke: D70-72, 86, 28. I. 1972.; D72-73, 8, 10. XI. 1972.; D72-73, 25, 19. XII. 1972.; D72-73, 38, 23. I. 1973.; D72-73, 48, 9. II. 1973.; D73-74, 31, 18. I. 1974.; D73-74, 59, 29. III. 1974.; D73-74, 92, 24. V. 1974.; D74-75, 4, 15. XI. 1974.; D74-75, 74, 10. I. 1975.; D75-80, 84, 11. XI. 1977.; D75-80, 90, 16. XII. 1977. D75-80, 92, 5. I. 1978.; D75-80, 95, 27. I. 1978.; D75-80, 170, 23. III. 1979.

pokorničko bogoslužje, a drugoga petka samo prigoda za (klasičnu) ispovijed, kada je na raspolaganju bilo više svećenika.³⁵⁵

Kronike bilježe i ispovjedničku službu profesora u pastoralu. Pred Božić, na Sv. Antuna, i još na neke dane, bogoslovi nisu imali predavanja jer su profesori ispovijedali. Evo jednog zgodnog primjera:

21. XII. 1959. Nije bilo škole radi toga što su Preč. gg. profesori bili zauzeti ispovijedati, jer je bio vašar u Đakovu.³⁵⁶

E. ČASOSLOV I BLAGOSLOVINE

1. Časoslov

Bogoslovi su do 1970. redovito išli nedjeljom i svetkovinama poslije podne u katedralu na kanoničke vespere (katkada je to bio matutin). Za svo to vrijeme u kronikama nedjeljom i blagdanima uvijek stoji »poslije podne vespere« ili »slobodno do vespera«. U sjemeništu su bogoslovi imali svoje molitve na latinskom koje su molili iz svoga molitvenika koji se zvao upravo *Preces*, a izdan je u Đakovu upravo kao bogoslovski molitvenik.³⁵⁷ Bili su to izvaci iz Brevijara. Međutim, u neke posebne dane molili su i dijelove Brevijara (tada latinski jezik nije bio upitan), pogotovo oni bogoslovi koji su bili pred ređenjem.³⁵⁸ I ostali su molili dijelove Brevijara u posebnim prigodama: za Veliki četvrtak,³⁵⁹ Veliki petak,³⁶⁰ Veliku subotu,³⁶¹ Uskrs,³⁶² Krist Kralj,³⁶³ Božić.³⁶⁴ Dijelove Brevijara bogoslovi su molili i nevezano uz veće blagdane.³⁶⁵ Kompletor (Povečerje), umjesto uobi-

³⁵⁵ Usp. D80-87, 97, 8. I. 1982. i, načelno, godine 1982-1987.

³⁵⁶ T59-62, 16, 21. XII. 1959.

³⁵⁷ *Preces matitinae et vespertinae in usum alumnorum seminarii diacovensis ad Virginem Immaculate Conceptam*, Diacovae, e Typographia dioecisana, 1916.

³⁵⁸ Usp. T 53-56, 76, 31. III. 1956.; T59-62, 12, 27. XI. 1959.; D65-66, 40, 27. XI. 1965.

³⁵⁹ Usp. D58-59, 40, 26. III. 1959.; T59-62, 14. IV. 1960.

³⁶⁰ Usp. T45-49, 9-10, 19. IV. 1946.; D58-59, 40-41; 27. III. 1959.; D58-59, 41, 28. III. 1959.; T59-62, 29, 15. IV. 1960.; T59-62, 52, 31. III. 1961.

³⁶¹ Usp. T45-49, 20, 5. IV. 1947.; T56-58, 16, 20. IV. 1957.; T59-62, 30, 16. IV. 1960.; T59-62, 52, 1. IV. 1961.

³⁶² Usp. T59-62, 30, 17. IV. 1960.

³⁶³ Usp. T56-58, 6, 28. X. 1956.

³⁶⁴ Usp. T56-58, 11, 24. XII. 1956.

³⁶⁵ Usp. T56-58, 31, 15. XII. 1957.; T56-58, 36, 16. II. 1958.; T56-58, 42, 20. IV. 1958.; D58-59, 11, 2. XI. 1958.; D58-59, 23, 26. XII. 1958.; D58-59, 23, 27. XII. 1958.; D58-59, 41, 30. III. 1959.; T59-62, 16, 25. XII. 1959.; T66-67, 4, 20. X. 1966.

čajene večernje molitve molio se svake nedjelje i blagdana i to iz *Liber usualis*.³⁶⁶ Naime, bogoslovi nisu imali Brevijare, jer su oni, jednostavno, bili veoma skupi. To su dobivali tek sa subdakonskim ređenjem. Nadalje, iako su ga molili iz *Liber usualis*, kompletor je ipak najčešće bio recitirani.

Od 1972. stupa na snagu novi Časoslov. U početku su bogoslovi imali ciklostilski izvadak Jutarnjih i Večernjih iz prvog tjedna psaltira, i to su onda redovito uzimali za Jutarnju i Večernju, s tim da su uzimali samo po jedan psalam ili hvalospjev, tako da su imali trotjedni ciklus. Samo su u posebnim prigodama uzimali oba psalma i hvalospjev.³⁶⁷ Godine 1975. dobili su cijeli Časoslov i redovito molili Jutarnju i Večernju, a Srednji čas i Službu čitanja 1979.³⁶⁸ Molitva Povečerja uvedena je 1981.³⁶⁹ Nedjeljom su psalmi bili barem dijelom pjevani.³⁷⁰

2. Blagoslovi

Godine 1974. zabilježen je blagoslov nove kapelice u potkrovlju³⁷¹ te blagoslov novih postaja križnoga puta u katedrali.³⁷² U starijim vremenima nekoliko puta se spominje blagoslov škapulara i primanje u bratovštinu škapulara.³⁷³ Pedesetih godina je ponovno uveden blagoslov kleričkog odijela uoči Bezgrešnog začeca:

U 6.30 bio je svečani pontifikalni blagoslov pod kojim je po prvi put uvedeno svečano blagoslivljanje kleričkog odijela. Odsada novaci neće

³⁶⁶ Usp. T 53-56, 76, 30. III. 1956.; T56-58, 40, 4. IV. 1958.; T59-62, 6, 7. X. 1959.; T59-62, 10. IV. 1960.; T59-62, 50, 5. III. 1961.; D65-66, 17. X. 1965.; D65-66, 24. X. 1965.; D65-66, 78, 6. II. 1966.; T66-67, 5, 23. X. 1966.; T66-67, 7, 27. XI. 1966.; D67-68, 17, 12. XI. 1967.; D67-68, 33, 10. III. 1968.; D67-68, 34, 17. III. 1968.; D68-70, 83, 5. X. 1969.; D69-70, 108, 12. IV. 1970.; D69-70, 108, 19. IV. 1970.; D69-70, 112, 17. V. 1970.

³⁶⁷ Usp. D74-75, 50, 24. XI. 1974.: »... kada su započele duhovne vježbe pod vodstvom P. Pribanić Vladimira, D. I. svečanim zazivom Duha Svetoga. Večernja molitva sa recitiranjem oba psalma i hvalospjeva, te pjevanjem »Veliča« i »Oče naš«. To vrijedi i za slijedeće dane.«

³⁶⁸ Jednog se dana molio Srednji čas, a drugoga Služba čitanja. Usp. D75-80, 190-191, 22. XI. 1979.

³⁶⁹ Usp. D80-87, 43, 12. I. 1981.

³⁷⁰ Usp. D70-72, 83, 10. I. 1972.; D72-73, 13, 21. XI. 1972.; D72-73, 21, 10. XII. 1972.; D72-73, 24, 17. XII. 1972.; D72-73, 44, 2. II. 1973.; D73-74, 16, 18. XI. 1973.; D73-74, 23, 8. XII. 1973.; D73-74, 96, 2. VI. 1974.; D74-75, 50, 24. XI. 1974.; D74-75, 79, 19. I. 1975.; D75-80, 146, 13. XI. 1978.; D75-80, 193, 16. XII. 1979.

³⁷¹ Usp. D73-74, 85, 14. V. 1974.

³⁷² Usp. D67-68, 35, 19. III. 1968.

³⁷³ Usp. T45-49, 8, 15. X. 1948.; T49-52,66; 2. II. 1952.; T56-58, 18, 21. V. 1957.; T59-62, 13, 6. XII. 1959.

nositi reverendu do Bezgrešnog začeca, kada će se obaviti svečani blagoslov.³⁷⁴

3. Svibanjske i listopadske pobožnosti i blagoslovi s Presvetim

Bogoslovi su imali večernji blagoslov u kapelici na sve veće blagdane (npr. Bezgrešno začecje, dan đakonskog ređenja). Koncem sedamdesetih godina bilo je uvedeno euharistijsko klanjanje, koje se završava blagoslovom svake druge nedjelje.³⁷⁵ Svibanjske i listopadske pobožnosti bile su sastavljene od pobožnosti Mariji i euharistijskog klanjanja i blagoslova. Svibanjske pobožnosti započinjale su 30. travnja:

30 IV.: Svibanjska pobožnost započima. Na kor se ide 5 časova³⁷⁶ prije 6½. Na prvoj i zadnjoj večernjici, zatim svakog sveca, nedjelje i subote je cijela asistencija, inače po 2 akolite.³⁷⁷

I najstarija poslijeratna kronika precizno određuje:

Svibanjske pobožnosti su počele jučer svečanim blagoslovom. Isto tako svečana asistencija ide u samostan. Preko tjedna je obični blagoslov sa turiferima, osim nedjelje, utorka i četvrtka, tada je svečana asistencija. Svibanjske pobožnosti uvijek započinjaju 30. IV.. Isto tako u samostanu. To je napisano znanja i ravnanja radi za slijedeće duktere da znaju proglasiti, da je u ½7 blagoslov.³⁷⁸

Sve kronike, gotovo svakodnevno, u svibnju navode kako je navečer svibanjska pobožnost, tj. blagoslov.³⁷⁹ Na tim su pobožnostima propovijedali bogoslovi treće godine.³⁸⁰

Listopadske pobožnosti su iste kao i svibanjske, samo što se na početku zajednički moli krunica:

³⁷⁴ T53-56, 67-68, 8. XII. 1955. Usp. još: T56-58, 10, 7. XII. 1956.

³⁷⁵ D75-80, 90, 11. XII. 1977. Treća adventska. (...) U 18.30 blagoslov za sve. Ovo će biti svake druge nedjelje. Usp. npr. još: D75-80, 129, 11. VI. 1978.

³⁷⁶ Tj. 5 minuta (op. a.)

³⁷⁷ T07, 29.

³⁷⁸ T45-49, 12-13, 1. V. 1946. I najstarija kronika u svojoj ispravci naglašava da su večernjice svečanije četvrtkom i nedjeljom, jer ranije započinju, usp. T07, 28.

³⁷⁹ Evo samo nekoliko referenci: T45-49, 23, 1. V. 1947.; T53-56, 21, svibanj 1954.; T 53-56, 79, 1. V. 1956.; D68-70, 63, 31. V. 1969.; D80-87, 66, 5. V. 1981.

³⁸⁰ Usp. npr. D75-80, 121, 12. V. 1978.

Kroz cijeli listopad obavlja se pobožnost sv. krunice i to u 6 h 40 min naveče, osim onih dana kada se obavlja u katedrali.³⁸¹

Kasnije kronike redovito spominju listopadsku pobožnost, s time da je nedjeljom, kao prvog i zadnjeg dana, bio svečani blagoslov.³⁸²

4. Posveta Kristu Kralju, posveta Srcu Isusovu, posveta Srcu Marijinu

U teškim vremenima bogoslovi su žarko molili da ih Bog zaštiti od zla. Tako su bogoslovi 1947. obnovili posvetu Kristu Kralju pred Presvetim.³⁸³ Posvetili su se i Srcu Isusovu 1945.,³⁸⁴ što su redovito obnavljali.³⁸⁵ Osobito je svečano bilo o desetoj obljetnici posvete:

Ove godine se navršava desetgodišnjica posvete naše zajednice Presv. Srcu. To smo nastojali što svečanije proslaviti taj dan. Ujutro je bila svečana sv. Misa, a navečer je trebao biti pontifikalni blagoslov kojeg je trebao držati preuzv. Rektor, međutim, on se razbolio, pa je blagoslov i obnovu posvete imao vlč. spiritual. Obrede je pratilo lijepo pjevanje.³⁸⁶

Sljedeće je godine, u sklopu pučkih misija u Đakovu, biskup posvetio cijelu Biskupiju Srcu Isusovu.³⁸⁷

Đakovačko je sjemenište posvećeno i Prečistom Srcu Marijinu 8. XII. 1951.:

Na blagoslovu u 17.30 h obavili smo posvetu preč. Srcu Marijinu, a kongregacionisti obnovili svoju.³⁸⁸

Dan kasnije, u nedjelju 9. XII. 1951., biskup je posvetio cijelu Biskupiju Srcu Marijinu:

---

³⁸¹ T07, 4.

³⁸² Evo samo nekoliko referenci: T53-56, 32, 16. X. 1954.; D67-68, 8, 8. X. 1967.; D70-72, 62, 1. X. 1971.; T59-62, 39, 2. X. 1960.; T66-67, 3, 9. X. 1966.; T66-67, 5, 31. X. 1966.; T66-67, 6, 2. XI. 1966.; D67-68, 12, 31. X. 1967.; D68-70, 5, 2. X. 1968.; D70-72, 8, 18. X. 1970. D70-72, 69, 31. X. 1971. Jednako tako izvješćuju kronike D74-75 i D75-80.

³⁸³ Usp. T45-49, 5, 26. X. 1947.

³⁸⁴ Kako to svjedoči niže navedeni zapis iz 1955. koji govori o desetoj obljetnici.

³⁸⁵ Usp. T49-52, 6, 13. XI. 1949.; T49-52, 27, 13. XI. 1950.; T49-52, 59, 12. XI. 1951.; T49-52, 59, 13. XI. 1951.; T49-52, 60, 20. XI. 1951.; T53-56, 36, 14. XI. 1954.; T 53-56, 8, 13. XI. 1956.; D67-68, 17, 12. XI. 1967.

³⁸⁶ T53-56, 63-64, 13. XI. 1955.

³⁸⁷ Usp. T 53-56, 75, 23. III. 1956.

³⁸⁸ T49-52, 62, 8. XII. 1951. Za tu posvetu su bogoslovi imali i pripravu, usp. T49-52, 11, 7. I. 1950.

Danas se zbio povijesni događaj u biskupiji. Preuzvišeni gosp. Biskup Msgr. Stjepan Bäuerlein posvetio je cijelu biskupiju, iza svečanog pontifikala, prečistom Srcu Marijinu. Bilo je dosta svijeta, a i svi su bogoslovi bili u katedrali.³⁸⁹

Ta je posveta imala i trodnevnicu kao pripravu³⁹⁰ i oktavu. Kroz cijelu oktavu posvete bila je pjevana misa i blagoslov.³⁹¹ Posveta Biskupije se kasnije obnavljala.³⁹²

5. Instalacije

Nakon smrti biskupa Akšamovića, biskup Bäuerlein je 13. XII. 1959. instaliran za rezidencijalnog biskupa:

Instalacija Preuzv. g. Biskupa Stj. Bäuerleina za rezidencijalnog biskupa. Deveti rez. biskup đak. biskupije. Raspored: u 10 h dolazak u sakristiju u katedralu. Čitanje bule imenovanja svećenicima. Poklon svećenika. Govor bisk. svećenicima. Sve kod trona. Zatim polazak oltaru. Čitanje bule vjernicima i govor preuzvišenog vjernicima. Iza toga svečani Pontifikal.³⁹³

Kronike spominju još tri instalacije. Osobito je zanimljiva prva:

U 10 sati u katedrali je bila instalacija apostolskih protonotara: msgr. Rudolfa Šverera i msgr. Adama Žabarovića, župnika iz Zemuna. To je obavljeno uz veliku pompu, kako to u takvim zgodama biva (Neka se pročitaju dekreti), a iza toga je msgr. Šverer, prelat i kanonik, ravnatelj biskupske kancelarije služio svečani pontifikal pod mitrom.³⁹⁴

Instalacija kanonika spominje se samo jedanput,³⁹⁵ što je i razumljivo, jer to obično biva uoči Petrova, kada kroničari, u pravilu, ne vode kroniku. Jedanput je spomenuta i instalacija đakovačkog župnika.³⁹⁶

³⁸⁹ T49-52, 62, 9. XII. 1951.

³⁹⁰ Usp. T49-52, 61, 5. XII. 1951.

³⁹¹ Usp. T49-52, 62, 15. XII. 1951.

³⁹² Usp. T53-56, 12, 8. XII. 1953.; T53-56, 75, 24. III. 1956.

³⁹³ T59-62, 14-15, 13. XII. 1959.

³⁹⁴ T59-62, 51, 12. III. 1961.

³⁹⁵ Usp. D73-74, 62-63, 6. IV. 1974.

³⁹⁶ Usp. D80-87, 295, 3. XI. 1985.

6. Hodočašća

Kronike spominju hodočašća vjernika u katedralu,³⁹⁷ pogotovo povodom stote obljetnice njezine posvete. Te 1982. godine dolazile su različite skupine, npr. mladi, vjernici Mađari, zatim skupine vjernika po dekanatima i sl.³⁹⁸

Za nas će svakako biti najzanimljivije zavjetno hodočašće bogoslova u Dragotin. Naime, nakon što je zatvoreno i splitsko sjemenište i bogoslovija, postalo je jasno da se ista opasnost nadvija i nad đakovačko sjemenište i bogosloviju. Otuda zamisao da se sjemenište na poseban način stavi pod nebesku zaštitu. Evo prvog zapisa o tome:

11. X. 1956. Materinstvo B. D. Marije.³⁹⁹ To je od ove godine sjemenišni zavjetni dan. Poglavari su se u svoje i svih bogoslova ime zavjetovali da će svi zajedno poći na taj dan na hodočašće jednom Marijinom svetištu. Danas smo išli u Dragotin. Išli su svi bogoslovi osim bolesnika. Od poglavara su bili oba prefekta i vlč. duhovnik. Ustajanje je bilo u 5 h. Zatim u kapelici zajednička jutarnja molitva i razmatranje, a u 6.15 polazak na hodočašće u Dragotin. Tamo smo imali svečanu sv. Misu, a prije sv. Mise je vlč. Radielović imao bogoslovima prigodnu propovijed. Išlo se pokornički, bez hrane, a putem se po grupama molila zajednička krunica. Vratili smo se oko 13 h. Kao završetak ovog hodočasničkog dana bio je pontifikalni blagoslov preuzv. gosp. Matije Zvekanovića, subotičkog biskupa. Tom zgodom je preuzvišeni imao kratku alokuciju bogoslovima. Studij je započeo skripturom u 16.30.⁴⁰⁰

Kako je opasnost očito bila veoma velika, zavjet se »pojačao«:

13. XI. 1956. Danas je počela i devetnica Majci Božjoj u vezi sa zavjetom naših poglavara (vidi 11. X.; Materinstvo BDM). Devetnica se obavlja svaki mjesec od 13.-22., a sastoji se u tome da svi bogoslovi zajednički mole sv. krunicu u kapelici. Vrijeme se odredi prema prilikama.⁴⁰¹

---

³⁹⁷ Usp. D75-80, 181, 10. VI. 1979.

³⁹⁸ Usp. npr. D80-87, 113-114, 3. V. 1982.; D80-87, 116, 16. V. 1982.; D80-87, 121, 20. VI. 1982.

³⁹⁹ Blagdan se do reforme slavio 11. X. Uveo ga je Pio XI. 1931. kao spomen na tisućpetstotu obljetnicu Efeškog sabora. To je, inače, krivi datum zaključenja Efeškog sabora 341. godine. Ovaj je blagdan 1751. za područje Portugala odobrio Benedikt XIV. Toga je dana Ivan XXIII. htio otvoriti 2. vat. sabor. Danas se slavi 1. siječnja.

⁴⁰⁰ T56-58, 4, 11. X. 1956.

⁴⁰¹ T 53-56; 8, 13. XI. 1956.

Međutim, samo se još 1958. hodočastilo toga dana, 11. X., inače redovito 13. svibnja i 13. listopada (datumi vezani uz ukazanja u Fatimi). Tri je puta dan hodočašća pomaknut kada je 13. pao nedjeljom,⁴⁰² iako to nije bilo pravilo.⁴⁰³ Rijetko se događalo da je dan hodočašća pomaknut (npr. s nedjelje na drugi radni dan, jer su bogoslovi bili obvezani nedjeljom ići na konventual u katedralu). Kroničari su redovito opširno opisivali te dane i tijek hodočašća. Na hodočašće se išlo ukoliko su to dopuštale vremenske prilike.⁴⁰⁴ Bogoslovi su polazili ujutro oko 7.30, a u Dragotinu je onda bila misa u 10 ili u 10.30. Redovito su se vraćali na ručak kući, a koji puta (pogotovo kasnijih godina) ručak je bio u Dragotinu. Navečer je redovito bio blagoslov. Dva puta je zabilježeno da hodočašće nije bilo u Dragotinu: umjesto toga išlo se na izlet i hodočašće u Mariju Bistricu⁴⁰⁵ i u Marija Jud, u Mađarsku.⁴⁰⁶ Donosimo nekoliko zanimljivijih zapisa, pogotovo iz ranijih godina:

11. X. 1958. Materinstvo BDM. To je konkretno ove godine zavjetni dan našeg sjemeništa. Poglavari su se u svoje ime i u ime svih bogoslova zavještovali da će hodočastiti svake godine jednom Marijinom svetištu. Danas išli smo u Dragotin. Ustajanje u 5.30. Zatim u kapelici u 6 jutarnja molitva i zajedničko razmatranje. U 7h polazak u Dragotin. Tamo je bila sv. misa u 9.30. Bogoslovi su pjevali Hallerovu Misu. Iza sv. Mise vlč. duhovnik je rekao divnu propovijed. Oko 11 sati krenuli smo za Trnavu, gdje je bio ručak i odmor. Oko 14,30 krenuli smo kući – u sjemenište. Išlo se u Dragotin u duhu pokore (jer nije bilo doručka) bez hrane. Putem se molila krunica i pjevale Marijine pjesme. Većina se vratila u sjemenište oko 17.40. Imali smo kao završetak hodočašća svečani blagoslov, bez krunice.⁴⁰⁷

I sljedećih je godina hodočašće bilo izrazito pokorničko:

13. X. 1959. Tradicionalno hodočašće u Dragotin. Ustajanje u 5.30. Pod razm. sv. Misa, pod kojom su se pričestili oni, koji su slabi i koji ne će izdržati do dva sata natašte. Polazak u 7.15 h. Tamo smo stigli u 9 h. Sve-

⁴⁰² Usp. D68-70, 6-7, 14. X. 1968.; D80-87, 213, 16. V. 1984.; D80-87, 290, 12. X. 1985.

⁴⁰³ Dva puta je zabilježeno da se išlo i nedjeljom: T59-62, 94, 13. V. 1962.; D75-80, 177, 13. V. 1979.

⁴⁰⁴ Ipak, tek se nekoliko puta dogodilo da je hodočašće otkazano (usp. npr. D80-87, 82, 13. X. 1981.). Bogoslovi su išli i po blatu, a koji puta su i pokisli.

⁴⁰⁵ Usp. D80-87, 171, 13. V. 1983.

⁴⁰⁶ Usp. D80-87, 344, 13. V. 1986.

⁴⁰⁷ D58-59, 5, 11. X. 1958.

čana Misa u 9.40 h koju je imao vlč. Petek Anton. Propovijed je imao vlč. Baković A. Naroda je bilo jako malo jer nije bilo najavljeno na vrijeme. Pjevali smo Homerleinovu Misu; Ave Maris stella i Caro mea. Poslije sv. Mise smo otpjevali nekoliko Marijinih pjesama i izmolili tri Očenaša, Zdravo Marijo i Slava Ocu za naše sjemenište, poglavare i braću. Povratak u 11.15. Kući smo stigli u 13. U 13.30 ručak. (...) U 17 h skriptura i studij s velikim blagoslovom.⁴⁰⁸

13. X. 1960. Tradicionalno hodočašće u Dragotin. Četvrtak. Ustajanje u 6 sati. Polazak u 7.30. Ovih dana padala je kiša i blato je svuda. Ujutro rano je također padalo. Preč. rektor je ipak odlučio da pođemo. Licej je otišao malo naprijed, teologija za njima. Separacije tom prilikom nije bilo (...) Tihu sv. Misu, pod kojom je bila pričest bogoslova imao je p. R. Grafenauer D. I. Zatim je bila svečana sv. Misa koju je služio preč. rektor. Sve je završilo u 12.5 sati. Kad smo izašli iz crkve, kiša je padala. Započela je jurnjava kako tko zna da što prije stignemo kući. Pokisli i blatni ipak smo svi stigli. Ručak u 14.15 Odmor do 17, a onda redoviti studij. Pod svečanom sv. Misom propovijedao je p. Grafenauer. Govorio je o fatimskoj Gospi i aktualnosti ove godine 1960. i ovoga datuma 13. X. Naglašena je žrtva i molitva, a to za bogoslove znači: molitva, studij i međusobna ljubav. Ovo hodočašće je radi zavjeta, a ujedno i u zadovoljštinu za grijeh svijeta i da ispunimo dalekosežne želje i namjere blažene Gospe iz Fatime. I doista je bila zadovoljština jer je pokore bilo dosta!⁴⁰⁹

Iz kronika se iščitava da su bogoslovi, uza sav napor, rado išli na hodočašće u Dragotin. Toga dana ne bi vrijedila separacija između licejaca i bogoslova. Bilo je, i za naše današnje pojmove, neobičnih razloga zbog kojih neki poglavari nisu mogli ići u Dragotin:

13. X. 1979. Subota. Hodočašće u Dragotin – tradicionalno. Svi su išli. Ovoga puta je bilo manje poglavara. Razlog je jedan: NNNI⁴¹⁰ i ima i drugih.⁴¹¹

Kasnija su hodočašća možda bila manje »pokornička«, u doslovnom smislu, ali su svakako bila ispunjena pobožnošću i mladenačkim raspoloženjem:

---

⁴⁰⁸ T59-62, 7-8, 13. X. 1959.

⁴⁰⁹ T59-62, 40, 13. X. 1960.

⁴¹⁰ »Ništa nas ne smije iznenaditi« – naziv za vježbu civilne zaštite, na koju su neki poglavari morali ići.

⁴¹¹ D75-80, 185-186, 13. X. 1979.

13. X. 1984. Subota. Naše tradicionalno hodočašće u Dragotin Gospi Dragotinskoj. Ove smo godine nekako spontano išli u većim grupama, a ne kao ranije po dvojica-trojica. Putem smo pjevali marijanske pjesme, duhovne šansone... a ponešto i svjetovnog. Svi smo doista osjetili duh zajedništva, vedrine, radosti i optimizma – a to se samo u ovakvoj jednoj sredini može doživjeti. Svečanu Misu predvodio je Rektor uz koncelebraciju prof. Škalabrina, prof. Tomića, Prefekta i duhovnika koji je propovijedao! Večeras nije bila krunica (jer smo je putem u Dragotin molili), nego je bio svečani blagoslov (s prvim dijelom koji je bio marijanski).⁴¹²

13. X. 1986. Lijep dan omogućio nam je da nesmetano hodočastimo u Dragotin Gospi. Ustajanje je bilo u 7.30. Svečana misa u Dragotinu počela je u 10.00 sati. Predvodio je o. rektor, propovijedao duhovnik, a u asistenciji su bili najstariji. Sve je prošlo u lijepom i duhom prožetom raspoloženju. Ručak (tradicionalno grah i palačinke) bio je u 13 sati. Poletni bogoslovi i gimnazijalci odigrali su potom i nogometnu utakmicu. Rezultat je potakao bogoslove da se zamisle, ili pak da žale zbog svoje prohujale mladosti. Velika šetnja je bila do 17.00. U 18.00 sati bio je svečani blagoslov, bez krunice, jer svi smo je ugl. molili na hodočašću. U 21.20 većina je bila pred malim ekranom, jer raspjevane ptice nisu ušutjele ni nakon 3. epizode. Ovo je bila 4. epizoda (radi se o seriji »Ptice umiru pjevajući«, op. a.).⁴¹³

Ovo je hodočašće sačuvano sve do naših dana. U jesenskom terminu toga dana nema škole, pa na hodočašće idu svi studenti, svećenički kandidati i laici.⁴¹⁴

7. Prvi petak i Prva subota

U sjemeništu se redovito slavi prvi petak u mjesecu, posvećen štovanju Srca Isusova. Tom prigodom su bogoslovi imali svečanu misu zajedno s gi-

⁴¹²D80-87, 224-225, 13. X. 1984.

⁴¹³D80-87, 361-362, 13. X. 1986.

⁴¹⁴Za hodočašće u Dragotin, osim navedenih zapisa, usp. još: T56-58, 18, 13. V. 1957.; T56-58, 26, 13. X. 1957.; D58-59, 48, 13. V. 1959.; T59-62, 55, 13. V. 1961. T59-62, 64, 13. X. 1961.; T59-62, 94, 13. V. 1962.; D65-66, 16, 13. X. 1965.; D65-66, 124-125, 13. V. 1966; T66-67, 4, 13. X. 1966.; T66-67, 21, 13. V. 1967.; D67-68, 8-9, 13. X. 1967.; D67-68, 48-49, 13. V. 1968.; D68-70, 6-7, 14. X. 1968.; D68-70, 55, 13. V. 1969.; D68-70, 85, 13. X. 1969.; D69-70, 111, 13. V. 1970.; D70-72, 7, 13. X. 1970.; D70-72, 46, 13. V. 1971.; D70-72, 65, 13. X. 1971.; D70-72, 91, 13. V. 1972.; D73-74, 7, 13. X. 1973.; D73-74, 85, 13. V. 1974.; D74-75, 116, 13. V. 1975.; D75-80, 46, 13. X. 1976.; D75-80, 69, 13. V. 1977.; D75-80, 79, 13. X. 1977.; D75-80, 121, 13. V. 1978.; D75-80, 136, 13. X. 1978.; D75-80, 177, 13. V. 1979.; D80-87, 27, 13. X. 1980.; D80-87, 68, 13. V. 1981.; D80-87, 115, 13. V. 1982.; D80-87, 126, 13. X. 1982.; D80-87, 183, 13. X. 1983.; D80-87, 213, 16. V. 1984.; D80-87, 274, 13. V. 1985.; D80-87, 290, 12. X. 1985.

mnazijalcima.⁴¹⁵ Prva je subota posvećena molitvi za svećenička i redovnička zvanja, što se redovito obilježavalo, osobito od 1978. Misa je toga dana navečer u katedrali:

Prva subota. Sv. Misa navečer u katedrali. Molitva za sveć. zvanja (...) Najprije je bila sv. Krunica koju je predvodio vlč. Ivan Šešo sa tri đakona. Dvije desetke su molile č. sestre svojim pobožnim glasom. Sv. Misu je predvodio vlč. Šešo uz koncelebraciju vlč. Strgara i vlč. Bernatovića.⁴¹⁶

Od 1985. u katedrali se na poseban način obilježava svaka prva nedjelja u mjesecu. Naime, toga dana se po starom sustavu u cijeloj biskupiji prikupljala milostinja za sjemenište. Bogoslovi su, dakle, u katedrali skupljali milostinju, čitali misna čitanja i molitvu vjernika:

Prva nedjelja došašća (...) Na misama u 8, 9, 10.30 i 18.00 bogoslovi su čitali čitanja, molitvu vjernika i potpomagali pjevati i svirati. Ovako će biti svake 1. nedjelje u mjesecu koja je u znaku sjemeništa.⁴¹⁷

8. Trodnevnice i devetnice

Od 1967. u katedrali se posebno obilježava nedjelja Dobroga Pastira, kojoj prethodi *trodnevnic*a za *duhovna zvanja*. Prvoga dana liturgiju animiraju bogoslovi, drugoga dana sestre sv. Križa, a trećega dana đakovačka mladež pod vodstvom svoga kapelana.

Trodnevnica za *duhovna zvanja*. (...) U 17 h imali smo pjevanje za sv. Misu koju smo danas prvi dan trodnevnice imali mi bogoslovi i koju je predvodio o. Rektor u koncelebraciji s o. duhovnikom i profesorima. Prigodnu propovijed imao je đakon Poša o većem zalaganju i molitvi za *duhovna zvanja*. Duspara je imao na početku uvod, a đakon Pavlović uvod u čitanja. Za vrijeme pričesti četvorica bogoslova izvodili su šansone *duhovnih pjesama* te isto tako nakon sv. Mise oko dvadesetak minuta. To su bili

⁴¹⁵ Usp. npr.: T59-62, 13, 4. XII. 1959.; T59-62, 66, 3. XI. 1961.; D65-66, 120, 6. V. 1966.; T66-67, 13, 3. II. 1967.; D67-68, 47, 3. V. 1968.; D68-70, 47, 2. V. 1969.; D69-70, 93, 2. I. 1970.; D69-70, 101, 6. III. 1970.; D70-72, 2. IV. 1971.; D73-74, 5, 5. X. 1973.; D73-74, 28, 4. I. 1974.; D74-75, 61, 6. XII. 1974.; D75-80, 4, 3. X. 1975.; D75-80, 29, 5. III. 1976.; D75-80, 83, 4. XI. 1977.; D75-80, 97, 3. II. 1978.; D75-80, 112, 7. IV. 1978.; D80-87, 53, 6. III. 1981. Jednako se tako bilježi svećana misa za prvi petak i u razdoblju 1982.-1987.

⁴¹⁶ D75-80, 97, 4. II. 1978. Usp. još: D75-80, 110, 1. IV. 1978.; D75-80, 164, 3. II. 1979.; D75-80, 172, 7. IV. 1979.; D80-87, 20, 7. VI. 1980.; D80-87, 48, 7. II. 1981.; D80-87, 53, 7. III. 1981.; D80-87, 7. XI. 1981. jednako se tako redovito bilježi spomen prve subote i u razdoblju 1982.-1987.

⁴¹⁷ D80-87, 301, 1. XII. 1985.

Pažin Zvonko, Jerković Marko, Janković Anto i Vrbanić Andrija. Uz njih izmjenično govorili su o svom zvanju Mihaljević Nikola, Duspara Jozo i Kraljević Nikola. Bilo je zanimljivo i narod je dosta pažljivo slušao.⁴¹⁸

Naravno, sama se nedjelja Dobrog Pastira posebno slavila na konventualnoj misi, a toga je dana na misi u 9 sati znao propovijedati jedan od đakona.⁴¹⁹ Za nedjelju Dobrog Pastira bogoslovi su od 1969. počeli pohađati župe gdje su sa svojim poglavarima animirali i vodili misu i tako »propagirali« duhovna zvanja. Kasnije je takav pastoralni pohod bogoslova pojedinim župama bio uobičajen i u drugo vrijeme. Tako su skupine bogoslova išle voditi godišnje euharistijsko klanjanje po župama, ili su pomagali u pjevanju na Cvjetnicu i sl. Tako je npr. zabilježeno da je 1973./74. svake nedjelje jedna skupina bogoslova išla u pastoralni pohod na neku župu.⁴²⁰

Od 1946. do 1971. održavala se i *devetnica prije Duhova*, koja se redovito uklapa u uobičajene svibanjske pobožnosti:

Devetnica Duhu Svetom. Isti dan završena je devetnica na čast Duhu Svetome. Za vrijeme cijele devetnice bio je običan marijanski blagoslov, samo kada bude izloženo Otajstvo svećenik moli 3 Očenaša, Vjeronanje, zatim se pjeva himan »Veni Creator Spiritus« sa prikladnom molitvom. Ostali dio blagoslova kao obično.⁴²¹

Godine 1947. i 1948. spominje se *devetnica u čast Srca Isusova*, koja se uklapa u svibanjske pobožnosti.⁴²²

⁴¹⁸ D75-80, 114, 13. IV. 1978. Bilježimo još neke dane trodnevnice: T66-67, 18, 6. IV. 1967.; D67-68, 43, 26. IV. 1968.; D69-70, 107, 9. IV. 1970.; D70-72, 43, 29. IV. 1971.; D73-74, 78, 2. V. 1974.; D73-74, 79, 3. V. 1974.; D74-75, 105, 17. IV. 1975.; D75-80, 38, 6. V. 1976.; D75-80, 38, 7. V. 1976.; D75-80, 38, 8. V. 1976.; D75-80, 67, 28. IV. 1977. D75-80, 67, 29. IV. 1977.; D75-80, 67, 30. IV. 1977.; D75-80, 114, 14. IV. 1978.; D75-80, 114, 15. IV. 1978.; D75-80, 176, 3. V. 1979.; D75-80, 176, 4. V. 1979.; D75-80, 176, 5. V. 1979.; D80-87, 13, 24.-26. IV. 1980.; D80-87, 111, 29. IV. 1982.; D80-87, 112, 1. V. 1982.; D80-87, 166, 21. IV. 1983.; D80-87, 212, 10. V. 1984.; D80-87, 335, 17. IV. 1986.; D80-87, 336, 20. IV. 1986.

⁴¹⁹ Usp. D67-68, 44-45, 28. IV. 1968.; D75-80, 68, 1. V. 1977.; D75-80, 176, 6. V. 1979.; D80-87, 13, 27. IV. 1980.; D80-87, 167, 24. IV. 1983.

⁴²⁰ Evo samo nekih referenci: D68-70, 42, 17. IV. 1969.; D68-70, 4. V. 1969.; D68-70, 58, 18. V. 1969.; D68-70, 64, 1. VI. 1969.; D70-72, 22, 16. I. 1971.; D73-74, 14, 11. XI. 1973.; D75-80, 10, 9. XI. 1975.; D75-80, 67, 24. IV. 1977.; D75-80, 85, 19. XI. 1977.; D75-80, 141, 29. X. 1978.; D75-80, 147, 19. XI. 1978.; D75-80, 148, 25. XI. 1978.; D75-80, 150, 3. XII. 1978.; D80-87, 209, 8. IV. 1984.

⁴²¹ T45-49, 17, 8. VI. 1946. Usp. također: T45-49, 14, 15. V. 1948.; T49-52, 16, 19. V. 1950.; T49-52, 44, 4. V. 1951.; T59-62, 33, 27. V. 1960.; D70-72, 48, 21. 5. 1971.

⁴²² Usp. T45-49, 26, 4. VI. 1947.; T45-49 26. V. 1948.

Uoči svetkovine *Bezgrešnog začeca BDM* u sjemeništu se održavala devetnica od 1950.:

Počinje devetnica u čast Bezgrešne. Mole se litanije lauretanske, sa pripadnim molitvama i za Imakulatu iz molitvenika *Sursum corda* – pod adoracijom iza ručka.⁴²³

Od 1953. bila je to trodnevica, i to u katedrali:

Večeras je počela trodnevica u katedrali za B. Začeca. Prvi dan su program priredila djeca đakovačka, i to uz prisustvovanje Marijine slike koja putuje po Đakovu, od kuće do kuće. Sljedeći dan program imaju pjevački zborovi, a završetak i krunu svemu daju bogoslovi.⁴²⁴

Trodnevica je opet bila u kapelici,⁴²⁵ da bi se opet prešlo na devetnicu:

U 18.30 blagoslov u okviru devetnice za Bezgrešno začeca Bl. Dj. Marije. Ove će godine svaki dan kroz devet dana propovijedati jedan od redenika. Tema slobodna. Devetnicu će držati o. rektor Msgr. Kazimir Kelić. Danas propovijeda Petar Aračić.⁴²⁶

Godine 1951. i 1957. zabilježena je *devetnica za Božić*, bez posebnog opisa,⁴²⁷ a 1974. devetnica za misije.⁴²⁸

U posebno dramatičnim okolnostima bogoslovi su imali *devetnicu za sjemenište* u listopadu 1959. Naime, nakon što su 5. listopada u istražni zatvor odvedeni Kos, Prepunić, Kopic i još neki bogoslovi, postojala je realna opasnost da cijelo sjemenište bude zatvoreno:

16. X. 1959. Uz savjet subraće starijih tečajeva započeli smo devetnicu za sjemenište. Ona se moli za vrijeme pohoda u podne i to: Litanije sv. Josipa i prigodna molitva. Završit ćemo je pred blagdan Krista Kralja.⁴²⁹

---

⁴²³ T49-52, 29, 29. XI. 1950. Usp. također: T49-52, 60, 29. XI. 1951.

⁴²⁴ T53-56, 38, 5. XII. 1954. Usp. također: T53-56, 12, 8. XII. 1953.

⁴²⁵ Usp. T53-56, 67, 5. XII. 1955.; T59-62, 13, 6. XII. 1959.

⁴²⁶ D68-70, 11, 29. XI. 1968. Usp. još neke zapise: D69-70, 89, 30. XI. 1969.; D70-72, 17, 29. XI. 1970.; D70-72, 17, 2. XII. 1970.; D74-75, 58, 1. XII. 1974.; D75-80, 88, 5. XII. 1977.; D80-87, 300, 29. XI. 1985.

⁴²⁷ Usp. T49-52, 62, 16. XII. 1951.; T56-58, 31, 16. XII. 1957.

⁴²⁸ Usp. D74-75, 15, 11. X. 1974.

⁴²⁹ T59-62, 8, 16. X. 1959.

9. Molitva za jedinstvo kršćana

Od 1956. do 1986. redovito se bilježi Svjetska molitvena osmina za jedinstvo kršćana. Sastojala se bilo od litanija, euharistijskog klanjanja i blagoslova, grkokatoličke liturgije, nastupa jedne operne pjevačice, itd.⁴³⁰

10. Sprovodi

U nekoliko prigoda kroničari su zapisali sprovod biskupa i nekih svećenika. Najopširnije je opisan sprovod biskupa Akšamovića:

T59-62, 67, 10. X. 1959. Pogreb Preuzvišenog Dr. Antuna Akšamovića. 8...) Imali smo recitirani requiem za pokojnika, koji je imao vlč. Boris Gombarović. U 9h Pont. requiem, koji je imao Preuzv. Dr. Šeper, nadbiskup i koadjutor zagrebački. Bilo je devet biskupa: Dr. Šeper, Mons Vork, ljubljanski; Mons. Burić, senjski; vladika Bukatko, križevački; dr. Lach, pom. zagrebački; Dr. Smiljan Čekada, skopski; Dr. Petar Čule, mostarski; Zvekanović, subotički; Mons. Bäuerlein, đak. Poslije pontifikala održao je govor Dr. Ivo Rogić, prof. Zatim su petorica biskupa imali odrešenje (vladika na staroslav.). Iza toga je Dr. Smiljan Čekada imao govor. Neposredno iza govora krenula je žalobna povorka van po trgu. Putem je svirala vatrogasna glazba Đakova. Išlo se uz dvor prema sjemeništu, kraj kurije prema Šipsu⁴³¹ i tu zaokrenula prema kripti. Bilo je petnaest vijenaca. Sprovod je vodio nadbiskup koadjutor. Bogoslovi su na grobu pjevali latinsku pjesmu: »Ecce quomodo moritus justus« od:⁴³² Bilo je šezdesetak svećenika, možda i više. Lijes su nosila šestorica bogoslova. Svijeta je bilo nekoliko hiljada.⁴³³

Zapisan je sprovod kanonika Ivana Sečkara,⁴³⁴ prof. Josipa Štimeca,⁴³⁵ đakovačkog župnika u miru Josipa Ivića,⁴³⁶ Marka Marijanovića,⁴³⁷ Nikole

⁴³⁰ Usp. T 53-56, 71, 18. I. 1956.; T 53-56, 72, 24. I. 1956.; T56-58, 13, 18. I. 1957.; T56-58, 34, 20. I. 1958.; D58-59, 27, 18. I. 1959.; T59-62, 20, 18. I. 1960.; D74-75, 78, 18. I. 1975.; D75-80, 94, 18. I. 1978.; D75-80, 161, 21. I. 1979.; D80-87, 99, 24. I. 1982.; D80-87, 147, 25. I. 1983.; D80-87, 247, 19. I. 1985.; D80-87, 314, 22. I. 1986.; D80-87, 315, 25. I. 1986.

⁴³¹ To je prodavaonica na uglu, na početku korza, preko puta današnjeg dijecezanskog muzeja.

⁴³² Ostalo je prazno mjesto gdje je trebalo nadopisati ime skladatelja.

⁴³³ T59-62, 67, 10. X. 1959. Usp. još: T59-62, 6, 7. X. 1959.; T59-62, 6, 8. X. 1959.; T59-62, 6, 9. X. 1959.

⁴³⁴ Usp. T59-62, 90, 1. IV. 1962.; T59-62, 90, 2. IV. 1962.

⁴³⁵ Usp. D75-80, 110, 30. III. 1978.

⁴³⁶ Usp. D75-80, 142, 30. X. 1978.

⁴³⁷ Usp. D75-80, 153, 12. XII. 1978.

Bogdanića, župnika iz Bapske,⁴³⁸ bogoslova Bele Kobodića,⁴³⁹ prof. Mate Petrovića⁴⁴⁰ i Josipa Šlogara.⁴⁴¹ Sahrana biskupa Bäuerleina bila je u kolovozu 1973., kada duktor nije vodio kroniku.

TREĆI DIO: SJEMENIŠNI ŽIVOT OBILJEŽEN LITURGIJOM

1. »Veni Sancte«

Početak svake akademske godine bio je obilježen zazivom Duha Svetoga (»Veni Sancte«). U razdoblju koje obrađujemo, uvijek je bilo upriličen u sjemenišnoj kapelici: prije ili poslije mise. Redovito je to bilo povezano s pobudnim nagovorom biskupa, koji je desetak godina bio ujedno i rektor.⁴⁴² Inače je biskup, kad god je to bilo moguće, vodio misu ili barem zaziv Duha Svetoga.⁴⁴³ Kroničar bilježi da je 1950. zaziv Duha Svetoga prvi puta pjevan na hrvatskom jeziku.⁴⁴⁴ Kada je bilo moguće, tom se prigodom služila zavjetna misa Duhu Svetom.⁴⁴⁵ Koji puta je zaziv Duha Svetoga bio na koncu duhovne obnove koja je bila na početku nove akademske godine.⁴⁴⁶

2. Jubilarne proslave

Obljetnice sjemeništa. Kroničari spominju dvije obljetnice sjemeništa: stopedesetu (godine 1956.) i stosedamdesetpetu (1981.). Smatramo vrijednim citirati kronike tih dana. Osobitim je ponosom obilježena prva od navedenih, jer se slavila u veoma teškim vremenima i s realnom pogibelji da sjemenište bude zatvoreno. Osjećao se i ponos i predanost u Božje ruke i zaštitu Marije:

8. XII. 1956. Immaculata Conceptio B. M. V. – 150 godina pod Njezinim plaštem. Ustajanje u 5.30. Dalje je bilo sve redovito. U 9 sati u kapelici

---

⁴³⁸ Usp. D75-80, 185, 11. X. 1979.

⁴³⁹ Usp. D75-80, 200, 27. I. 1980.

⁴⁴⁰ Usp. D80-87, 217, 7. VI. 1984.; D80-87, 217-218, 8. VI. 1984.

⁴⁴¹ Usp. D80-87, 306, 14. XII. 1985.

⁴⁴² Usp. T53-56.; 31. 6. X. 1954.; T59-62, 63, 1. X. 1961.; T59-62, 39, 5. X. 1960.

⁴⁴³ Usp. T49-52, 53, 7. X. 1951.; T53-56, 5, 4. X. 1953.; T53-56, 58, 2. X. 1955.; D58-59, 3, 5. X. 1958.; T59-62, 5, 4. X. 1959.; D80-87, 123, 5. X. 1982.

⁴⁴⁴ Usp. T49-52, 24, 4. X. 1950.

⁴⁴⁵ Usp. D67-68, 7, 5. X. 1967.; D70-72, 62, 1. X. 1971.

⁴⁴⁶ Usp. T45-49, 1, 7. X. 1947. Za zaziv Duha Svetoga općenito na početku ak. godine usp. još: T07, 5; T49-52, 3, 4. X. 1949.; D65-66, 7, 1. X. 1965.

svečani pontifikal u čast našega jubileja. U katedralu na konventual je išla samo asistencija. Za vrijeme pontifikala je zbor bogoslova vrlo lijepo i uspješno pjevao Wilt-ovu misu. Svirala je sestra Rafaela. Na pontifikalu je bio prisutan i preuzv. Dr. Akšamović. U 12 sati ručak. Bogoslovi su bili sami, jer za goste nije bilo mjesta – mnogo nas je. Gosti su imali ručak u profesorskoj blagovaonici u 12.30 h.

U 16.30 h u auli svečana akademija prigodom 150 godišnjice sjemeništa. Programom je bila bogata i vrlo uspješna.

Program:

1. S. Lovrić: »Kraljice Mira« – pjevao zbor bogoslova
2. Tragom povijesti – Antun Bačić
3. D. Dujmašić: »Neoskvrnjenoj« – dekl. Mirko Enderli
4. G. Teutini: »Ave« – Gabrijel Molnar – violina, Josip Jerković – Harmonij.
5. A. Bajić: »Poklon biskupima« – zborna deklamacija – izvode bogoslovi
6. H. Wenzel: »Es war zur Rosenzeit« – četveroručno klavir: Otto Bratek, Josip Jerković
7. I. Poljak: »U bijelom pluvijalu« – dekl. Andrija Šuljak
8. Važnost sjemeništa u formiranju svećeničkih ličnosti – Martin Panić
9. Iv. pl. Zajc: »Hvalite Gospoda« (ps. 107) – zbor bogoslova.

Iza toga je uslijedila čestitka preuzvi. Dr.-a A. Akšamovića, zatim presvj. Msgr. Sokola u ime kaptola. Na kraju je duktor pročitao pozdravna pisma i telegrame koji su pristigli sa različitih strana.

Pozornica je vrlo lijepo bila uređena. aula u vijencima i lijepo osvijetljena. Bila je dupkom puna.

Navečer vigilacija do 22.30 h. 150 godina pod plaštem majke. Pod njenim okriljem nek pođe sjemenište naše ususret slavljinama novim – ususret novim jubilejima.⁴⁴⁷

Druga je obljetnica opširno dokumentirana u posebnom prilogu našega Vjesnika, Ovdje ipak navodimo duktorov zapis:

⁴⁴⁷T56-58, 10-11, 8. XII. 1956.

6. XI. 1981. Petak. Danas je veliki svečani dan. Ustajanje je bilo u 6.30. Danas slavimo 175 g. postojanja sjemeništa u Đakovu. Sv. Misa je bila navečer u 17.00. Predvodio je o. biskup Ćiril Kos, a kao gost je bio o. biskup Mijo Škvorc, uz brojno sudjelovanje svećenika i gostiju. Propovijed je imao biskup Škvorc; bogoslovi kažu da je bila za deset. Pod samom sv. Misom bile su i Vespere.⁴⁴⁸

24. XI. 1981. Utorak. Dan Velike proslave 175 g. sjemeništa. Ipak je ustajanje bilo u 6.00. Jer nije bilo vremena za kasnije. Polako su počeli pristizati gosti sa srane, pa je bilo potrebno da bude sve spremno za početak. U 10.00 tj. par minuta kasnije je počela svečana akademija. Prvo su bogoslovi otpjevali jednu pjesmu, a onda je o. biskup Ćiril Kos održao uvodni govor. Jedan malo dulji prikaz povijesti sjemeništa dao je vlč. Marin Sraikić. Sve u svemu, akademija je bila zaista krasna. A gostiju je bilo mnogo. Akademija je završila negdje iza 12.00 Onda su išli u katedralu pomoliti se na grob biskupa i vidjeti izložbu. Iza toga je bio svečani ručak.⁴⁴⁹

Godina vjere. Jednom se spominje svećenička jubilarna proslava Godine vjere na uskrсни utorak 1966., sa svečanom koncelebracijom u 10 sati u katedrali.⁴⁵⁰

Sveta godina. O Svetoj godini 1975. samo se spominje da su redovnice naše biskupije imale dan pomirenja i hodočašće u katedralu.⁴⁵¹

Jubilej sestara u sjemeništu. Svečanom koncelebriranom misom u sjemenišnoj kapelici obilježena je i 1985. godine 80. obljetnica boravka i rada sestara sv. Križa u sjemeništu.⁴⁵²

3. Imendani

Najstariji kroničar spominje proslavu imendana cara i kralja Franje Josipa I. U katedrali je u 9 sati bila svečana služba Božja, tj. misa *sub infula*.⁴⁵³ U sjemeništu se, međutim, uvijek posebno slavio rektorov imendan. Toga dana nije bilo predavanja i slavila se svečana misa.⁴⁵⁴

---

⁴⁴⁸ D80-87, 86, 6. XI. 1981.

⁴⁴⁹ D80-87, 89-90, 24. XI. 1981.

⁴⁵⁰ Usp. D65-66, 108, 12. IV. 1966.

⁴⁵¹ Usp. D74-75, 35, 4. XI. 1974.

⁴⁵² Usp. D80-87, 271, 3. V. 1985.

⁴⁵³ Usp. T07, 5; T07, 8.

⁴⁵⁴ Evo nekoliko referenci: T45-49, 22, 17. IV. 1947.; T45-49, 13, 17. IV. 1948.; D69-70, 100, 4. III. 1970.

4. Ostala događanja

Misijska nedjelja. Nekoliko je puta zabilježeno da su bogoslovi obilježavali i Misijsku nedjelju.⁴⁵⁵

Gospin Pralik. Godine 1977. u sjemenište je došao Gospin Pralik. Biskup je slavio svečanu misu u koncelabraciji profesora i poglavara.⁴⁵⁶

Svršetak ispita – promulgacija. Završetak ispita bila je akademska svečanost, ali i liturgijsko slavlje: poslijepodnevne vespere su bile *sub infula* (jer je to redovito bilo uoči Petrova).⁴⁵⁷

5. Dnevni red

Da bismo bolje mogli staviti u kontekst liturgijska slavlja u sjemeništu i u katedrali, dobro je vidjeti kakav je bio dnevni red u sjemeništu. Do sedamdesetih godina ustajanje je bilo u 5 sati, zatim molitva razmatranje, misa, itd. Evo jednog ranog zapisa:

Danas stupa na snagu novi dnevni red. Razlika je od prijašnjeg samo poslije podne. Od 12.45-1.30 spavanje, 1.45 skriptura, 2-4 studij, 4 šetnja (svaki dan), 5-7.40 studij, iza večere odmor (ili pjevanje) do 8.30, punkta, večernja molitva. Svjetlo se gasi u 9.15.⁴⁵⁸

Od 1. X. 1960. licej je odvojen od bogoslovije. K tome je uvedeno je pravilo separacije bogoslova od licejaca, a stupila su na snagu i dva posebna dnevna reda.⁴⁵⁹

Posebno nam se čini zanimljivim dnevni red koji je 1947. bio propisan za ručak:

Od danas pa nadalje dolaze (na ručak) Rektor, prefekt i spiritual. Za njih je priređen poseban stol... Kod stola predmoli sam rektor, u zamjeni spiritual ili prefekt. Čitač u molitvi govori: *Jube, Domine, benedicere*. Štivo se čita dok rektor ne da znak zvoncem i ne kaže: *Tu autem Domine, miserere nobis*; na što svi odgovaraju *Deo gratias*. Sada se čita malo dulje,

⁴⁵⁵ Usp. T56-58, 26, 20. X. 1957.; D58-59, 7, 19. X. 1958.; T59-62, 8, 19. X. 1959.

⁴⁵⁶ Usp. D75-80, 55, 20. I. 1977.; D75-80, 56, 22. I. 1977.

⁴⁵⁷ Usp. T45-49, 27, 28. VI. 1947.; T49-52, 12, 26. II. 1950.; T56-58, 46, 28. VI. 1958.

⁴⁵⁸ T49-52, 14, 3. V. 1950. Usp. još: T59-62, 39, 4. X. 1960.

⁴⁵⁹ Usp. T59-62, 39, 1. X. 1960.

naime sve dok se ne pojede i drugo jelo. Malo neobično »dulje« i za »narod« dok se ne priuči neugodno.⁴⁶⁰

Velike su promjene nastupile 1974:

Četvrtak. Redovit radni dan. Ustajanje u 6 h, Sv. Misa, škola, velika šetnja. Navečer nam je otac Rektor održao nagovor na kojem su donesene neke novine u naš sjemenišni život: 1. ustajanje u 6 h. Dok se ne blagoslovi kapelica gimnazijalaca imat ćemo misu naizmjenično, tj. svaki drugi dan ujutro. 2. Dopuštaju se mise po grupama ili tečajevima, s tim da se dogovore s p. duhovnikom. 3. Dopuštaju se, po želji nekih bogoslova, mise ujutro nedjeljom,⁴⁶¹ a ostaje obavezna konventualna misa. Potreban je dogovor s p. duhovnikom ili bilo kojim profesorom ili poglavarom. 4. Dopušta se u nedjelju popodne posjet nogometnim utakmicama u Đakovu. 5. Punkta i vespere odsada će biti u 19.30. 6. Bogoslov je dužan pribivati večeri, punktama i večernjoj molitvi. 7. Dopušta se gledanje televizije bilo pod studijem, bilo pod slobodnim vremenom, osim u službena vremena (večera, br. 6), do 22.00 sata, iznimno do 22.30. 8. Zvonar daje znak u 20.30 da počinje »sveta šetnja«. 9. Svjetla moraju biti pogašena u 22.00 sata. 10. ponedjeljkom je obavezna velika šetnja, a ako iz bilo kojeg razloga ne može, onda četvrtkom. 11. Kupanje subotom ili dan prije.⁴⁶²

Od sutra⁴⁶³ vrijedi ovakav dnevni raspored: Ustajanje u 6.00; Jutarnja molitva u 6.20 te razmatranje; Misa u 6.50 te doručak; Predavanja⁴⁶⁴ 8.00-11.30, ručak u 12.00; Slobodno do 14.30 kad počinje studij i traje do 16. Od 16-17.00 šetnja. 18.45 duhovno štivo te pohod u 18.55. U 19.00 večera, 19.30 razmatranje te večernja molitva (ili samo večernja molitva kad su punkte privatno).⁴⁶⁵

6. Broj bogoslova

Najstariji zapisi spominju brojke od 18 do 26 bogoslova u 4 godine, u prosjeku, nešto preko 6 bogoslova po godini.⁴⁶⁶ Početkom 1946. je zbog po-

---

⁴⁶⁰ T45-49, 2-3, 17. X. 1947.

⁴⁶¹ To su bile tzv. mise »ad libitum«

⁴⁶² D73-74, 37-39, 20. II. 1974.

⁴⁶³ Nakon što je blagoslovljena licejska kapelica u potkrovlju, oni imaju misu u svojoj kapelici.

⁴⁶⁴ U ono su vrijeme predavanja bila i subotom.

⁴⁶⁵ D73-74, 86, 14. V. 1974.

⁴⁶⁶ Usp. T07, 37. 86.106. 130-131.

ratnih poteškoća bilo 29 bogoslova.⁴⁶⁷ Međutim, kako su se zatvarale druge bogoslovije po bivšoj Jugoslaviji, rastao je broj bogoslova. Budući da svi kroničari nisu zapisivali broj bogoslova, evo kako je, prema dostupnim podacima, njihov broj rastao. Početkom 1961. bilo je 105 bogoslova i licejaca,⁴⁶⁸ koncem iste godine 150 (do tada rekordno).⁴⁶⁹ Najveći broj je zabilježen početkom akademske godine 1966./67.: 105 bogoslova (u četiri godine), 77 licejaca (u dvije godine), ukupno 182 kandidata (dakle, u prosjeku, 30,33 po godini). U vojsci je bilo 47 bogoslova; znači, ukupno je bilo 229 kandidata.⁴⁷⁰ Bogoslovi su, inače, bili iz svih biskupija bivše Jugoslavije, osim iz Zagrebačke. Kad su se ponovno otvorile bogoslovije u Splitu i Sarajevu, te kad su se povukli bogoslovi iz Mari-borske biskupije, broj se kandidata u Đakovu smanjio.

Spomenimo također da su poglavari do konca šezdesetih godina imenovali duktore (koji su bili i kroničari), a nakon toga su ih bogoslovi sami birali tajnim glasovanjem. Zanimljivo je da imamo dvije zabilježbe, jednu iz 1967, drugu iz 1970., od kojih svaka tvrdi da bogoslovi po prvi puta biraju duktora tajnim glasovanjem.⁴⁷¹

Zaključak

Liturgijski je život u sjemeništu veoma naglašen. Iz kronika je vidljivo da se sjemenišni život podjednako njeguje na tri razine: intelektualnoj, duhovnoj i liturgijskoj i da se sve tri stvarnosti međusobno prožimaju. Uočavamo također da se uvijek poštuju liturgijski propisi, to jest da se sve novine i promjene provode na vrijeme. To se vidi na primjeru reforme Velikoga tjedna u razdoblju od 1952. do 1956., a osobito na primjeru liturgijske obnove nakon Drugoga vatikanskog sabora. Osjeća se oduševljenje bogoslova i njihova predanost bogoslužju koje se obnavlja.

Kada je u pitanju bogoslužje u katedrali, pripovijeda se da je u svoje vrijeme bila poznata sljedeća anegdota: Kad se putuje automobilom iz Broda prema Osijeku, onda je velika vjerojatnost da će vozač morati dugo čekati na

⁴⁶⁷ Usp. T45-49, 1, 12. II. 1946.

⁴⁶⁸ Usp. T59-62, 50, 7. III. 1961.

⁴⁶⁹ Usp. T5-62, 63, 30. IX. 1961.

⁴⁷⁰ Usp. T66-67, 2.

⁴⁷¹ Usp. D67-68, 6, 1. X. 1967.; D70-72, 3, 1. X. 1970.

željezničkom prijelazu u Strizivojni i ispred katedrale u Đakovu kada bogoslovi idu iz sjemeništa u katedralu. Doista se može ustvrditi da se đakovačka katedrala ne može zamisliti bez bogoslova, kao što ni bogoslovi ne mogu zamisliti svoj život u sjemeništu bez bogoslužja koje se slavi u katedrali. Bogoslovi sudjeluju u asistenciji, pjevanju, animiranju i svim bogoslužjima: misi, večernjama, klanjanjima, deveticama i trodnevnica, a osobito u slavljinama ređenja. Službu u katedrali smatrali su svojim privilegijom, ali i svojom dužnošću.

Kroničari bilježe kako su bogoslovi bili prisutni i u liturgijskom životu i izvan Đakova. Bogoslovi vode klanjanja ili sa svojim poglavarima slave euharistijska slavlja po župama, gdje onda govore i o svome zvanju i tako pridonose »propagandi« za zvanja. Osobito su lijepa, pa i dirljiva, bila bogoslužja ređenja u teškim vremenima. Svojim sudjelovanjem bogoslovi su svjedočili svoju vjeru, svoju privrženost Kristu, evanđelju i Crkvi i tako davali poticaj i ohrabrenje vjernicima diljem Biskupije.

Sudjelovanje bogoslova u liturgiji u sjemeništu, katedrali i u drugim crkvama prožeto je zdravim liturgijskim duhom, oduševljenjem, iskrenom pobožnošću i mladenačkim poletom.

Izvori:

Duktorski tefteri, odnosno dnevnici, uglavnom su obične školske bilježnice. D 75-80 i D 80-87 imaju tvrdi plastificirani uvez i formata su A 4. T 07 ima format A 5 te fini kožni uvez (knjigovežnica Janka Pozniča, Đakovo). T 45-49 (format A 5) ima spiralni metalni uvez. I ostale su bilježnice A 5 formata i u naravi su obične školske bilježnice. Sve su pohranjene u arhivi Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu.

- T 07 = *Tefter svih prava i dužnosti mlađeg klera u đakovačkom sjemeništu. Iz stare knjige prepisao: Stjepan Haberstock, bogoslov IV. godine.*
- T 45-49 = *Duktorski tefter 1945./46.; 1946./47.; 1947./48.; 1948./49. (U ovom svesku svaka akademska godina ima vlastitu paginaciju od 1.)*
- T 49-52 = *Duktorski tefter 1949./50.; 1950./51.; 1951./52.*
- T 53-56 = *Duktorski tefter 1953./54.; 1954./55.; 1955./56.*
- T 56-58 = *Duktorski tefter 1956./57.; 1957./58.*
- D 58-59 = *Duktorski dnevnik 1958./59.*
- T 59-62 = *Duktorski tefter 1959./60.; 1960./61.; 1961./62*
- D 65-66 = *Dnevnik 1965./66.*
- T 66-67 = *Duktorski tefter 1966./67.*
- D 67-68 = *Duktorski dnevnik 1967./68*
- D 68-70 = *Duktorski dnevnik šk. god. 1968./69.; 1069./70.*
- D 70-72 = *Duktorski dnevnik šk. god. 1970./71.; odgovorni 1971./72.*
- D 72-73 = *Duktorski dnevnik 1972./73. god.*
- D 73-74 = *Duktorski dnevnik, šk. god. 1973./74*
- D 74-75 = *Duktorski dnevnik, šk. god. 1974./75*
- D 75-80 = *[Bilježnica nema naslova]*
- D 80-87 = *[Bilježnica nema naslova]*

Dodatak 1.

Popis duktora (kroničara):

- 1945./1946.: Josip Ivanuš
1946./1947.: Stjepan Jedani
1947./1948.: Mato Bešlić
1948./1949.: Vid Mihaljek
1949./1950.: nije potpisano
1950./1951.: Vlado Mikloš
1951./1952.: Zdenko Petovari
1953./1954.: Antun Kolarević
1954./1955.: Boris Gombarović
1955./1956.: Boško Radielović
1956./1957.: Antun Bačić
1957./1958.: Vladimir Vargić
1958./1959.: Vilim Hefer
1. X. 1959. do 26. II. 1960.: Marin Srakić
27. II. 1960. do 1. VII. 1961.: Slavko Platz
1961./1962.: Ivan Šešo (od 17. VI. do konca ak. godine – Mato Zovkić)
1965./1966.: Mato Petrović
1966./1967.: Ivan Bubalo
1967./1968.: Božo Odobašić
1968./1969.: prvi semestar: Deszö Varga; 2. semestar: Nikola Škalabrin
1969./1970.: prvi semestar: Luka Strgar; drugi semestar: Vinko Puljić
1970./1971.: prvi semestar: Pavo Brajnović; drugi semestar: Josip Lubar
1971./1972.: prvi semestar: Marko Bubalo; drugi semestar: Mato Balić
1972./1973.: Marko Josipović
1973./1974.: prvi semestar: Adam Bernatović; drugi semestar: Božidar Petrović
1974./1975.: prvi semestar: Božidar Petrović; drugi semestar: Stjepan Vinojčić
1975./1976.: prvi semestar: Stjepan Vinojčić; drugi semestar: Ivan Tunjić
1976./1977.: prvi semestar: Ivan Tunjić; drugi semestar: Ante Pavlović

- 1977./1978.: prvi semestar: Ante Pavlović; drugi semestar: Joso Perak
1978./1979.: Prvi semestar: Joso Perak; drugi semestar: Marinko Markić (u
veljači i u ožujku pisao A. Vrbanić)
1979./1980.: Marinko Markić
1980./1981.: Marko Milinković
1981./1982.: Josip Čop
1982./1983.: Nedjeljko Čutura
1983./1984.: Tomislav Andrašević
1985./1986.: Đuro Hranić
1986./1987.: Jure Krešo

Dodatak 2

**TEFTER
SVIH PRAVA I DUŽNOSTI
mlađega klera
u đakovačkom sjemeništu.**

(Sjemenišna biblioteka, Đakovo, oznaka: IX. A 27)

Uvodne napomene

Tefter je bilježnica kožnog uveza,¹ formata A 5. Pisana je krasopisom (do str. 29 samo na neparnim stranicama, a na parnim stranicama su dopisane kasnije napomene). Završava sa str. 36. Od 37. do 310. nalaze se popisi bogoslova na početku svake akademske godine (od 1907. do 1919.) i raspored asistencije bogoslova za pojedina bogoslužja u katedrali tijekom godine. Mi ovdje donosimo samo prvih 36 stranica. Kurziv u tekstu označava da je nešto naknadno napisano (MP = manus posterior).

Iz stare knjige prepisao
Stjepan Haberstock,
bogoslov IV. godine

(str. 1)

Poklon
od
g. Antuna Akšamovića
prefekta: generalnom dukturu.

U Đakovu 1907 1./IV.

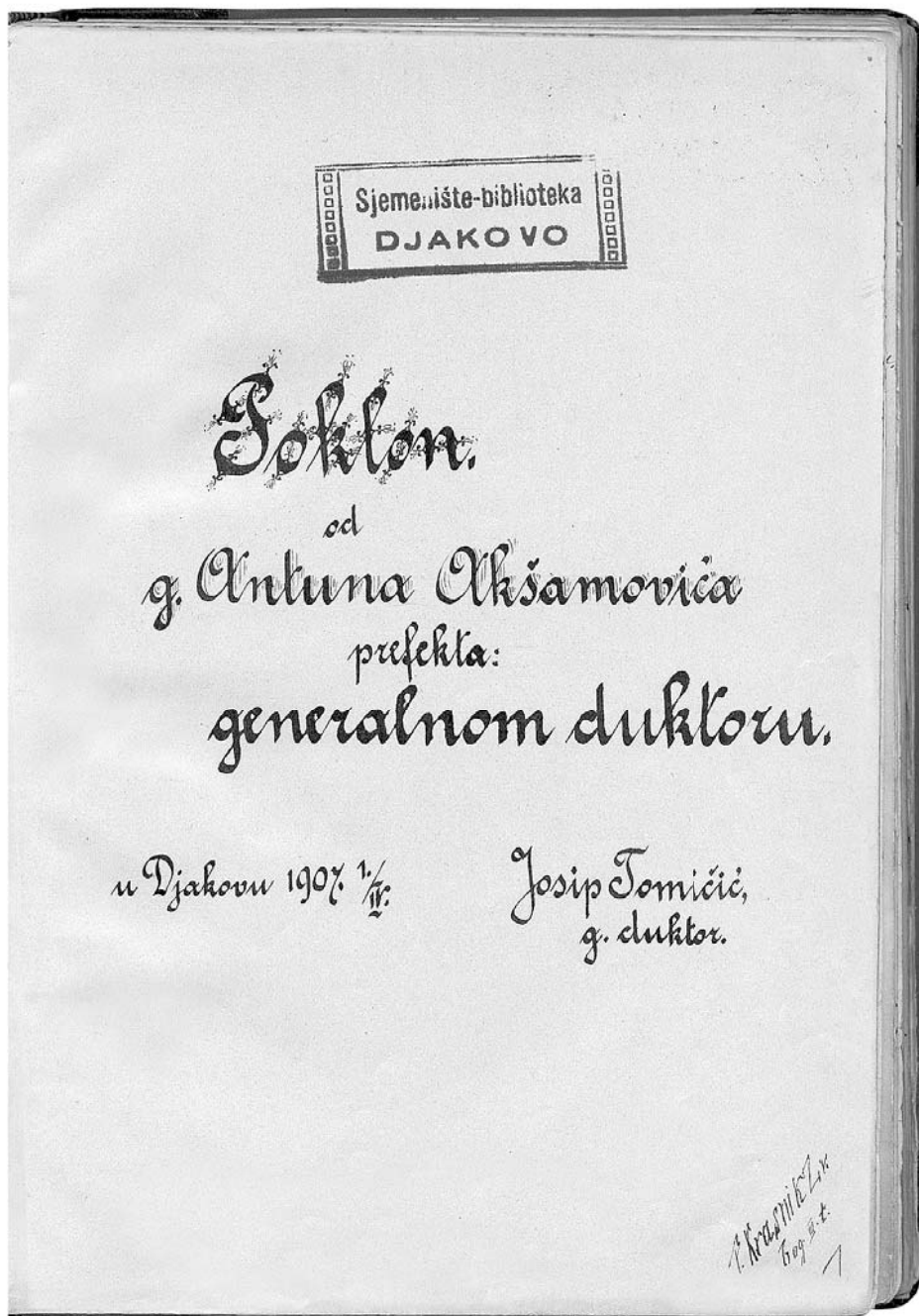
Josip Tomićić,
g. duktora²

---

¹ Knjigovežnica Janka Pozniča, Đakovo.

² MP (sitnim slovima u donjem desnom uglu): P. Krasnik[...] bog. III. t.

(str. 3.)

TEFTER
SVIH PRAVA I DUŽNOSTI
mlađega klera
u đakovačkom sjemeništu.

Iz stare knjige prepisao
Stjepan Haberstock,
bogoslov IV. godine³

(str. 4)

Kroz cijeli listopad obavlja se pobožnost sv. krunice i to u 6 h 40 min na večer, osim onih dana kada se obavlja u katedrali.

Nedjeljom u jutro na asistenciju ne ide cijela asistencija, već jedino đakon i subđakon.

Od ove godine ne idu klerici na asistenciji na requieme, osim onih, na koje ide i cijeli profesorski zbor.

Jurčević, duktor gen.⁴

(str. 5)

Ordo in sacris officis.

Listopad

Oko 1. listop. vraćaju se klerici u sjemenište. 1^{ve} nedjelje listop. je Dedicatio Eccl. catedr. Misa je sub infula. Na »Veni Sanctae« – kada će biti, određuje špi ritual sa prodirectorom – jest misa u sjemeništu u ½ 8, i to tiha misa.

4. listopada: Sv. Franjo

Imendan kralja Fr, J. I. Spava se do ½ 6, u sjemeništu nema mise, ide se u katedralu, gdje bude misa sub infula. Po podne šetnja.⁵

26. listopada: Sv. Dimitrije

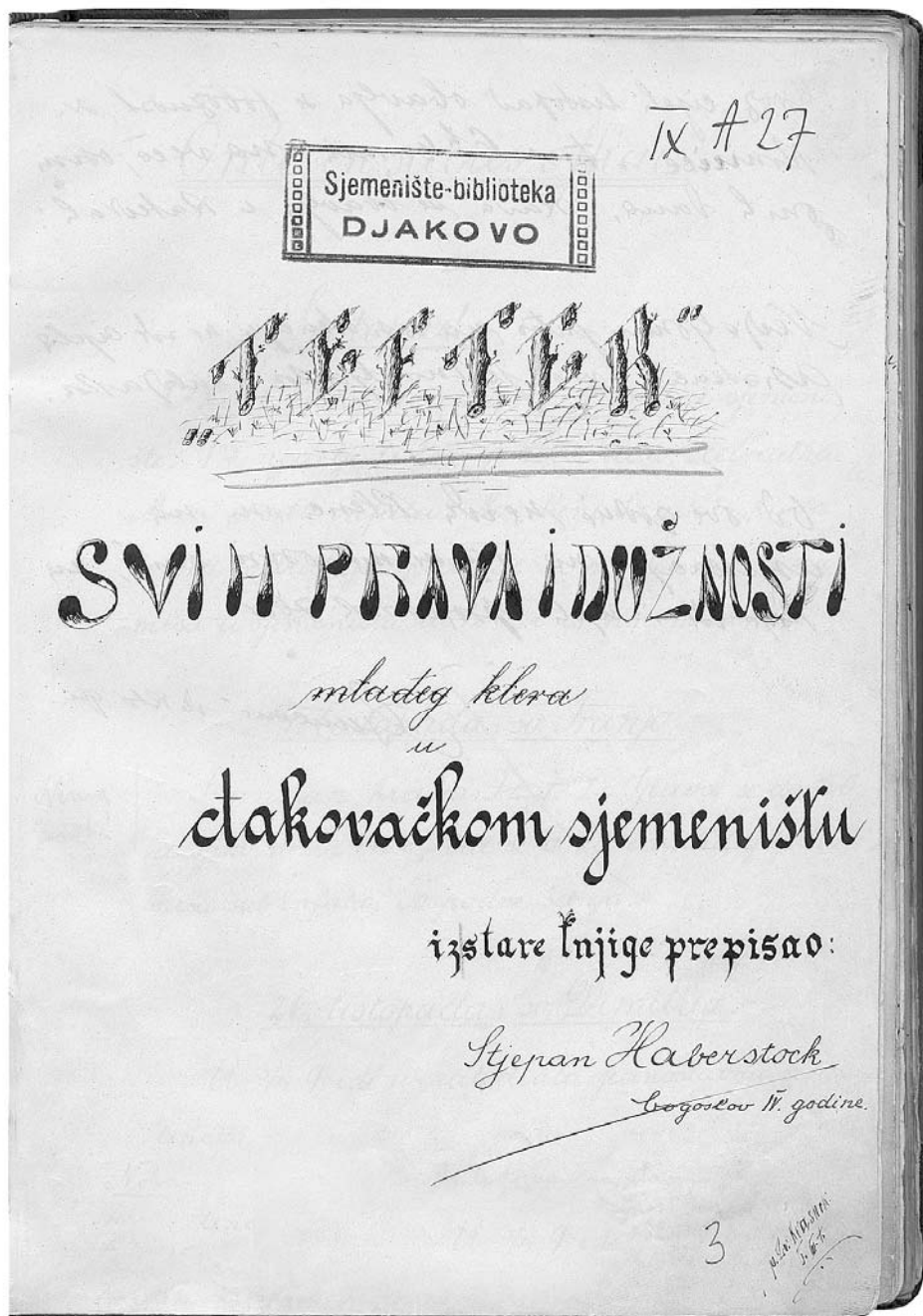
U ¾ 9 ide u katedralu jednostavna asistencija.

---

³ MP (sitnim slovima u donjem desnom uglu): p. [...] Krasnik, b. III. t

⁴ Ovaj je dodatak iz godine 1909./10, jer je te godine bio duktor Antun Jurčević, kako je zapisano na str. 106.

⁵ MP: cijeli 4. listopad prekrizhen uz naznaku »Nema ništa!«

(str. 7)

Dominica grat. actoria

U 6 sati u jutro izloži se u katedrali SS^{mum}. Svaki sat izmjenično idu 2 klerika klečati pred SS.

Vigilia omnium Sanctorum

Po podne od 1 – ½ 3 šetnja. U ¾ 3 ide se u katedralu na Matutinum. – U oči »Svih Svetih« imaju klerici za večeru simplex, jer je post, a morali su pjevati Matutinum. –

Na »Exercicije« imadu klerici sva tri dana vino [simplex] u podne i na večer. Prije eksercicija ide za to ductor veleč. vicereктору i rektoru zamoliti zajedno sa magistrom. –

Svi sveti.

Misa u Cath. sub infula; iza mise krunica.⁶ Iza Vespera dana slijede »Vesperae dfctrum«, a tek iza ovih completorium. Na completoru ne ostaju klerici, *dok na »Vesperama dfctrum« imadu ostati!* Študija nema cio dan. Na podne je duplex. *Na večer simplex«.* –

(str. 8)

*B. Po nalogu preč. rektora Pavića (25. X. 1913) imadu č. g. klerici ostati uvijek i na completurm.*⁷

Nota: Na imendan č. s. oberice simplex.

*Dne 4. XI. Na imendan NJ. Veličanstva Kralja spava se do ½ 6, u katedrali svečana služba Božja u 9 sati; ide se kao obično.*⁸

*21. XI, dan smrti Nj. Vel Franje Josipa I. Spava se do ½ 6. Requiem u 9 dati. Nema škole do podne.*⁹

7. XII. Vigilia Imaculatae C. B. M. V.: nema po podne škole, dvosatna šetnja (1-3); študija nema radi spremanja crkve i aule; na hodnicima strogi silentium.

---

⁶ MP. Ovdje stavljena oznaka bilješke »1«, a u bilješci dodano: »Prodike nema.«

⁷ MP: »Ukinuto 1914/1915. –«

⁸ MP prekriženo.

⁹ MP prekriženo.

Ordo in sacris officiis.

Listopad.

Oko 1. listop. vraćaju se klerici u sjemenište. 1^{ve} nedelje listop. je *Dedicatio Eccl. cathedr.* Misa je sub infula. Na „Veni Sancti“ - kada će biti, odrectuje špiritual sa prodirectorom - jest misa u sjemeništu u 1/2 8, i to tih misa.-

4. listopada: sv. Franjo.

Nema
mist!

Imendan kralja Fr. F. I. Spava se do 1/2 6, u sjem. nema mise; ide se u katedralu, gdje bude misa sub infula. Po podne šetnja.-

26. listopada: sv. Dimitrije.

U 3/4 9 ide u katedralu jednostavna asis-
tencija.-

Nota. Svaki klerik, koji bude pozvan na stavljanje, mora biti stavljen u dijakon. Stoga je dužnost svakomu, da se zato otom pobrine kod svoje nasleđne Kat. oblasti. Dužnost misa i dužnosti, da na to upozori gospoda, da imaju svoje molbe u tu svrhu predati najkasnije do konca listopada.

8. XII. Ustajanje u ½ 6 – Meditacija i pjevana sv. Misa. Glede velike abacijalne sv. Mise bit će duktor već obaviješten. Študija ni silentiuma nema. Na konventual (s prodikom) ide samo asistencija. Nije u katedrali abacijal.

(str. 9)

Dušni dan

Ustaje se u ¾ 5,¹⁰ preces, u sjem. crkvi je »Requiem«. U 8 ¼ sati zvoni se na pripravu, a u 8 ½ ide se u katedralu. (Misa de Requiem je sub infula). Poslije mise odmah se ide kući. Zatim šetnja do ¾ 12. Poslije podne šetnja¹¹ od 2 – 4, a poslije šetnje študije.

Advenat

Na 1.^{vu} nedjelju »adventa« imaju klerici zajutrak. Svaki dobije komadić kobasice i krvavice, te simplex vina. Na »simplex« ima duktor upozoriti vlč. g. vicerektora u predvečerje adventa. –

Ponedjeljkom, koji je bliči sv. andriji, počimaju »Zornice«. Na prvoj i zadnjoj je cijela asistencija, inače samo djakon, subdjakon i akolite.

8. prosinca: N. Z. Bl. Dj. M¹²

U jutro obična svečana misa. U ½ 9 ide se na misu u katedralu, gdje ima prodike. U 10 sati (str. 11) počima prodika u sjemeništu, iza toga »Infula«. U ¾ 3 u katedr. Vesperae, a u 4 sata večernja u sjem., koja se obdržaje cijel oktave. Študija nema cio dan.

21. pros.: Tominje.¹³

U sjem. na ranoj misi potpuna asistencija. Ne pjevaju se adventske pjesme.

23. pros.: Tucindan.¹⁴

U sjem. potpuna asistencija. U 4 sata poslije podne šetnja.

---

¹⁰MP ¾ prekriziženo.

¹¹MP zvjezdica, a u bilješci stoji: »U dva sata se ide na groblje pjevati. duktor moli kod groba u kripi i u kapeli na groblju, te kod Lešića: »De profundis«.

¹²MP ispravila očitu pogrešku: stajalo je »7. prosinca: Vigilia«, jer daljnji tekst očito govori o 8. prosinca. Na ovom mjestu je dodana i bilješka MP: »Na Vigiliju Imaculate ide samo asistencija na vespere u katedralu.«

¹³MP: Cijeli ovaj datum s pripadajućim tekstom prekrizižen.

¹⁴MP: Cijeli ovaj datum s pripadajućim tekstom prekrizižen.

24. pros.: Badnjak.

Spava se do ½ 6. Mise ne ima u sjem. Študija nema. U ½ 9 ide se u katedralu. Po podne od 1 – ½ 3 šetnja. U ¾ 3 ide se u katedr. na matutinum. Večera se, kako danas, tako na prvi da i drugi dan Božića u 6 sati. Plosloije večere izmoli se na koru mjesto precesa 3 Očenaša, 3 Zdravo Marijo i Slava Ocu. Ostaje se gore do 12 sati. 5 mi(str. 13)nuta prije 12 zvoni zvono za polazak na kor. U 12 sati. Đakoni su na Polnočki i na 1^{vi} dan Božića kvartianite. Na badnjak, te na 1^{vi} dan Božića puši se u muzeju. –

25. pros.: Prvi dan Božića.

U sjemeništu svečana misa. Študija nema do 3^{ceg} dana Božića. U katedrali Infula, popodne Vesperae i Completorium. »*Vigilira se do 10^h – corr. Ratković – ductor.* – «¹⁵

26. pros.: Drugi dan Božića.

Sve je isto kao i prvi dan, samo u katedrali nije misa sub Infula. *Vigilira se do 10^h.*¹⁶

27. pros.: Treći dan Božića.

Spava se do ½ 6. U sjemeništu nema mise. U ½ 9 ide se preko. Popodne šetnja. Po jutarnjih precesa počimlju redovite studije. 1916: *asistenija samo ide u 8.45. – inače tiha misa u sjemeništu, a studije od 7 ½ - 9 ½ a onda šetnja do 10 ½ dalje studije do podne. Miha*

28. pros.: Mladenci.

Spava se do ½ 6. Misa je u katedrali. (str. 15) Popodne šetnja.

29. i 30. prosinca.

Spava se do 5 sati. Misa u sjemeništu. Prije i poslije podne šetnja, isto tako i studije prije i poslije podne.

31. pros.: Stara godina.

U sjemeništu svečane mise nema, već se spava do ½ 6, a ide se u katedralu gdje je misa sa SS^{mom}. Poslije podne u ¾ 3 ide samo asistenija na Vesperae. Od 2-4 šetnja, a iza šetnje studije. *U 4 ¾ polazak u katedralu na večernju.*¹⁷

¹⁵MP: Ratković je bio duktur 1915. (vidi str. 257).

¹⁶MP: isti rukopis kao i u prethodnoj bilješci, dakle, Ratković.

¹⁷Još kasnija MP: »Vigilacija do 10^h (moliti od poglavara!)

1. siječnja: Nova godina

U sjemeništu svečana misa. U katedrali nije misa »sub infula«. Študija nema cijeli dan. Puši se u muzejima. *Vigilacija do 10^h.*

5. siječnja: Vigilia Epiphaniae

U pol 1 (12 ½)¹⁸ poslije podne idu klerici na šetnju, a vrate se oko 2 sata.¹⁹ U 2 ¾ idu u (str. 17) katedralu na Vesperae »sub infula« i completorium. Posebna asistencija ostaje na blagoslovu vode. Kad se i ovi vrate, blagoslivlje g. špiritual sobe u [i kod sestara] u zgradi uz asistenciju i pratnju ostalih klerika, koji pjevaju: »Svijetu se porodi«. Iza toga ide g. Špiritual sa dvojicom najstarijih časnika blagosloviti sobe gg. profesora. Iza blagoslova u sjemeništu puši se u muzejima, Večera je u 6 sati. *Vigilacija do 8 ½.*

6. siječnja: Festum Epiphaniae.

Misa i Vesperae sub infula. Iza vespera ide posebna asistencija sa pjevačima u biskupski dvor i podrum, a poslije toga u vlastelinske zgrade, gdje g. sekretar obavi blagoslov. Večera je u 6 sati.²⁰ U muzejima se puši. *Vigilacija do 10.*

16. siječnja

Ustaje se u 5 ½; u sjemeništu nema mise, nego je u katedrali. Missa de Requiem za + biskupa Mandića. Prisustvuje i cijeli profesorski zbor. *Radi licejaca treba dan već prije upozoriti g. prefekta.*

(str. 19)

Vigilija SS. Nominis Jesu

Ide na Vesperae u katedralu obična asistencija.

1. veljače: Vigilia Purificationis B.M.V.

Ide u katedralu na Vesperae obična asistencija.-

2. veljače: Festum Purificationis B.M.V.

U katedralu se ide kao obično (u 8 ½). Prije mise je blagoslov svijeća, a zatim procesija unutar crkve. Pjevaju koraliste. Klerici običaju pokloniti (!) svoje

---

¹⁸MP: 1^h.

¹⁹MP 2 ½.

²⁰MP: 7.

svijeće sjem. crkvi, a spiritual po običaju daje (iz crkvene kase) duplex²¹ vina. Za procesije u katedrali nosi jedan klerik kapitularni križ, a drveni križ nosi subdjakon mise. Poslije ručka nema študija (radi duplexa), a poslije vespera ima kao obično. Na večer simplex našega vina.-

3. veljače: Sv. Blaž.

Poslije kleričke mise blagoslovi špiritual 2 svijeće, sveže unakrst i daje s njima blagoslov protiv vratobolji klericima [koji su u roketama] i ostalom (str. 21) puku. [Vidi Obrednik].

(str. 20)

21. veljače

ide plena asistencija na konventual – zahvalna misa za Nj. Veličanstvo radi danih²²

NB Kvadrianite²³ dobivaju od godine 1911 za brevijare 40 (slov. četrdeset) kruna i to iz

1. Zaklade sjemenišne knjižnice	24 Kr.
2. Iz sjemenišne blagajne	16 Kr.
	<hr/>
Uk.	40 Kr.

(str. 21)

Poklade.

Klerici idu sva tri dana dopodne [prvi dan i poslije podne] u katedralu, gdje je ekspaniran SSmum. U sjemeništu nema 2. i 3. dan poklada sv. Mise, te se spava do 5 ½. 2. i 3. dan po podne je šetnja.

Pepelnica

Klerici ustaju u 5 ½, a pepele se u katedrali prije konventuala. Blagoslov pepela i sam čin prije sv. Mise.

Prvi petak po Pepelnici

Po podne je predavanje do 3 sata. 5 minuta poslije 3 ½ ide se u katedralu, gdje se prije propovijedi pjeva jedna od 7 riječi. [Slijedećih 6 petaka se isto ide pri-

²¹MP: simplex.

²²MP prekrižio »radi danih«.

²³Tj. bogoslovi četvrte godine (op. a.)

jeko u isto doba]. U katedralu se ide 5 minuta poslije 3 $\frac{3}{4}$ h, a škola se svršava u 3 $\frac{3}{4}$.

(str. 22)

NB Na imendan vlč g. spirutuala idu iz svakog tačaja po jedan (isto tako iz liceja) u 12^h čestitati.²⁴

(str 23)

19. ožujka: Josipovo.

Asistencija ide na konventualnu misu u katedralu.

24. ožujka: Vigilia Blagovijesti.

Dopodne oko 9 $\frac{1}{2}$ ide u katedralu asistencija za Vesperae.²⁵

25. ožujka: Blagovijest.

U katedrali poslije mise budu Vesperae [ako Blagovijest ne padne u nedjelju]. Poslije podne se ne ide prijeko.

Subota prije Dominica Passionis.

Sacelani²⁶ pokrivaju slike i križeve velom.

Sedam žalosti.

Uz dozvolu prodirectora nema cio dan predavanja raadi velike ispovijedi.

(str. 25)

Cvjetnica.

U dva sata poslije podne počimaju eksercicije. Dan prije toga velika šetnja. Na večer i na podne za vrijeme eksercicija je simplex, a tako i kroz cijeli veliki tjedan radi velikog umora.

---

²⁴ Još kasnija ruka je ovu cijelu opasku prekrizila.

²⁵ U korizmi su vespere bile prije podne (op. a.)

²⁶ Sacelan je inače kapelan. Najčešće je to bio »dvorski« kapelan. Međutim, iz konteksta se vidi da je to bila služba koju su bogoslovi vršili u katedrali. Tako je na str. 217., od 21. X. 1914., za službe u god. 1914./1915. uz ime Stjepan Jalovac, III. tečaj, dodana oznaka službe »sacelan«. Nadalje, na str. 257., za god. 1915./1916., stoji: »Jalovac Stjepan, IV. god. sacellanorum ductor«, zatim zvjezdica, a u bilješci se tumači: »duktora, sacelanâ magistra i ceremonijara imenuje vlč. gosp. spirital.« Nadalje, isti Stjepan Jalovac ređen je za svećenika 20. VII. 1917. u dobi od 24. god. (rođen je 1893., a umro u Osijeku kao župnik u Veliškovcima 1. XI. 1949.) Očito je, dakle, da se Stjepan Jalovac naziva sacelanom prije nego što je zaređen za svećenika. Za podatke o ovome svećeniku usp. A. JARM, *Dijecezanski svećenici koji su djelovali na sadašnjem području Biskupije Đakovačke i Srijemske od 1701. do 2003. godine*, Đakovo, 2003., 198.

Velika srijeda.

Na Matutinum se ide 5 časova poslije 3 $\frac{3}{4}$; isto tako na veliki četvrtak i petak.

Veliki četvrtak.

U katedralu se ide u 8 $\frac{1}{2}$. Poslije podne je šetnja od 1-3.

Veliki petak.

Ustanak u 5 $\frac{1}{2}$ - moliti treba vlč. g. spirituala.

U katedralu se ide 5 časova poslije 7 $\frac{1}{2}$. Treba narediti red klečanja na božjem grobu u katedrali od 10 – 8 na večer, a u sjemeništu od 11 $\frac{1}{2}$ - 8 na večer – a bude i dulje.²⁷ Poslije podne 5 časova poslije 2 $\frac{3}{4}$ ide se procesionaliter božjim grobovima u župnu crkvu i samostansku kapelicu. (str. 27) u parokiju, sjemenište i katedralu.²⁸ Moli se žalosna krunica, predmole 2^{jica} od gg. novica. Ako je posveć. biskup hebdomadar, treba pisati da li je misa sub infula [obično nije]. Ako jest, onda ne treba: 1) pastoral; 2) gremial; 3) lucifer.-

Velika subota.

Kleči se kod božjeg groba u katedrali od 6 – 6. Prijeko se ide u 7 $\frac{1}{2}$. ako je posveć. biskuponda treba pitati, da li je misa sub infula. [obično nije.] Poslije podne od 2 – 4 šetnja. Pet časova poslije 5 $\frac{1}{4}$ ide se na Uskrsnuće.

Uskrs.

I. dan: Zajutrak [svetenje] u 7 sati.²⁹ Misa u 5 $\frac{1}{2}$.³⁰ Kao obično svecem.³¹

II. dan: Počimaju kleričke propovijedi. *Simplex u večer.*

III. dan: Počimaju kateheze.³² Ustaje se u 5 $\frac{1}{2}$. U sjemeništu nema mise. Popodne šetnja. Študije počimaju III. dan u jutro.-

25. travnja: Markovo.

Ustaje se u 5 $\frac{1}{2}$ u sjemeništu nema mise. Prijeko se ide 5 časova poslije 7 $\frac{1}{2}$. Poslije podne šetnja.

²⁷MP: Prekriženo: »a u sjemeništu od 11 $\frac{1}{2}$ - 8 na večer – a bude i dulje«

²⁸MP: Prekriženo: »u parokiju, sjemenište i katedralu.«

²⁹MP: 7 $\frac{1}{2}$.

³⁰MP: 6 h.

³¹MP: Prekriženo: »Kao obično svecem«, a dodano: »Duplex u podne«.

³²MP ostatak odredbi za Uskrs (ovo što slijedi) križa.

(str. 28)

Kroz mjesec svibanj obdržavaju se večernjice četvrtkom i nedjeljom u 6^h 25' u ostale dane u 6^h 40'. Večernjice drže gg. đakoni.

(str. 29)

30. travnja: Svibanjska pobožnost

započima. Na kor se ide 5 časova³³ prije 6 ½. Na prvoj i zadnjoj večernjici, zatim svakog sveca, nedjelje i subote je cijela asistencija, inače po 2 akolite.

4. svibnja: Florijanovo.

Ustaje se u 5 ½. Prijeko se ide 5 časova poslije 7 ½. Procesija ide kipu sv. Florijana – u župnoj crkvi bude tiha misa. Poslije podne šetnja.

16. svibnja: Sv. Ivan Nepomuk.

Na konventualnu misu u 9 sati ide u katedralu potpuna asistencija.-

Subota pred prosne dane.

Poslije škole u 4 sata velika šetnja.

Prosni dani.

I. dan se ide u župnu crkvu, II. dan u sjemenišnu, II. dan oko pijaca u katedralu. – Ustaje se sva tri dana u 5 ½. Prijeko se ide 5 časova poslije 7 ½. I. i II. dan poslije podne študije od 2 ½ - 3 ¾, onda šetnja, a na Vigiliju Spasova popodne šetnja od 1 – 2 ½, a u 2 ¾ ide se prijeko.

(str. 30)

Spasovo.

Prijeko je infula. Študija nema cio dan.

Vigilija Duhova.

Ustaje se u 5 ½. U sjemeništu ne ima mise. U katedralu se ide u 8 ½. Poslije podne šetnja od 1 – 2 ½. U 2 ¾ ide se na Matutinum.

Duhovi.

Prvi dan je infula, a drugi ako hoće koji od opata, zato treba pitati.³⁴ Za krizmu na taj dan treba: Infulista, Pastor., Lucifer i 2 akolite. Treći dan Duhova nema mise u sjem.; ustaje se u 5½. Prvi i drugi dan Duhova nema študija.

---

³³Tj. 5 minuta (op. a.)

³⁴Iz ovoga je jasno da su i opati nosili mitre (op. a.). Osim toga, na str. 151. stoji također za asistenciju: »Spasovo, 1. Abacijalna misa Preč. Čizmarevića:... inful. Vlč. Čop.«

*Vigilija Trojstva.*³⁵

U 2 ³/₄ poslije podne ide u katedralu jednostavna asistencija za Vesperae.

Vigilija Brašančeva.

Poslije podne od 1 – 2 ¹/₂ šetnja, a zatim Matutinum.

(str. 31)

Brašanjevo.

U Katedrali infula. Asistencija treba potpuna. Treba narediti i facigere³⁶ [ako je moguće!], koji dolaze pred oltar tek poslije celebrantove pričesti i ostaju pred oltarom i onda, kada svi odu u sakristiju. Celebrant intonira »Pange lingua«, klerici nastavljaju i pjevaju dok ne izađu iz crkve. Na procesiji je sva asistencija osim gremialiste.

Nema studija u jutro ni poslije ručka.

Kroz cijelu osminu Tijelova ide jednostavna asistencija u katedralu u 8 ³/₄ na misu.-

13. lipnja: Antunovo.

U vigiliji u 6 sati večernja kod nas. Na sam dan pjevana misa u 6 s. te u 10 s., zatim večernja u 2 sata. Študija nema cio dan. Sacelanima pripada na antunovo 2 Kr. i sav maslac što dodje u milostinju.³⁷

Petak iza osmine Tijelova.

Festum Ss. Cordis Iesu. Ide potpuna asistencija na konventualnu misu u 8 ³/₄.

(str. 32)

Nedjelja iza osmine Brašančeva.

U sjemenišnoj crkvi adoratio Ss. Večernja u 4 sata. Poslije nje nema študija.

21. lipnja: Alojzijevo.

U sjemenišnoj crkvi pjevana misa i sv. Pričest.

³⁵MP križa cijeli ovaj naslov.

³⁶Tj. nosače baklji (op. a.)

³⁷MP križa sve što stoji za Antunovo, a umjesto toga piše: »Antunovo se slavi u samostanu. U sjemeništu je misa obična kao svaki dan. U samostan ide (u 10^h) potpuna asistencija (misa sub infula).«

29. lipnja: Petrovo.

U sjem. kao obično. U katedrali misa sub infula. Študija nema.

30. lipnja: Pavlovo.

U Djakovu zavjetni dan. U katedrali klečanje. Poslije podne u 6 sati svečani ophod. Prijeko se ide 5 časova poslije 5 $\frac{3}{4}$.-

(str. 33)

Općenite opaske kao i hvalevrijedni običaji, koje nek braća čuvaju.

I. Glede šiljanja subdjakona u katedralu na konventualnu misu vrijedi ovo: Subdjakon treba kada god piše u direktoriju: »In Ecc. catedrali dicuntur duae misae«, a misu čita kanonik. Ako prebendar pjeva tu misu, tada ne treba subdjakona. U ostalom u pojedinim slučajevima nek se popita prebendar.-

II. Na imendan gg. poglavara uobičajen je duplex u podne!³⁸

III. Na Badnjak tombola, na kojoj svaki klerik dobije »tombolu«.

IV. Dozvolom presvjetlog g. D^r. Andrije Voršaka kao vikara gen. i preč. g. Mar-ka Šajnovića g. 1904. potvrđena je dozvola kvartiantima, da smiju nositi fran-ceske reverende.³⁹

V. stariji prebendar plaća pri koncu godine klericima malo bure piva za naknadu u asistencijama.

(str. 34)

*Missae
de Requiem*

Listopad:

12. listop.: Pro dfcto: Stephano Opočanin, praep.
20. listop.: Pro dfcto: Hieronimo Andrić, cantore
27. listop.: Pro dfcto: Fr. Xav. Janković

Studeni:

8. stud.: Pro dfcto: Adamo Lukić, custode.
9. stud.: Pro dfcto: is parentibus Jos. Andrez, praepositi.

---

³⁸MP stavlja oznaku za bilješku i u bilješci veli: 25. IV. 08. rektor prekršio taj običaj.

³⁹MP stavlja oznaku za bilješku i u bilješci veli: God. 1907 (listopad) donijela je tu povlasticu svima; sada sjem. krojač svima pravi franc. reverende. Šarčević, duk.

20. stud.: Pro dfcto: Michaelae Suma, Archiepiscopo
28. stud.: Pro dfcto: is parentibus Steph. Palešcak, canonici
16. stud.: Pro dfcto Marco Šajnović, canonico⁴⁰

Prosinac:

1. pros.: Pro dfcto: Nicolao Pinterović, Cantore
5. pros.: Pro dfcto: Elia Vražić, canon. honor.
7. pros.: Pro dfcto: Math. Mihaljević, praeposito
15. pros.: Pro dfcto: Francisco Monaldi, Lectore
16. pros.: Pro dfcto: Joanne Rastović, Lectore
23. pros.: Pro dfcto: Nicolao Abrančiković, Cantore

Siječanj:

14. siječ.: Pro dfcto: Emer. Carolo Rafay [sub infula] Episcopo
15. siječ.: Pro dfcto: Gab. Janković, Lectore
16. siječ.: Pro dfcto: Antonio Mandić, Episcopo⁴¹
17. siječ.: Pro dfcto: Georgio Plasse, Praeposito

(str 35)

Veljača:

8. velj.: Pro dfcto: Iosepho Berešević, Custode
11. velj.: Pro dfcto: Ioanne Roka, Canonico
15. velj.: Pro dfcto: Ioanne Matizović, Praeposito

Ožujak:

14. ožuj.: Pro dfcto: Iosepho Andresz, Praeposito.
15. ožuj.: Pro dfcto: Iosepho Matić, Praeposito.
16. ožuj.: Pro dfcto: Franc. Šagovac, Custode.

Travanj:

5. trav.: Pro dfcto: Stanislao Sokolić, Lectore.
8. trav.: Pro dfcto: Iosepho Georg. Strossmayer, Episcopo.
13. trav.: Pro dfcto: Maulo Math. Sučić, Episcopo.
17. trav.: Pro dfcto: Iosepho Kuković, Episcopo.

⁴⁰Ovaj je datum MP.

⁴¹MP stavlja oznaku za bilješku i u bilješci veli: »Ovomu prisustvuju klerici i gg. profesori.«

Svibanj:

2. svib.: Pro dfcto: Georgio Korpar, praeposito.
30. svib.: Pro dfcto: Nicolao Rukovčak et suis.
31. svib.: Pro dfcto: Math. Franc. Krtica, episcopo.

Lipanj:

5. lip.: Pro dfcto: Antonio Zovišić, Arch. diac. cath.
15. lip.: Pro dfcto: Georgio Tordinac, Canonico.

Srpanj:

12. srpnja: Pro dfcto: Philippo Molnar, Canonico
15. srpnja: Pro dfcto: Iohane Krapac, Episcopo.⁴²

Str. 36

Kolovoz:

31. kol.: Pro dfcto: Stephano Palešpćak, Canonico

Rujan:

23. ruj.: Pro dfcto: Georgio Lukačević, parocho
27. ruj.: Pro dfcto: Andrea Krčelić, canonico.

NB. I. Kada je Requiem za biskupa, tada je sub infula.

II. Na dušni dan je infula »pro omnibus fidelibus dfctis«.- U slijedeći »semiduplex« je requiem za sve biskupe sub infula. [Prisustvuju mu svi klerici]. Iza toga su još dva obična rekvija na prva dva semiduplexa za sve pokojne kanonike te za njihove roditelje. Klerici na ova 2 ne idu.

Prepisao iz starih teftera
Stjepan Haberstock,
bogoslov IV. godine.
Djakovo 27. svibnja 1907.

Pregledao : J. Tomičić,
gen. ductor.

---

⁴²Ovaj redak dodala MP.

LITURGICAL LIFE OF PRIEST CANDIDATES AT THE SEMINARY OF ĐAKOVO

Zvonko Pažin

*Catholic Faculty of Theology in Đakovo,
J. J. Strossmayer University of Osijek
Đakovo, Croatia*

Summary

The author provides the outline of the liturgical life of priest candidates at the Seminary of Đakovo in the period from 1907 to 1987, based at the chronicles (»notes«) written by ductors, coordinators of seminary life, chosen amongst the very seminarians. The very special is the Notes dating from 1907, which is actually the transcript of the former Notes. The author studies the liturgical celebrations in which the seminarians participated in the Seminary, in the Cathedral or throughout the diocese. The majority of the material refers to the life »behind the iron curtain«, which gives a special tone to the liturgical life and spirituality of the seminarians. The first section deals with the liturgical year, the second with the celebrations of the sacraments and benedictions, whereas the third section covers the life in the Seminary marked by Liturgy. The analysed sources also serve as a valuable testimony to the liturgical revival which started with the reform of the Holy Week (1952-1955), continued with the adjustments in the spirit of the Second Vatican Council (1964-1070), ending with the renewed liturgy and new liturgical books (1970, 1975).

The author presents the critical edition of the first part of the manuscript of the ductor's chronicle (Notes of all the rights and duties of junior clergy in the Seminary of Đakovo), which covers the first 36 pages. The manuscript was written in 1907 and has been kept in the Seminary Library in Đakovo (IX, A27). It describes the duties of theology students referred to the liturgy in both the Seminary and the Cathedral as well as the traditions of the Seminary throughout the liturgical year. The value of the manuscript is even greater considering that it presents the customs older than its time, i.e. the Notes is the transcript

of the older Notes, which is pointed out by the scribe himself. The second part of the manuscript, which is not included into the critical edition, covers pp 37-310. It includes the list of the seminarians at the beginning of academic years (1907-1919) and the schedule of their assistances in the liturgy of the Cathedral during the year.

Key words: *Theological Seminary in Đakovo, priest candidates, liturgy, liturgical year, liturgical reform.*